

สภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน

ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

959.3

จ657ส

พล. @. ๓๒๐๐ สมิ ๓๔๓๕๓๐

หอสมุดแห่งชาติ
สาขาวัดไชยชุมพลชนะสงคราม
จังหวัดกาญจนบุรี

เรื่องสภากาที่ปริกษาราชการแผ่นดิน
ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ
พลเอก หลวงสิทธิยุทธการ ม.ป.ช., ม.ว.ม., ท.จ.ว.
(สิทธิ สิทธิยุทธการ)

ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส
วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๑๔

เรื่องสภาพที่ปรีการาชการแผ่นดิน
ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เลขหมู่หนังสือ ๔๕๔.๓

พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. ๒๕๑๔
ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเอก หลวงสถิตยยุทธการ (สถิต สถิตยยุทธการ)

เลขห้อง กจ.

๒

เลขหมู่ ๑๕๑.๓

๑๖๕๗๖

๑๕๗๕๖

เลขทะเบียน

ณ ๓๐ ธ. ๑๑๖๖

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระจันทร์ ท่าพระจันทร์ พระนคร
นางสนธิวรรณ บุณยศิริพันธ์ุ เจ้าของ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา ๒๕๑๔

พระมหากรุณาธิคุณ

เมื่อ พลเอก หลวงสถิตยुทธการ ถึงแก่อนิจกรรมลง ก็ได้รับพระมหากรุณาธิคุณ โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานโกศแปดเหลี่ยมประกอบศพ ฉัตรเบญจาตั้งประดับโกศศพ ปักทองชนะประโคมเวลารับพระราชทานน้ำอาบศพ และพระพิธีธรรมสวดพระอภิธรรม ๓ คืน ครั้นเมื่อถึงกำหนดรับพระราชทานเพลิงก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้รับพระราชทานเพลิงที่เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส และเสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานเพลิง ทั้งยังได้พระราชทานผ้าไตรทอดถวายพระสงฆ์บังสุกุลที่โกศศพอีกด้วย นับว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อมหาที่สุดมิได้ ซึ่งภรรยาและบุตรธิดาของผู้ถึงแก่อนิจกรรมจะสำนึกในพระเมตตาคุณและพระมหากรุณาธิคุณตราบเท่าชีวิต และขอน้อมเกล้าถวายพระพรให้องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ พระเจ้าลูกยาเธอและพระเจ้าลูกเธอทั้งสี่พระองค์ จงทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน.

คำนำ

เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเอก หลวงสฤติยุทธการ (สฤติ สฤติยุทธการ) ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส กำหนดวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๑๔ นางสแกนต์ ตามไท ผู้เป็นธิดา ได้เป็นผู้แทนเจ้าภาพมาติดต่อกรมศิลปากร ขออนุญาตจัดพิมพ์หนังสือ **เรื่อง สภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดินในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว** เพื่อแจกเป็นอนุสรณ์ในงานนี้ กรมศิลปากรยินดียินยอมให้จัดพิมพ์ได้ตามความประสงค์

เรื่องสภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดินในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นี้ ได้รวบรวมจากราชกิจจานุเบกษาเฉพาะ เล่ม ๑ จ.ศ. ๑๒๓๖ (พ.ศ. ๒๔๑๗) เป็นหนังสือสำคัญในค่านประวัติศาสตร์ การปกครองของไทยที่ช่วยให้เราทราบถึงพระบรมราโชบายและพระราช อุตสาหะของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในอันที่จะปรับปรุงการ ปกครองและการบริหารบ้านเมืองให้เกิดประโยชน์สุขแท้จริงแก่พสกนิกรไทย เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๗ พระองค์ได้ทรงพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้ตั้ง สภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน (Council of State) และสภาองคมนตรี (Privy Council) ขึ้น นับเป็นก้าวแรกที่ได้ทรงริเริ่มนำเอาแบบอย่างการปกครองของ อารยประเทศทางตะวันตกมาดัดแปลงใช้ในประเทศไทย และต่อมาก็ได้ทรง ปฏิรูประเบียบแบบแผนการปกครองครั้งใหญ่ขึ้นทั้งในส่วนกลางและส่วน ภูมิภาค ซึ่งถือเป็นรากฐานในการบริหารการปกครองของประเทศต่อมาจน ทุกวันนี้

การตั้งสภาพสองตั่งกล่าวนั้น นอกจากจะเป็นเครื่องส่องให้เห็นพระ
อจริยภาพพระปรีชาสามารถและรัฐประศาสน์นโยบายในการปกครองประเทศ
ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวอย่างชัดเจนแล้ว ยังทำให้เห็น
พระราชหฤทัยของพระองค์ว่าทรงเป็นพระประมุขที่มุ่งหวังประโยชน์สุขของ
ประเทศชาติเป็นสำคัญ ดังปรากฏในพระราชดำรัสที่ได้ทรงแถลงไว้ในหนังสือ
เล่มนี้ว่า

“...ก็การขังตั่งเค้นขลิ้น ท่านทั้งปวงจะมีความสงสัยว่า เมื่ออยู่
ดี ๆ แล้วเหตุไรจึงมาตั่งผู้ให้ขัดอำนาจตัวตั่งนั้น จะมีเหตุการณ์อย่างไร ซึ่งจะเป็น
ประโยชน์ในตัวยุ ๆ จะเอาไว้เกรี้ยวกราดข่มขู่ผู้อื่น ด้วยประการใดประการ
หนึ่งดอกกระมัง ถ้าผู้ใดคิดตั่งนี้ ก็ขอให้เข้าใจเถิดว่า การขังได้คิดอยู่ในใจ
นั้นว่า บ้านเมืองเราทุกวันนี้ ซึ่งในตาแลเห็นว่ามีตักขุ่นมาก มีถนนขุ่นมากนั้น
เห็นว่าเป็นการเจริญในตา ก็แต่ถ้าจะคิดไปโดยจริง ๆ การไตรธรรมนิยมใด
ซึ่งมีอยู่เดี๋ยวนี้ ก็ยังเป็นการเดือดร้อนแก่ราษฎรเป็นอันมากอยู่ ก็มีหลาย
อย่างหลายประการ การขังควรจะประกอบทำนั้น ก็ยังมีอยู่อีกหลายอย่าง
ก็ขังตั่งเค้นขลิ้นไว้ นั้น ก็เพราะประสงค์จะให้ช่วยอุดหนุนในการเรอื้นให้
สำเร็จไปได้ทีละสิ่งทีละคราว จนบ้านเมืองเป็นความเจริญเข้า ราษฎรได้มี
ความสุขมากเมื่อเวลาใด เวลานั้นจะเป็นข้อเสียดปรากฏติดแผ่นดินอยู่ไม่รู้หาย
อนึ่ง อันตรายใดๆ ซึ่งจะมีมาในภายนอกแลภายใน ก็จะไม่ต้องหวาดหวั่นว่าจะ
มีมาเลยเป็นอันขาด เมื่อราษฎรซึ่งเป็นโลหิตของแผ่นดิน มีความเจริญความสุข
ได้ประกอบการทำมาหากินโดยชอบธรรมด้วยกันแล้ว บ้านเมืองก็คงจะเจริญ
เป็นแน่ เมื่อบ้านเมืองเจริญแล้ว ผลประโยชน์สิ่งใดก็คงจะบริบูรณ์ ความ

ประสงค์ซึ่งเป็นประโยชน์ในตัวเองนี้ ขอให้ท่านทั้งปวงทราบความแล้วคิดตาม
แล้วได้จำไว้ในใจด้วยเทอญ ฯ”

การพิมพ์ครั้งนี้นับเป็นการพิมพ์เผยแพร่เป็นครั้งแรก กรมศิลปากร
ได้ขอให้ นายยิ้ม บัณฑิตยารากร ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งหัวหน้ากองจดหมายเหตุ
แห่งชาติ และปัจจุบันเป็นข้าราชการบำนาญ ช่วยตรวจสอบนามบุคคลที่กล่าว
ถึงในเรื่องนี้ ทั้งยังได้จัดทำเชิงอรรถบางตอน กับค้นเรื่องการเปลี่ยนธรรม-
เนียมหมอบคูลานและเรื่องการแต่งตัวเข้าเฝ้า จากสมุทไทย ซึ่งได้จัดพิมพ์
รวมไว้ในภาคผนวกของเรื่องนี้แล้ว จึงขอขอบคุณ นายยิ้ม บัณฑิตยารากร ไว้ ณ
โอกาสนี้ด้วย

อนึ่ง ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ เจ้าภาพได้เรียบเรียงประวัติ พลเอก
หลวงสถิตยยุทธการ (สถิต สถิตยยุทธการ) ผู้วายชนม์ ให้พิมพ์ไว้ต่อกำนำนี้

กรมศิลปากรขออนุโมทนาในกุศลราศีที่กษัตริยานุปทาน ซึ่งเจ้าภาพได้
จัดบำเพ็ญอุทิศแก่ พลเอก หลวงสถิตยยุทธการ (สถิต สถิตยยุทธการ) และได้
มีศรัทธาจัดพิมพ์หนังสืออันมีค่านี้แจกจ่ายเป็นกุศลวิทยาทาน ขออำนาจกุศล
ทั้งปวงนี้จงเป็นพลวปัจจัยส่งเสริมให้ พลเอก หลวงสถิตยยุทธการ (สถิต
สถิตยยุทธการ) ผู้วายชนม์ ประสพแต่อิฏฐคุณมณูผลในสัมปรายภพ สมดัง
เจตจำนงของเจ้าภาพทุกประการ เทอญ.

กรมศิลปากร

๒๐ มกราคม ๒๕๑๔

พลเอก หลวงสฤษดิ์ยุทธการ (สฤษิต สฤษดิ์ยุทธการ)

ชาตะ วันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๔

มตะ วันที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๓

ภาพถ่ายขณะตั้งศพสวดพระอภิธรรม ณ ฌาปนสถานกองทัพก วัดโสมนัสวิหาร

ประวัติ

พล.อ. หลวงสถิตยยุทธการ ม.ป.ช., ม.ว.ม., ท.จ.ว.

พล.อ. หลวงสถิตยยุทธการ (สถิต สถิตยยุทธการ หรือสกุลเดิม ประสงค์
สิต) เกิดเมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๔๔๔ ณ บ้านบางบริบูรณ์ หมู่ที่ ๔
ตำบลบางบริบูรณ์ อำเภอเมืองปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี เป็นบุตร ชุน
บริบูรณ์พัฒนา (ชม ประสงค์สิต) และ นางบริบูรณ์พัฒนา (เทศ ประสงค์สิต)
มีพี่น้องร่วมบิดามารดาทั้งหมด ๕ คน คือ

๑. นางรีว (ถึงแก่กรรม)
๒. นายวิชัย ประสงค์สิต ป.ธ.
๓. พระปราจีนมุนี (กุญชร ประสงค์สิต)
๔. พล.อ. หลวงสถิตยยุทธการ
๕. นางแหม่ม มณีวงศ์
๖. นายสุตใจ ประสงค์สิต (ถึงแก่กรรม)

พล.อ. หลวงสถิตยยุทธการ ได้สมรสกับ นางกอบกุล สถิตยยุทธการ
(ลิมปิทีบ) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ มีบุตรธิดาทั้งหมด ๗ คน คือ

๑. นางสาวกุล เกตุพันธ์
๒. พ.ต.อ. สกล สถิตยยุทธการ ประกอบอาชีพส่วนตัว
๓. นางสาวกานต์ ตามไท รับราชการกรมประชาสัมพันธ์
กระทรวงมหาดไทย

(๒)

๔. พ.ต. สกัณฑ์ สถิตยทุทธการ รับราชการกองทัพบก
๕. นายธีระพล สถิตยทุทธการ ประกอบอาชีพส่วนตัว
๖. ร.ต.ท. ธีระยุทธ สถิตยทุทธการ รับราชการกรมตำรวจ
๗. น.ส. สุกัญญา สถิตยทุทธการ

ประวัติรับราชการทหาร แรกเข้ารับราชการทหาร โดยเป็นนักเรียนนายร้อย

เลขประจำตัว ๓๑๒๖ สอบไล่ได้วิชาในโรงเรียนทหารบก ได้ชั้นมัธยม ๒
เป็นที่ ๗ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๐ และได้ขึ้นทะเบียนทหารกองประจำการ เมื่อ
วันที่ ๑ เมษายน ๒๔๖๒ เครื่องหมาย ๒๔๖๒
ท.บ. ๘
ป. ๑๕๓

พล.อ. หลวงสถิตยทุทธการ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรยศทหาร
โดยลำดับ ดังต่อไปนี้

๓ ธันวาคม	๒๔๖๖	เป็น	ร้อยตรี
๗ พฤษภาคม	๒๔๗๑	„	ร้อยโท
๒๔ เมษายน	๒๔๗๔	„	ร้อยเอก
๑ เมษายน	๒๔๗๙	„	พันตรี
๑๙ มิถุนายน	๒๔๘๔	„	พันโท
๑๕ กันยายน	๒๔๘๖	„	พันเอก
๑ มกราคม	๒๔๙๑	„	พลตรี
๑ มกราคม	๒๔๙๕	„	พลโท
๔ มีนาคม	๒๔๙๘	„	พลเอก

(๓)

พล.อ. หลวงสถิตยยุทธการ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรบรรดาศักดิ์
เป็น หลวงสถิตยยุทธการ ถิ่นศักดินา ๘๐๐ เมื่อวันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๔๗๕

ตำแหน่งที่ได้รับ

- ๒๐ กรกฎาคม ๒๔๖๐ เป็นนักเรียนนายร้อยในโรงเรียนทหารบก
- ๑ พฤษภาคม ๒๔๖๖ เป็นนักเรียนทำการนายร้อย เข้าประจำกรม
ทหารบกปืนใหญ่ที่ ๔
- ๓ ธันวาคม ๒๔๖๖ ประจำกรมทหารบกปืนใหญ่ที่ ๔
- ๒๗ พฤษภาคม ๒๔๗๐ เป็นนายทหารฝึกหัดราชการแผนกโรงเรียน
ทหารบกปืนใหญ่
- เมษายน ๒๔๗๒ เป็นนายทหารฝ่ายเสนาธิการกองพลที่ ๓
- ๑ สิงหาคม ๒๔๗๕ เป็นประจำกรมยุทธการทหารบก
- ๒ กรกฎาคม ๒๔๗๕ เป็นรองเสนาธิการมณฑลทหารบกที่ ๔
- เมษายน ๒๔๘๑ รักษาราชการแทนในตำแหน่งเสนาธิการ
มณฑลทหารบกที่ ๔
- ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๑ รักษาราชการเสนาธิการมณฑลทหารบกที่ ๔
- ๘ เมษายน ๒๔๘๓ ประจำกองบังคับการกรมเสนาธิการทหารบก
- ๑๑ ตุลาคม ๒๔๘๓ ประจำกรมเสนาธิการทหารบก
- ๗ เมษายน ๒๔๘๕ เป็นหัวหน้าแผนกทหารบก กรมเสนาธิการ
ทหาร
- ๕ กันยายน ๒๔๘๖ เป็นหัวหน้าแผนกที่ ๓ กรมเสนาธิการทหาร

(๔)

- ๑ มีนาคม ๒๔๙๐ ประจำกรมเสนาธิการทหารบก
- ๒๘ มกราคม ๒๔๙๑ เป็นเสนาธิการกองทัพบกที่ ๑
- ๑๗ มีนาคม ๒๔๙๒ รักษาราชการแทนเจ้ากรมสวัสดิการทหารบก
อีกตำแหน่งหนึ่ง
- ๑๒ มิถุนายน ๒๔๙๓ รักษาราชการแทนแม่ทัพภาค กองทัพภาค
ที่ ๑
- ๗ กรกฎาคม ๒๔๙๓ รักษาราชการแทนผู้บัญชาการภาคทหารบก
ที่ ๑
- ๑ ธันวาคม ๒๔๙๔ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็น
รองเสนาธิการกลาโหม
- ๑๒ มิถุนายน ๒๔๙๕ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็น
ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก และรักษาการ
รองเสนาธิการกลาโหม อีกตำแหน่งหนึ่ง
- ๒๐ พฤษภาคม ๒๔๙๗ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็น
ปลัดกระทรวงกลาโหม และรักษาการ
รองเสนาธิการกลาโหม อีกตำแหน่งหนึ่ง
- ๑ ตุลาคม ๒๕๐๔ ดำรงราชการสำนักงานปลัดกระทรวงกลา-
โหม
- ๑ มกราคม ๒๕๐๕ ออกจากประจำการเป็นนายทหารนอกราชการ
สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม เนื่องจาก
จากรับราชการมาครบกำหนดเกษียณอายุ

(๕)

- ๑ มกราคม ๒๕๑๐ ย้ายประเภทเป็นนายทหารพันราชการ สังกัด
สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม เพราะมี
อายุครบกำหนดย้ายประเภทตามข้อบังคับว่า
ด้วยการแบ่งประเภทนายทหารสัญญาบัตร

ตำแหน่งหรือราชการพิเศษ

- เมษายน ๒๔๗๑ ขึ้นบัญชีเป็นนายทหารฝ่ายเสนาธิการ
- ๔ ธันวาคม ๒๔๘๓ ประจำกองบัญชาการทหารสูงสุด อีกตำแหน่ง
หนึ่ง
- ๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๔ เป็นผู้แทนฝ่ายไทยไปกรุงโตเกียว ประเทศ
ญี่ปุ่น เพื่อหาทางระงับข้อพิพาทระหว่างไทย
กับอินโดจีน
- ๑๘ มิถุนายน ๒๔๘๘ เป็นรองเลขาธิการสภาป้องกันราชอาณาจักร
- ๕ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ เป็นผู้ช่วยเสนาธิการทหารแห่งประเทศไทย
- ๒๘ พฤษภาคม ๒๔๙๑ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็น
ราชองครักษ์เวร
- ๗ พฤษภาคม ๒๔๙๔ เป็นคณะทูตสันถวไมตรี ณ ต่างประเทศ
- ๘ พฤษภาคม ๒๔๙๔ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็น
ราชองครักษ์เวร
- ๓๐ พฤศจิกายน ๒๔๙๔ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒
- ๔ มิถุนายน ๒๔๙๕ เป็นกรรมการธนาคารออมสิน
- ๑๗ กรกฎาคม ๒๔๙๕ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เป็น
ราชองครักษ์พิเศษ

(๖)

- ๑ มกราคม ๒๔๙๗ เป็นกรรมการพิจารณาการขอพระราชทาน
เหรียญคุชฎีมาลา (เข็มศิลปวิทยา)
- ๔ มิถุนายน ๒๔๙๗ เป็นประธานกรรมการธนาคารออมสิน
- ๖ มิถุนายน ๒๔๙๗ รักษาราชการแทนในตำแหน่งผู้อำนวยการ
ธนาคารออมสิน
- ๓ ธันวาคม ๒๔๙๗ เป็นประธานกรรมการอำนวยการจัดงาน
ฌาปนกิจทหารที่เสียชีวิตในกรณีสงคราม
เกาหลี และผู้เสียชีวิตเพื่อประเทศชาติ
- ๒๔๙๗ เป็นประธานกรรมการสร้างพระบรมราชานุสรณ์ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช อำเภอ
คอนจัตยี่ จังหวัดสุพรรณบุรี
- ๑๙ พฤษภาคม ๒๔๙๘ เป็นประธานกรรมการจัดซื้อน้ำมันเชื้อเพลิง
และวัสดุอุปกรณ์สร้างคลังน้ำมันส่วนภูมิภาค
(โดยตำแหน่งปลัดกระทรวงกลาโหม)
- ๖ มิถุนายน ๒๔๙๘ เป็นประธานกรรมการพิจารณาคำเนินงาน
สร้างโรงงานกลั่นกรองน้ำมันเชื้อเพลิงที่บาง-
จาก
- ๑ พฤษภาคม ๒๔๙๘ เป็นประธานกรรมการควบคุมการบริหารงาน
องค์การเชื้อเพลิง กรมการพลังงานทหาร
- ๒๖ กรกฎาคม ๒๔๙๘ เป็นประธานกรรมการพิจารณาจัดสรรพลัง
ไฟฟ้าให้แก่หน่วยราชการทหารต่าง ๆ
- ๒๗ สิงหาคม ๒๔๙๘ เป็นประธานกรรมการพิจารณาค่าที่ดินสำหรับ
สร้างสถานบริการยานยนต์

(๓)

๒๙ พฤศจิกายน ๒๔๙๙ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้
เป็นนายทหารพิเศษประจำกรมทหารปืนใหญ่
ที่ ๑ รักษาพระองค์

๔ มิถุนายน ๒๔๙๙ เป็นประธานกรรมการธนาคารออมสิน

๒๓ พฤษภาคม ๒๔๙๙ เป็นประธานกรรมการพิจารณางบประมาณ
รายจ่ายประจำปีของกระทรวงกลาโหม ตั้งแต่
ปีงบประมาณ ๒๕๐๐ เป็นต้นไป

๑๙ ธันวาคม ๒๔๙๙ เป็นประธานกรรมการพิจารณาการสร้างโรง
กลั่นกรองน้ำมัน ที่อำเภอฝาง

๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๐ เป็นประธานกรรมการพิจารณาเรื่องที่เกี่ยวกับ
อุตสาหกรรมน้ำมันและข้อเสนอของบริษัทค้า
น้ำมัน

๗ พฤษภาคม ๒๕๐๐ เป็นประธานกรรมการพิจารณาปรับปรุงสถาน
ที่ราชการเขตภายในศาลาว่าการกระทรวง
กลาโหม

๒๙ พฤษภาคม ๒๕๐๐ รักษาราชการแทนในตำแหน่งผู้อำนวยการ
ธนาคารออมสินอีกตำแหน่งหนึ่ง จนกว่าผู้
อำนวยการธนาคารจะกลับมาปฏิบัติหน้าที่เดิม

๒๓ สิงหาคม ๒๕๐๐ เป็นประธานกรรมการพิจารณาการสร้างโรง
งานกลั่นน้ำมันขนาด ๑๕,๐๐๐ บาเรล

(๘)

- ๑๘ กันยายน ๒๕๐๐ เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประเภทที่ ๒
- ๒๑ ตุลาคม ๒๕๐๐ เป็นกรรมการจัดสร้างพุทธมณฑล
- ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๐๐ เป็นกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติผู้ทรงคุณวุฒิ
- ๑ ธันวาคม ๒๕๐๐ เป็นประธานกรรมการธนาคารออมสิน
- ๒๕ มิถุนายน ๒๕๐๑ รักษาราชการแทนผู้อำนวยการธนาคาร
ออมสินอีกตำแหน่งหนึ่ง จนกว่าผู้อำนวยการ
ธนาคารจะกลับจากต่างประเทศ
- ๓ ธันวาคม ๒๕๐๑ เป็นกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติผู้ทรงคุณวุฒิ
สืบต่อไป
- ๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒ เป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ
- ๒ มีนาคม ๒๕๐๒ เป็นหัวหน้าเจ้าหน้าที่ผู้แทนกระทรวงกลาโหม
พิจารณาโครงการพัฒนาเศรษฐกิจการ
- ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๓ เป็นรองประธานกรรมการองค์การเชื้อเพลิง
- ๑ พฤษภาคม ๒๕๐๓ เป็นประธานกรรมการธนาคารออมสิน
- ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๕ คณะรัฐมนตรีมีมติแต่งตั้งให้เป็นที่ปรึกษา
คณะกรรมการองค์การเชื้อเพลิง

เครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญที่ได้รับพระราชทาน

- ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๖๘ เหรียญบรมราชาภิเษกเงิน
- ๒๘ มีนาคม ๒๔๗๔ เหรียญที่ระลึกงานฉลองพระนคร
- ๒๑ กันยายน ๒๔๗๗ เหรียญพิทักษ์รัฐธรรมนูญ

(๕)

๒๐	กันยายน	๒๔๘๐	จัตุรตถาภรณ์มงกุฎไทย
๒๐	กันยายน	๒๔๘๒	เหรียญจักรมาลา
๒๐	กันยายน	๒๔๘๒	จัตุรตถาภรณ์ช้างเผือก
๒๐	กันยายน	๒๔๘๓	ตริตาภรณ์มงกุฎไทย
๑๑	กรกฎาคม	๒๔๘๔	เหรียญชัยสมรภูมิ (อินโดจีนฝรั่งเศส)
๑๙	กันยายน	๒๔๘๔	ตริตาภรณ์ช้างเผือก
๑๔	กรกฎาคม	๒๔๘๖	เหรียญช่วยราชการเขตภายใน (สงครามมหา- เอเซียบูรพา)
๑๙	กันยายน	๒๔๘๖	ทวิตยาภรณ์มงกุฎไทย
๒	ธันวาคม	๒๔๘๖	เหรียญชัยสมรภูมิ (มหาเอเซียบูรพา)
๔	ธันวาคม	๒๔๙๑	ทวิตยาภรณ์ช้างเผือก
๔	ธันวาคม	๒๔๙๒	ประดมาภรณ์มงกุฎไทย
๒๑	มกราคม	๒๔๙๖	ประดมาภรณ์ช้างเผือก
๓๑	สิงหาคม	๒๔๙๗	เหรียญรัตนาภรณ์ชั้นที่ ๓
๕	ธันวาคม	๒๔๙๗	มหาวชิรมงกุฎ
๕	พฤษภาคม	๒๕๐๐	ทุติยจุลจอมเกล้า
๕	ธันวาคม	๒๕๐๐	มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก
	พฤษภาคม	๒๕๐๓	ทุติยจุลจอมเกล้าพิเศษ

พล.อ. หลวงสถิตยทุทธการ ได้ล้มป่วยด้วยโรคเบาหวานและตับแข็ง
ตั้งแต่ปี ๒๕๑๒ และได้ถึงแก่อนิจกรรม ณ โรงพยาบาลรามาริบัติ เมื่อ
วันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๑๓ สิริรวมอายุ ๖๘ ปี ๑๐ เดือน ๑๗ วัน.

หมายรับสั่งที่ ๖๙๕

(แบบ ข.)

สำนักพระราชวัง

๒๕ มกราคม ๒๕๑๔

พระราชทานเพลิงศพ พลเอก หลวงสฤติยุทธการ (สฤติ สฤติยุทธการ) ม.ป.ช.,
ม.ว.ม., ท.จ. ที่เบรุตหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส จังหวัดพระนคร

วันอาทิตย์ ที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔ เวลา ๑๔.๐๐ น. เจ้าพนักงานจัดการเปลื้อง
เครื่องสุกาศศพ ที่ศาลาอำนวยการ วัดโสมนัสวิหาร แล้วเชิญศพไปทำการเผาที่เมรุของวัด

วันจันทร์ ที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔ เวลา ๑๓.๐๐ น. เชิญโกศศพขึ้นรถอวประเทียบ
จากวัดโสมนัสวิหาร ไปยังวัดเทพศิรินทราวาส ตั้งกระบวนแห่ศพเวียนเมรุ แล้วเชิญขึ้นคั้งบนจิตกาธาน

เวลา ๑๗.๐๐ น. พระราชทานเพลิง

วันศุกร์ ที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔ เวลา ๙.๐๐ น. เก็บอัฐิ

วิม พิมพ์
แทน

วัน	หน้าที่
	พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเวียน เจ้าภาพศพ พลเอก หลวงสฤติยุทธการ
	เพื่อทราบ
	เครื่องประกอบเกียรติยศที่พระราชทานมานี้ และเจ้าพนักงาน
	ที่มาปฏิบัติ เจ้าภาพไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอย่างใดทั้งสิ้น.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยให้ตามผู้รับรับสั่งโดย

หน้าพระราชการ

วิม พิมพ์

ผู้รับรับสั่ง

หมายรับสั่งที่ ๖๕๒

สำนักพระราชวัง

๒๕ มกราคม ๒๕๑๔

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ
จะเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานเพลิงศพ พลเอก หลวงสฤติยุทธการ (สฤติ สฤติยุทธการ)
ม.ป.ช.,ม.ว.ม.,ท.จ.ว. ที่เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส จังหวัดพระนคร

วันจันทร์ ที่ ๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔ เวลา ๑๗.๐๐ น. เสด็จพระราชดำเนินขึ้นสู่
พลับพลาอิศริยาภรณ์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานผ้าไตรของหลวง ๕ ไตร และของ
สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ๕ ไตร ให้ทนายนำไปทอดที่โกศศพ พระสงฆ์ ๑๐ รูป
บังสุกุลเสร็จแล้ว ทรงจุดผัดแคพระราชทานเพลิง สมควรแก่เวลาเสด็จพระราชดำเนินกลับ

แต่งกายเครื่องแบบปรกติขาว ใจทศ.

ปิยะ/พิมพ์/ ๑๕๓ ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเวียน เจ้าภาพศพ พลเอก หลวงสฤติยุทธการ เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยให้ถามผู้รับรับสั่งโดย

หน้าพระราชการ

โดย อิศราภรณ์

ผู้รับรับสั่ง

คำไว้อาลัย

แก่

พลเอก หลวงสติตยยุทธการ

ในวันจันทร์ที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๑๓ พลเอก หลวงสติตยยุทธการ (สติต สติตยยุทธการ) ได้ถึงแก่อนิจกรรม นับว่าเป็นการสูญเสียนายทหารชั้นผู้ใหญ่ที่เคยมีความสำคัญและเป็นหลักของกระทรวงกลาโหมไปอีกท่านหนึ่ง ทั้งนี้ เพราะ พลเอก หลวงสติตยยุทธการ เป็นผู้มีเกียรติประวัติและความสามารถสูงทั้งในวงการทหารและวงการทั่วไป โดยนับแต่ได้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยทหารบกแล้ว ก็ได้รับราชการทหารตลอดมา ตั้งแต่ยศร้อยตรีจนถึงพลเอก เคยดำรงตำแหน่งทางทหารที่สำคัญ ๆ ด้วยความไว้วางใจมาแล้วหลายตำแหน่ง อาทิเช่น เสนาธิการกองทัพบกที่ ๑ รักษาการแทนแม่ทัพกองทัพบกที่ ๑ ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก และปลัดกระทรวงกลาโหม สำหรับตำแหน่งหน้าที่พิเศษ ได้เป็นกรรมการจัดที่ดินแห่งชาติ ผู้ทรงคุณวุฒิ รองประธานกรรมการองค์การเชื้อเพลิง ประธานกรรมการธนาคารออมสิน ส่วนตำแหน่งทางการเมืองก็ได้เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒ และสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ระหว่างที่รับราชการอยู่นั้น พลเอก หลวงสติตยยุทธการ ยังได้รับความไว้วางพระราชหฤทัย

จากองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นราชองครักษ์เวรกับราชองครักษ์พิเศษ และเป็นนายทหารพิเศษประจำกรมทหารปืนใหญ่ที่ ๑ รักษาพระองค์ นอกจากนี้ยังได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก มหาวิรมงกุฎ ทูติยจุลจอมเกล้าวิเศษด้วย ถึงแม้ว่าท่านผู้^๕จะได้ออกจากราชการเพราะครบเกษียณอายุไปแล้ว ก็ยังคงให้ความช่วยเหลือร่วมมือแก่ทางราชการทหารเป็นอย่างดีอยู่เสมอตลอดมา

ข้าพเจ้าได้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับ พลเอก หลวงสถิตยยุทธการ ในขณะที่ได้ทำการรัฐประหารเมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๔๙๐ โดยท่านผู้^๕ขณะรับราชการในตำแหน่งประจำกรมเสนาธิการทหารบก ได้แสดงความสามารถที่น่าชมเชยในการเข้าร่วมทำการรัฐประหารจนกระทั่งบรรลุผลสำเร็จ ได้รับความไว้วางใจจากกระทรวงกลาโหมแต่งตั้งให้เป็นผู้ช่วยเสนาธิการทหารแห่งประเทศไทย โดยคำสั่งทหารแห่งประเทศไทย และต่อมายังมีความสัมพันธ์กันมากขึ้น เมื่อข้าพเจ้าได้มารับราชการทางกองทัพที่ ๑ ในปี ๒๔๙๒ ในตำแหน่งรองผู้บัญชาการกองพลที่ ๑ โดยในขณะนั้นท่านผู้^๕ดำรงตำแหน่งเสนาธิการกองทัพที่ ๑ จนกระทั่งข้าพเจ้าได้เลื่อนขึ้นเป็นผู้บัญชาการกองพลที่ ๑ และรองแม่ทัพกองทัพที่ ๑ แล้วท่านผู้^๕ก็ได้แยกย้ายไปรับราชการทางกรมเสนาธิการกลาโหม ในปี ๒๔๙๔ และกลับมาดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกอีกในเวลาต่อมา แล้วจึงได้ไปดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงกลาโหม ซึ่งเป็นตำแหน่งที่สำคัญยิ่งตำแหน่งหนึ่งของกระทรวงกลาโหม ขณะที่ท่านผู้^๕ดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงกลาโหมอยู่นั้น ข้าพเจ้า

ก็ได้มีโอกาสมาปฏิบัติงานร่วมกันอีกครั้งหนึ่งในฐานะที่ข้าพเจ้าได้ดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม ในปี ๒๕๐๐ และในปีนั้นเองท่านผู้บัญชาการเป็นกำลังอันสำคัญของคณะทหารซึ่งได้เข้ายึดอำนาจการปกครองเมื่อวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐ โดยได้รับความไว้วางใจจากผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร ให้ทำการแทนในตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่ผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมได้ว่างลง ต่อเมื่อได้มีการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นใหม่แล้ว ข้าพเจ้าก็ได้กลับมาปฏิบัติงานร่วมกันในกระทรวงกลาโหมในตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมในเดือนกันยายน ศกเดียวกันนั้น ต่อจากนั้นจึงต้องแยกย้ายกันอีกในเมื่อได้มีคณะปฏิวัติเข้าทำการยึดอำนาจปกครองสำเร็จเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ แต่ในที่สุดข้าพเจ้าก็ได้กลับมาปฏิบัติงานร่วมกันกับท่านผู้บัญชาการเป็นครั้งสุดท้ายในฐานะที่ข้าพเจ้าได้มาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมอีกครั้งหนึ่ง เมื่อปี ๒๕๐๒ จนกระทั่งท่านผู้บัญชาการได้พ้นจากตำแหน่งปลัดกระทรวงกลาโหมไปในปี ๒๕๐๔ และได้ออกจากประจำการในปีถัดมา เนื่องจากครบเกษียณอายุ ตลอดเวลาแห่งการปฏิบัติงานร่วมกับข้าพเจ้าทั้งในยามปกติและยามคับขัน ปรากฏว่าท่านผู้บัญชาการมุ่งมั่นที่จะให้หน้าที่ในความรับผิดชอบได้ดำเนินไปด้วยดี และสำเร็จตามความมุ่งหมาย แม้ว่าจะมีอุปสรรคขัดขวางประการใด ก็พยายามฝ่าฟันไปจนเป็นผลสำเร็จ

พลเอก หลวงสฤติยุทธการ เป็นนายทหารที่ประกอบด้วยคุณธรรมสูง มีนิสัยโอบอ้อมอารี มีความเมตตากรุณา เอาใจใส่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นอย่างดี เป็นนายทหารที่มีระเบียบวินัยเคร่งครัด ปฏิบัติงานด้วยความ

(๑๔)

สัจย์ชื่อ สำนักในหน้าที่และความรับผิดชอบอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ราชการ
ได้เจริญก้าวหน้า และประสบความสำเร็จอย่างดียิ่ง เมื่อได้มาถึงแก่นิจกรรม
ลงเช่นนั้น แม้ว่าจะเป็น การสูญเสียและจากไปตามวาระและสภาพของสังขาร
ร่างกาย ซึ่งยังความเศร้าสลดเสียตายและอาลัยรักของบรรดาบุตร ธิดา ญาติ
มิตรสหายและศิษย์ ตลอดจนผู้ที่เคยอยู่ได้บังคับบัญชาทุกคนก็ตาม แต่ชื่อ
เสียงคุณงามความดีของท่านยังคงอยู่ตลอดไปไม่หมดสิ้น และเป็นตัวอย่าง
อันดีแก่บรรดาข้าราชการทหารและชนรุ่นหลัง

ในการพระราชทานเพลิงศพ พลเอก หลวงสดีตยทุทธการ นี้ ข้าพเจ้า
ขอให้กุศลบุญราศีตลอดจนคุณงามความดีที่ท่านได้บำเพ็ญไว้ รวมทั้งที่ท่าน
ผู้อื่นได้บำเพ็ญอุทิศให้ท่านมาโดยลำดับ ตลอดจนความปรารถนาดีของ
ข้าพเจ้า จงกลั่นตาลให้ดวงวิญญาณของท่าน จงบรรลुสุคติในสัมปรายภพ
ตามควรแก่กตวิสัย เทอญ

จอมพล

(ถนอม กิตติขจร)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

คำไว้อาลัย

แด่

พลเอก หลวงสถิตยยุทธการ

พลเอก หลวงสถิตยยุทธการ (สถิต สถิตยยุทธการ) อดีตปลัดกระทรวงกลาโหม ได้ถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๑๓ นั้น ได้ก่อให้เกิดความเศร้าสลดใจแก่บรรดาผู้รับทราบข่าวเป็นอย่างมาก แม้จะเป็นการสูญเสียตามวาระและสภาพแห่งสังขารร่างกายก็ตาม แต่ก็คงไม่ทำให้บรรดาบุตร ธิดา มิตรสหาย และศิษย์ ตลอดจนผู้ที่เคยเป็นผู้ใกล้ชิดกับบัญชาเสื้อมความอาลัยและระลึกถึงคุณงามความดีของท่านไปได้

พลเอก หลวงสถิตยยุทธการ เป็นนายทหารที่มีประวัติดีเด่นในหน้าที่ราชการอย่างน่ายกย่องชมเชย โดยเฉพาะในวงการนายทหารฝ่ายเสนาธิการของกองทัพบก ท่านผู้นี้ได้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อยทหารบก ออกรับราชการเป็นนายทหารเหล่าปืนใหญ่ และในเวลาต่อมาได้เข้าศึกษาในโรงเรียนเสนาธิการทหารบก สามารถสำเร็จการศึกษาสอบไล่ได้ตามหลักสูตรตั้งแต่ยศร้อยตรี และได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งหน้าที่ของนายทหารฝ่ายเสนาธิการมาตามลำดับ จนกระทั่งถึงตำแหน่งเสนาธิการกองทัพบกที่ ๑ ซึ่งในโอกาสเดียวกันได้รักษาราชการแทนแม่ทัพกองทัพบกที่ ๑ ด้วย และตำแหน่งสุดท้ายในกองทัพบก คือ ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก ซึ่งเป็นระยะ

เวลาเดียวกันเมื่อปี ๒๔๙๕ ข้าพเจ้าได้ดำรงตำแหน่งรองผู้บัญชาการกองพลที่ ๖ รองผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ ๖ และรองผู้บัญชาการจังหวัดทหารบกอุบลราชธานี จนกระทั่งในปี ๒๔๙๗ เมื่อข้าพเจ้าได้เลื่อนขั้นเป็นผู้บัญชาการกองพลที่ ๖ และผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ ๖ กับผู้บังคับการจังหวัดทหารบกอุบลราชธานีแล้ว ท่านผู้บัญชาการกองพลที่ ๖ ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบกอยู่ จึงนับว่าข้าพเจ้าได้เคยอยู่ในสายการบังคับบัญชาของท่านผู้มา

ในปี ๒๔๙๗ นี้เอง ท่านผู้บัญชาการกองทัพบกมารับราชการในตำแหน่งปลัดกระทรวงกลาโหม อันนับเป็นตำแหน่งที่สำคัญยิ่งตำแหน่งหนึ่งของกระทรวงกลาโหม และเป็นปลัดกระทรวงกลาโหมคนที่ ๑๔ ในจำนวนผู้ที่เคยดำรงตำแหน่งปลัดทูลฉลอง หรือปลัดกระทรวงกลาโหมมาแล้วถึงปัจจุบันรวม ๒๐ ท่าน และเมื่อจะนับเวลาของการดำรงตำแหน่งนี้เปรียบเทียบกับผู้ดำรงตำแหน่งปลัดทูลฉลองหรือปลัดกระทรวงกลาโหมคนแรก คือ พลเอก เจ้าพระยาบดินทรเดชา (บดินทรเดชา ฦ นกร หรือ แยม ฦ นกร) ที่ได้เป็นปลัดทูลฉลองในปี ๒๔๕๓ และดำรงตำแหน่งอยู่นานถึง ๑๐ ปีเศษ ซึ่งนับว่านานที่สุดแล้ว ก็ปรากฏว่าท่านผู้ซึ่งมีระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงกลาโหมตั้งแต่ปี ๒๔๙๗ ถึง ๒๕๐๔ รวม ๗ ปีเศษ นับเป็นอันดับสองรองลงมาได้ด้วย ในตำแหน่งปลัดกระทรวงกลาโหมนี้ ข้าพเจ้าตระหนักดีว่า นอกจากจะมีความรับผิดชอบในหน้าที่ซึ่งต้องปฏิบัติเป็นการประจำตามปกติแล้ว ก็ยังมีความรับผิดชอบในตำแหน่งที่จะต้องปฏิบัติเพิ่มอีกมากมายหลายกรณี เฉพาะอย่างยิ่งเมื่อครั้งท่านผู้ซึ่งดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงกลาโหมอยู่นั้น ได้เป็นกำลังสำคัญในการสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่กิจการทั้งภายในและภายนอกกระทรวงกลาโหมเป็นอย่างมาก อาทิเช่น

ได้เป็นประธานพิจารณางบประมาณรายจ่ายประจำปีของกระทรวงกลาโหม
 ประธานกรรมการพิจารณาการสร้างโรงกลั่นน้ำมันของกระทรวงกลาโหม
 ประธานกรรมการพิจารณาปรับปรุงสถานที่ราชการภายในศาลว่าการกลาโหม
 ประธานกรรมการพิจารณาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมน้ำมันและข้อเสนอของ
 บริษัทน้ำมัน ประธานกรรมการสร้างพระบรมราชานุสรณ์ สมเด็จพระ
 นเรศวรมหาราช อำเภอคอนเจ็คย์ จังหวัดสุพรรณบุรี และกรรมการจัดสร้าง
 พุทธมณฑล เป็นต้น ปรากฏว่าท่านผู้นี้ได้ทุ่มเทพลังต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้แก่การ
 ปฏิบัติงานต่างๆ ที่อยู่ในความรับผิดชอบโดยมิเห็นคเหน้อย ด้วยความมุ่งมั่นที่
 จะให้ประสบความสำเร็จด้วยดีที่สุดที่จะทำได้ สมความมุ่งหมายของทาง
 ราชการ แม้ว่าจะมีอุปสรรคขัดขวางประการใด ก็พยายามฝ่าฟันจนงานนั้น
 ลุล่วงไปด้วยดีมาโดยตลอด ในด้านการปกครอง ปรากฏว่าท่านได้ปกครอง
 ผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความเมตตาและเป็นธรรม ยกย่องสนับสนุนผลงานและ
 ความดีในทุกโอกาสที่เหมาะสมและอยู่ในวิสัยที่ทำได้

สุดท้ายแห่งวาระของการพระราชทานเพลิงศพ พลเอก หลวงสถิต
 ยุทธการ น ข้าพเจ้าขอให้อำนาจกุศลบุญราศี ตลอดจนคุณงามความดี
 ซึ่งท่านได้บำเพ็ญไว้ด้วยดีแล้วในปัจจุบันชาตินี้ จงเป็นปัจจัยตลบันดาลให้
 ดวงวิญญาณของท่านบรรลุสุคติตามควรแต่คติวิสัยในสัมปรายภพ เทอญ.

พลเอก

(อวบ อาสาณรงค์)

ปลัดกระทรวงกลาโหม

คำไว้อาลัย

แด่ท่านพลเอก หลวงสถิตยยุทธการ

จาก

ละเอียบ พิบูลสงคราม

ท่านพลเอก หลวงสถิตยยุทธการ เป็นเพื่อนร่วมงานมากับจอมพล ป. พิบูลสงครามหลายกาลหลายสมัย เป็นที่ไว้วางใจของจอมพลแปลก ตูเหมื่อน ไม่เคยรับการแต่งตั้งให้มีตำแหน่งทางการเมืองเหมือนเพื่อนร่วมงานคนอื่น ๆ คงให้ยศตำแหน่งสำคัญทางทหารเป็นประจำอยู่ทางเดียว

ท่านพลเอก หลวงสถิตยยุทธการ เป็นผู้เคร่งครัดในระเบียบแบบแผน เป็นผู้ซื่อสัตย์สุจริตในตำแหน่งหน้าที่ เป็นมิตรที่ดีของมิตรและครอบครัวของมิตร เป็นผู้พุดน้อย เป็นทรกนบถ ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เสมอมา

ในการจากไปตามกฎธรรมดา จึ่งยังความเศร้าสลดใจไม่แต่เฉพาะบุคคลในครอบครัว แม้แต่ญาติและมิตรสหายก็หักใจมิได้ที่จะให้ขาดความรู้สึกเศร้าสลดใจเสียอย่างไม้อาลัยถึง ทั้งที่เราท่านก็ทราบดีว่าวันหนึ่งในเวลาข้างหน้า เราจะต้องพบจุดจบแห่งชีวิต ต้องจากคนที่เรารัก ต้องจากสิ่งที่รักที่ปรารถนา และสิ่งที่หวังเห็นไว้ข้างหลัง นำไปด้วยติดตัวไปได้แต่เกียรติคุณความดีหรือความไม่ดี

(๒๐)

ขอตะขอกุศลผลบุญที่ท่านพลเอก หลวงสถิตยยุทธการได้บำเพ็ญมา
ด้วยดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และประชาชนชาวไทยก็ดี กุศลผล
บุญที่ญาติมิตรและบุตรภรรยาได้บำเพ็ญอุทิศให้ตลอดมาแล้วนั้นก็ดี โปรด
มารวมเป็นพลวปัจจัยส่งผลให้ดวงวิญญาณของท่านได้บรรลุดังความเกษม
สุขสันติในสัมปรายภพตามควรแก่กตวิสัย เทอญ.

ชิตลม

๒ ธันวาคม ๒๕๑๓

คำไว้อาลัย

ของ

จอมพล ถนอม บุนนาค

ด้วยภรรยาและบุตร จะได้ขอพระราชทานเพลิงศพให้แก่ พลเอก
หลวงสฤษดิ์ยุทธการ ในวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔ ณ เมรุหน้าพลับพลา
อิศริยาภรณ์นั้น พลเอก หลวงสฤษดิ์ยุทธการ ผู้ได้สนิทสนมและคุ้นเคยกับ
ข้าพเจ้ามานาน ตั้งแต่ครั้งได้ร่วมราชการทหารในกองพลที่ ๔ เดิม จังหวัด
ราชบุรี มาด้วยกัน ทั้งได้เป็นนายของชาวจังหวัดราชบุรี ซึ่งขณะที่ทำการ
สมรส ข้าพเจ้าได้ร่วมในพิธีด้วย จึงทำให้เราทั้งสองกระชับความสัมพันธ์
แน่นแฟ้นขึ้น แม้เราทั้งสองจะได้แยกย้ายไปรับราชการต่างจังหวัดเป็น
เวลา ๓๐ ปี ก็ตาม ความผูกพันก็ยังมิยอมเสื่อมคลาย

ครั้นเสร็จสงครามโลกครั้งที่ ๒ ใหม่ ๆ ประเทศไทยอยู่ในลักษณะที่
เสื่อมโทรมเป็นอย่างมาก ได้แก่ข้าวยากหามาไม่พียงพอ โดยเฉพาะข้าวสารราษฎร
ต้องเข้าคิวแย่งกันซื้อ และข้าวสารที่ได้มานั้นก็แสนจะเลว จนพูดไม่ถูกว่า
เป็นข้าวอะไร เครื่องนุ่งห่มของราษฎรตามชนบท ก็ขาดแคลนเป็นอย่างมาก
บางบ้านต้องใช้เสื่อหรือกระสอบห่มร่างกาย เพื่อแก้ความอายนานวันหนึ่งๆ
แม้จะออกจากบ้านเพื่อไปกิจธุระที่จำเป็นก็ต้องผลัดกันไปที่ละคน บรรดาทหาร
ที่ปลดเป็นกองหนุน โดยไม่ได้รับช่วยเหลือจากราชการทหารในทางที่ควร
บางกองพันทหารต้องเดินด้วยเท้าตั้งแต่จังหวัดเชียงราย ไปยังจังหวัดอุดร
ธานี และจังหวัดปราจีนบุรี ด้วยความแค้นใจและน้อยใจ ที่ทหารเหล่านั้น
ได้เสียสละเลือดเนื้อและชีวิต เพื่อชาติพลี กิริตโกเสียบียงอาหาร เครื่องนุ่งห่ม

และเงินทองของราษฎร ตามเส้นทางที่ผ่านตลอดไป ส่วนในพระนครก็ปรากฏว่า ไต่ยีนเสียงปืนแซ่ไปแทบทุกคืน รถพระที่นั่งของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๘ มีผู้ร้ายลักไป จับตัวผู้ร้ายไม่ได้ และเรื่องที่สำคัญ นับว่าร้ายแรงที่สุด คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๘ ถูกผู้ร้ายลอบปลงพระชนม์ที่ห้องพระบรรทม ในพระบรมมหาราชวัง และจับตัวผู้ร้ายไม่ได้ ถ้านึกถึงสภาพของบ้านเมืองในขณะนั้นก็ประจักษ์ว่าราชการปกครอง ข้าราชการและราษฎรอยู่กันตามยถากรรมไปวันหนึ่ง ๆ เท่านั้น ถ้าจะกล่าวตามโบราณก็เรียกว่า “บ้านเมืองไม่มีชื่อมีแปะ”

ด้วยเหตุดังกล่าวโดยย่อ พวกเราหลายคน ซึ่งมี พลเอก (เป็นพลตรี) หลวงสฤติยุทธการ ร่วมความกิดด้วยกันในเบื้องต้น ทั้งเป็นผู้รับอาสาจัดสถานที่ในหอนาธิการกลาโหมเป็นกองบัญชาการด้วย จนเป็นผลสำเร็จในวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๐

นอกจาก พลเอก หลวงสฤติยุทธการ ได้ร่วมทำงานที่เสี่ยงต่ออันตราย (ถ้าไม่สำเร็จก็ถูกหาว่าเป็นกบฏ ถ้าสำเร็จก็เป็นรัฐประหาร) แล้ว สำหรับในหน้าที่ราชการทหาร ตามความสังเกตของข้าพเจ้า นับว่าปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งต่าง ๆ ด้วยความเข้มแข็ง ซื่อสัตย์สุจริต จนได้เลื่อนยศและตำแหน่งตามลำดับ คือ ได้รับพระราชทานยศเป็น พลเอก (มียศเป็น จอมพล ก็ได้) และดำรงตำแหน่งเป็นปลัดกระทรวงกลาโหม นับว่าเป็นตำแหน่งสูงสุดในวงการข้าราชการประจำ

ส่วนราชการพิเศษ พลเอก หลวงสฤติยุทธการ ได้ร่วมราชการสงครามอินโดจีน และสงครามมหาบูรพาเอเซีย ในตำแหน่งนายทหารฝ่ายเสนาธิการประจำกองทัพสนามจนเสร็จสงคราม นอกจากเป็นประวัติที่ดั่งามในราชการทหารแล้ว ยังได้รับตำแหน่งเป็นประธานกรรมการธนาคารออมสิน

(๒๓)

เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒ เป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ และครั้งสุดท้ายโดยมติของบรรดาผู้ถือหุ้น ของบริษัทบูรพาสากลเศรษฐกิจ ให้เป็นประธานกรรมการของบริษัท ฯ นั้นด้วย

ครั้นวันที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ. ๒๕๑๓ ทราบว่า พลเอก หลวงสฤษดิ์ ยุทธการ ได้ถึงแก่อนิจกรรมด้วยโรคเบาหวานและโรคตับแข็งเสียแล้ว ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกอาลัยและเสียตายเป็นอย่างยิ่ง ที่เพื่อนร่วมราชการทหาร ทั้งเวลา ปกติ เวลาสงคราม และเวลาทำงานที่สำคัญ ซึ่งเสี่ยงต่ออันตรายในชีวิต ที่หมดลมหายใจในอายุยังไม่สมควร ด้วยความประมาทเกี่ยวกับสุราอันเป็น ตัวการของโรคนี้ แต่ความไม่แน่นอนของสังขารมนุษย์ย่อมเป็นไปตาม กรรมดีกรรมชั่วที่สร้างสมไว้ในชาติปางก่อน ตามที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงพระคำรัสไว้แก่มวลมนุษย์ทั่วโลกกว่าสองพันปีแล้ว

ในวาระชีวิตสุดท้ายของ พลเอก หลวงสฤษดิ์ยุทธการ ข้าพเจ้าวิงวอน ขออัญเชิญคุณพระศรีรัตนตรัย ได้แก่ พุทธานุภาพ ธรรมานุภาพ และ สังฆานุภาพ และดวงวิญญาณของบรรพบุรุษทั้งมวล จงส่งเสริมให้ดวง วิญญาณของ พลเอก หลวงสฤษดิ์ยุทธการ นับว่าเป็นมิตรแท้ของข้าพเจ้า ซึ่ง สิ้นสติในทิพยพิमानสถานแห่งใดในสัมปรายภพ จงบริสุทธิ์ตั้งงาม และได้รับความ สุขสำราญ สมตามปณิธานอย่างแรงกล้าของข้าพเจ้า ชั่วนี้รันตรเทอญ.

จอมพล

ฉ. ๒๗ : ๑๗
(ผิน ชุณหะวัณ)

บ้านเลขที่ ๔๒ ซอยราชครู พระนคร
วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๑๓

สารบัญ

หน้า

ประกาศที่ ๓ ว่าด้วยตั้งเกณฑ์ซิลและพระราชบัญญัติ	๑
แจ้งความเรื่องปรึกษาเกณฑ์ซิลที่แล้วกันไปบ้าง	๖
ประกาศในการที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน	๗
ว่าด้วยปรึกษาจัดการในเกณฑ์ซิลออฟสเตรต คือที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน	๙
ว่าด้วยการปรีวีเกณฑ์ซิล	๑๒
ข่าวเกณฑ์ซิลลอร์ดออฟสเตรต	๑๔
คำเกณฑ์ซิลปรึกษาตัดสินโทษ	๑๙
ข่าวเกณฑ์ซิลลอร์ดออฟสเตรต	๒๓
ข่าวปรีวีเกณฑ์ซิลประชุมถือน้ำ	๒๕
พระราชบัญญัติเกณฑ์ซิลออฟสเตรต คือที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน	๔๑
คำสาบานเกณฑ์ซิลออฟสเตรต คือที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน	๕๔
พระราชบัญญัติปรีวีเกณฑ์ซิลลอร์ด คือที่ปรึกษาในพระองค์	๕๗
ว่าด้วยกอมมิตีออฟปรีวีเกณฑ์ซิล	๖๑
คำสาบานปรีวีเกณฑ์ซิลลอร์ด คือที่ปรึกษาในพระองค์	๖๓
ปรีวีเกณฑ์ซิล	๖๖
เกณฑ์ซิล	๖๗
ประกาศว่าด้วย พณหัวเจ้าท่าน ที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน	๖๘
ภาคผนวก	๗๑
สารบัญฉบับบุคคล	๘๙

๒๕๕๕

สภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ประกาศที่ ๓

ว่าด้วยตั้งเกณฑ์พล แลพระราชบัญญัติ

๑ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพย
มหามงกุฎ บวรยศรัถนราศวรวงษ์ วรุตมพงษ์บริพัต วรชัตยราชินิกโรตม
จาตุรนต์บรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนาถ
บพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระเจ้าแผ่นดินใหญ่ในรัชกาลที่ ๕
ในพระบรมราชวงษ์ ซึ่งได้ประคองฐานเกล้าทรงรัตนราชไม้มหัยสวรยาธิปัต
ณ กรุงเทพมหานคร อมรรัตนโกสินทรมหินทรวายุภธยา มหาคิลกภพนพรัตน์
ราชธานีบุรีรมอุตมราชนิเวศมหาสุฐาน เสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย
มหัยสวรียพิमान โดยสุฐานอุตราภิมุข พร้อมด้วยพระบรมวงษานุวงษ์ แล
อัครมหาเสนาธิปัต มุขมนตรีกระวีชาติราชปโรหิตาจารย์ ฝ่ายทหารพลเรือน
ถวายคำนับโดยอันดับ เฝ้าเบื้องบาทบกษมาศพร้อมกัน จึงมีพระบรมราช
โองการมารพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ให้ประกาศแก่พระบรมวงษานุวงษ์ ข้า
ทูลองอรุณลีพระบาทให้ทราบทั่วกันว่า ตั้งแต่เสด็จบรมราชาภิเศกเถลิงถวัลย
ราชสมบัติ ทั้งพระราชฤไทยจะดำรงรักษาพระนครขอบขันธสีมา ทั้งพระ
บรมวงษานุวงษ์ ข้าราชการแลราษฎรให้ถาวรวัฒนายิ่งขึ้นไป จึงได้ทรงพระ
ราชอุสาห์เสด็จพระราชดำเนินทางทะเล ฝ่าคลื่นผืนลมไปประพาศเมืองต่าง

ประเทศ^(๑) เพราะจะได้ทรงทอดพระเนตรบ้านเมือง แลการธรรมเนียมต่าง ๆ
 สิ่งใดดี จะได้เป็นแบบอย่างแก่บ้านเมืองสยามต่อไป ก็เพราะทรงหวังตั้ง
 พระราชฤทัยไทย ประสงค์จะทรงจัดการทำนุบำรุงพระนคร จึงได้เสด็จพระ
 ราชดำเนินไปทอดพระเนตรบ้านเมือง ซึ่งได้มีความเจริญแล้วนั้น ก็ได้ทรง
 เหนการดีหลายอย่าง ที่จะเปนคุณเป็นประโยชน์แก่แผ่นดิน เปนต้นว่ากคชี่แก่
 กัน ถ้าเมืองใดประเทศใด ยังถือตามที่เป็นการกคชี่แก่กันนั้นอยู่แล้ว ก็เห็นว่า
 ประเทศนั้นเมืองนั้นยังไม่มีมีความเจริญเป็นแน่ จึงได้ทรงลดหย่อนผ่อนพระ
 ราชอิศริยศลหลายอย่าง โปรดให้ขุนนางยื่นเฝ้า แลนั่งเก้าอี้ที่เสมอกันก็มีได้
 ทรงถือพระองค์ เพราะจะให้ท่านทั้งหลายเห็นเป็นแน่ว่าจะทรงปลดเปลื้อง
 การกคชี่ที่มีอยู่ในบ้านเมืองนั้นให้ลดน้อยถอยไปทุกครั้งทุกคราว ครั้นทรง
 พระราชดำริห์เห็นว่า ราชการผลประโยชน์บ้านเมืองสิ่งใดที่จะเกิดขึ้น แล
 การที่ยังรกร้างมาแต่เดิมมาจนนั้น ถ้าจะทรงจัดการแต่พระองค์เดียว ก็จะไม่
 ใครสำเนาไปได้ ถ้ามีผู้ช่วยกันอีกหลายปัญญาแล้ว การซึ่งรกร้างมาแต่เดิม
 ก็จะได้ปลดเปลื้องไปได้ทีละน้อย ๆ ความดีความเจริญก็คงจะบังเกิดแก่บ้าน
 เมือง จึงได้ทรงจัดสนับข้าทูลองธุลีพระบาท ซึ่งมีสติปัญญาโปรดเกล้าฯ
 ตั้งไว้เป็นที่ปรึกษาแห่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อมีราชการวันใดกำหนดให้
 มาประชุมพร้อมกัน จะแสดงออกในพระที่นั่งแห่งใดแห่งหนึ่งนั้น ให้ผู้เป็น
 ที่ปรึกษาใหญ่ มาประชุมเฝ้าในที่นั้นให้พร้อมกันในวันตามที่กำหนด เมื่อยัง
 ไม่แล้วการจะประชุมติดกันไปสองวันสามวันก็ได้ เมื่อทรงพระราชดำริห์การ

(๑) รายละเอียดเรื่องนี้ ดูจดหมายเหตุเสด็จประพาสต่างประเทศ ในรัชกาลที่ ๕ เสด็จเมือง
 สิงคโปร์และเมืองเบตาเวียครั้งแรก เมื่อปี ร.ศ. ๘๔ (พ.ศ. ๒๔๑๓) และเสด็จประพาส
 อินเดียเมื่อปี ร.ศ. ๘๔ (พ.ศ. ๒๔๑๔)

สิ่งใด ซึ่งเป็นข้อราชการที่สำคัญและจะต้องเป็นกฎหมาย แลแบบฉบับเป็น
 ธรรมเนียมในแผ่นดิน จะพระราชทานคำซึ่งทรงพระราชดำริห์นั้นให้ที่
 ปฤกษาทั้งปวงคำริห์ตริตรองดู การจะเป็นคุณฤาเป็นโทษ ก็ให้กราบทูลขึ้น
 ตามความที่เห็น ถ้าเห็นว่าสิ่งไรจะเป็นคุณฤากิจการซึ่งจะให้เป็นคุณ ก็กว่า
 ที่ทรงพระราชดำริห์นั้น ก็ให้กราบทูลขึ้นถ้าเห็นว่าจะเป็นการไม่มีคุณเป็นโทษ
 อย่างไรก็ให้กราบทูลได้ ไม่เป็นคนลั่นคนทลึงไป ถ้าหากว่าคำที่ว่าขึ้นมานั้นก็
 ควรจะเอาเป็นแบบฉบับได้ ก็เอาคำนั้นใช้ ถ้าเห็นว่าไม่มีประโยชน์ ก็ให้
 ยกเสีย แต่ผู้ซึ่งพูดขึ้นนั้น ไม่มีโทษ ไม่มีความผิด สิ่งไรในตัว หนึ่งที่ปฤกษา
 ทั้งปวง จะคิดการสิ่งไรขึ้นได้ ลงเนื้อเห็นกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป ก็ให้นำความ
 ขึ้นกราบบังคมทูล ฤาทำเรื่องราวทูลเกล้าฯ ถวายเป็นไปรวกก่อนจะได้ไม่เป็น
 ที่ขัดขวางแก่ผู้ใด เมื่อทรงเห็นชอบ จะได้ทรงปฤกษาที่ปฤกษาทั้งปวง เมื่อ
 เห็นว่าชอบดีพร้อมกันแล้ว คำนั้นก็จะใช้ได้ ถ้ากรสิ่งไรซึ่งปฤกษากันใน
 วันประชุมนั้น จะยังไม่ตกลงแล้วกันได้ ก็จะมีพระราชทานพระราชดำริห์แลคำ
 ผู้ซึ่งกล่าวขึ้นนั้น ให้ไปตริตรองดูก่อน เมื่อถึงคราวประชุมหน้า ให้ที่ปฤกษา
 ทั้งปวง ทำจดหมายรายความคิดของตัวที่เห็นนั้นมาถวายในที่ประชุมจงทุก
 คน จะได้ทรงเทียบเคียงดูเห็นว่าคำของผู้ใดดี จะได้เอาคำของผู้นั้นเป็นใช้
 ได้ ถ้าฝ่ายหนึ่งเห็นความว่าไม่ดี ฝ่ายหนึ่งเห็นความว่าดี เป็นคำเถียงแก่ง
 แย่งกันอยู่ดังนี้ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงตัดสินเป็นกลาง ไม่ทรงเห็นว่า
 เป็นผู้ใหญ่ผู้น้อย สุดแล้วแต่ความยุติธรรมเป็นประมาณแล้วจะทรงเลือกคำ
 ที่ที่ปฤกษามา เห็นว่าจะใช้ได้นั้น เรียงลงให้เป็นเรื่องจนตลอดการ ฤาจะ
 ทรงพระราชดำริห์พิเสศกว่าคำของขุนนางเหล่านั้นขึ้นไปอีก ก็จะเพิ่มเติมลง
 ถ้วย แล้วปฤกษาที่ปฤกษาทั้งปวงต่อไป เมื่อเห็นว่าดีพร้อมกันแล้ว จะเอา

คำนั้นเป็นใช้ได้ เมื่อที่ปฤษาจะเห็นการดีจะมีคุณต่อไปอีก ก็จะโปรดให้
 ไปเรียงถ้อยคำตามความคิดของตัวมาว่าได้อีก กว่าจะเห็นชอบพร้อมกัน ลง
 ชื่อพร้อมกันแล้วจึงจะมอบให้ผู้ใดคนหนึ่ง รับเอาความนั้นไปเรียงเป็นพระ
 ราชบัญญัติ แล้วให้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเมื่อถึงวันประชุมฯ จึงจะให้เอา
 คำพระราชบัญญัตินั้น ออกอ่านให้ที่ปฤษาทั้งปวงฟัง เมื่อเห็นว่าถูกต้อง
 พร้อมกันแล้ว ถ้าเป็นการใหญ่ต้องปฤษาท่านเสนาบดี เห็นชอบกันแล้ว
 จึงจะลงพระนาม ประทับพระราชลัญจกร ในพระราชบัญญัตินั้นเป็นใช้ได้
 หนึ่ง จะทรงตั้งพระบรมวงษานุวงษ และข้าราชการอีกพวกหนึ่งให้เป็นที่ปฤษา
 ในพระองค์ เพราะไม่ได้ทอดพระเนตรการสิ่งไร ไม่ได้ทรงฟังการสิ่งไร
 ทั่วไป ไม่มีสิ่งไรที่จะเป็นทางปัญญาซึ่งจะทรงพระราชดำริการบ้านเมือง
 แลจะทรงตัดสินคำของที่ปฤษาทั้งปวง ให้เด็ดขาดไปได้ เพราะฉะนั้นจึงจะ
 ต้องตั้งไว้สำหรับทรงไต่ถามการงาน ให้กราบทูลได้ทุกอย่าง ไม่มีการขัดขวาง
 แลปฤษาการซึ่งทรงพระราชดำริขึ้นบางสิ่ง ก่อนที่ปฤษาใหญ่ผู้ที่ได้มา
 เป็นที่ปฤษาในพระองค์ จึงจะเอาใจใส่ในราชการ อสุหาสืบเสาะเลกติดการ
 ที่ดี เหมือนหนึ่งฝึกหัดคนขึ้นไว้ จะได้หนุนที่ปฤษาใหญ่ต่อไป แต่ที่
 ปฤษาในพระองค์นี้ไม่มีกำหนดว่าเท่าไรแล้วแต่จะทรงเห็นว่าผู้ใดควรจะ
 ใช้ได้ ก็จะตั้งขึ้นไว้มากๆ เมื่อมีการสิ่งไรที่จะทรงปฤษาจะให้หาแต่สอง
 คนสามคน ฤมากเท่าไรก็ได้ เมื่อทรงถามการงานสิ่งไรก็ให้กราบทูลได้ โดย
 การที่จริงไม่ต้องระแวงกลัวความผิดร้ายสิ่งใด ถ้าจะคิดการสิ่งไรขึ้น ก็ให้
 กราบทูลได้ โดยความที่ตัวคิดเห็น จะทรงปฤษาการสิ่งไร ก็ให้กราบทูล
 ได้ทุกอย่าง เหมือนที่ปฤษาใหญ่แต่การนั้นยังไม่สำเร็จ ต้องทรงปฤษาที่
 ปฤษาใหญ่ ต่อเห็นชอบพร้อมกันแล้วการนั้นจึงจะเป็นสำเร็จได้ ให้ที่ปฤษา

ใหญ่แลที่ปรึกษาในพระองค์ จงมีความสวามิภักดิ์ต่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ให้มีความอุสาหหมั่นพั่งหมั่นคิดตรึกตรองในกิจการการแผ่นดินโดยสุจริต
ธรรมทุกประการ ประกาศมา ณ วันศุกร์ แรมแปดค่ำ เดือนหก ปีจอฉศก
จุลศักราชพันสองร้อยสามสิบหก เป็นปีที่หก ในรัชกาลปัตยุบันนี้ ว่าจะ

๑ ที่ปรึกษาซึ่งโปรดเกล้าตั้งขึ้นในครั้งนั้น

พระยาราชสุภาวดี	จ.ม., ท.จ.ว.	๑
พระยาศรีพิพัฒน์	ท.จ.ว.	๑
พระยาราชวรานุกูล	ท.จ.ว., น.ช., ภ.ม.	๑
พระยากระลาโหมโกศล	ท.จ.ว., ม.ม.	๑
พระยาภาษกรวงษ์	ท.จ.ว., ภ.ช., ภ.ม.	๑
พระยามหาอำมาตย์	ท.จ.	๑
พระยาอภัยรณฤทธิ์	ท.จ.	๑
พระยาราไชย	ท.จ.	๑
พระยาเจริญราชไมตรี	ช.น.	๑
พระยาพิพิธโกไคย	ม.ม.	๑
พระยากระลาโหมราชเสนา		๑
พระยาราชโยธา		๑

รวม ๑๒ นายก่อน ถ้าต่อไปทรงเห็นว่าผู้ใดควรจะยกมาเป็นที่ปรึกษา
ได้ ก็ทรงตั้งเพิ่มเติมและผลัดเปลี่ยนได้ตามแต่จะทรงเห็นสมควร ให้
ท่านทั้งปวงซึ่งมีชื่อมาในที่ปรึกษานี้ จงตั้งใจรับราชการของตนตามพระ
ราชบัญญัติประกาศนี้ทุกประการ เทอญ ว่าจะ

แจ้งความเรื่องปลุกษาเคาน์ซิลที่ลั้วกันไปบ้าง

๑ การเคาน์ซิลออฟสเตต คือปลุกษาราชการแผ่นดิน ตั้งแต่ประกาศตั้งลั้วมายังไม่ได้มีข่าวรายวันในราชกิจจานุเบกษาเลย เพราะฉะนั้นจะต้องแสดงความย่อ ๆ ในการที่ประชุมมาให้แจ้ง ตั้งแต่ออกประกาศลั้ววันขึ้น ๑ ค่ำ เดือนเจด ประชุมเที่ยวหนึ่ง วันขึ้น ๙ ค่ำ ประชุมเที่ยวหนึ่ง วันแรมค่ำหนึ่ง ประชุมเที่ยวหนึ่ง แรม ๙ ค่ำ ประชุมเที่ยวหนึ่ง เป็นสี่เที่ยวด้วยกัน เที่ยวหนึ่งสามวันบ้าง สี่วันบ้าง ห้าวันบ้าง สมเดจพระเจ้าอยู่หัวเปนประสิเคนต์หัวหน้าประธานาธิบดี เสดจประชุมด้วยในที่นั้นทุกวันประชุม ก็การปลุกษากันอยู่ทุกวันด้วยจะตงพระราชบัญญัติด้วยการเงินขึ้นพระคลังทั้งปวง คือเงินภาษีผูกขาด เงินภาษีเกบเปนหลวง คือ คอเวอร์นเมนต์ท่า เงินค่านา เงินค่าเลขสมไฟรหลวง และการที่จะรับเงินจ่ายเงินในพระคลัง จะจัดเจ้าพนักงานให้มีเงินเดือนเงินปีเบี้ยหวัดให้ภอกิน จะให้ถือตามพระราชบัญญัติ ก็การเหล่านีได้ประชุมกันทำที่ละข้อ ๆ การเลขไฟรหลวงแลเลขสมนั้นแล้วเสร็จข้อหนึ่ง การภาษีผูกขาดแล้วเสร็จ การพระคลังต่าง ๆ ซึ่งจะเบิกของยังทำคดหมายอยู่ การภาษีคอเวอร์นเมนต์ท่าปลุกษาทกลงกันแล้ว ยังจะทำคดหมายอยู่ การกรมนาเกอบจะตกลงหมคแล้วได้ทำคดหมายแล้ว แต่บัดนี้ยังจะต้องทำคดหมายสำหรับออฟฟิศ คลังมหาสมบัติ ด้วยเปนการสำคัญ ซึ่งจะรับเงินจ่ายเงิน แต่การนี้คงจะสำเร็จในเร็ว ๆ นี้ไม่ช้า อนึ่ง ได้ค้ดพิกักภาษีอากรจะตีพิมพ์ให้ราษฎรทราบด้วย ไม้ว่าตราชูลังทนานแลเครื่องส่วนส้งทั้งปวงที่ได้ตรวจสอบ จะคิคให้ถูกต้องคิแล้วจะออกด้วยพร้อมกับพิกักภาษีอากรทีเดียว

อนึ่ง เคาณชีลลอร้ออฟสเทตซึ่งได้ประชุมกันทุกวันนี้ ค่อยเรียบร้อย
ดีขึ้นกว่าแต่แรกมาก การนี้เห็นจะสำเร็จไปได้ตลอด บัดนี้ได้ทำจดหมาย
สำหรับเคาณชีลลอร้ออฟสเทต ได้ปรึกษากันจะออกในเร็วๆนี้ การซึ่งเรียบร้อย
ได้เพียงนี้โดยเร็วก็เป็นการดีมาก อนึ่ง ปรีวีเคาณชีลลอนักได้ทำจดหมายแล
คำขบาบาล คงจะได้ทรงตั้งในเร็วๆนี้เป็นแน่ ว่าจะ

ประกาศ
การในที่ปรึกษาาราชการแผ่นดิน

๑ ท่านทั้งปวงบันดาซึ่งได้ยินได้ทราบว่ ทั้งเคาณชีล ใดๆ ก็มีจะ
ความคิดสงสัย คาคคะเนหมายไปต่างๆ โดยการที่ไม่ทราบว่าจะเป็นอย่างไร
การเคาณชีลซึ่งทรงตั้งขึ้นไว้ มีคุณ ๒ ประการ ประการที่หนึ่ง ยอมให้
มีอำนาจที่จะยุตหน่วง ชัดขวางพระเจ้าแผ่นดินได้ คือการใด ๆ ที่พระเจ้า
แผ่นดินทรงพระราชดำริห์ เป็นการไม่ต้องด้วยยุติธรรม ราษฎรจะได้รับความ
เดือดร้อน มีแต่จะเร่งเอาเงินแก่ราษฎรทั้งแผ่นดินเป็นต้น จนถึงการใด ๆ
เล็ก ๆ น้อย ๆ จนถึงพระราชบัญญัติ พิกัด อากร ขนอนตลาดเป็นที่สุด
ที่เป็นฝ่ายข้างเคาณชีลจะขัดอำนาจพระเจ้าแผ่นดิน ก็เจ้าแผ่นดินคนเดียว
แล้วก็มีเคาณชีลบีบคั้นอยู่ดังนี้ ถึงจะมีอำนาจสักเท่าใด จะทำการที่ผิดๆ
กดๆ โกงๆ ไปก็ไม่มากนัก ก็ฝ่ายผู้อื่น คนซึ่งเป็นราชการที่ดี มิได้เป็น
ราชการที่ดี เคาณชีลก็ต้องมีอำนาจที่จะขัดขวาง ปรึกษาการบังคับการ ตาม

ซึ่งเห็นชอบโดยยุติธรรม อย่าให้คค ๆ โกง ๆ ต่อเจ้าแผ่นดินได้เหมือนกัน
 คือการใด ๆ ซึ่งเป็นอยู่แล้วก็ดี ฤๅการที่จะมีผู้คิดต่อไปภายหน้า เคน์ซิล
 ก็ต้องมีอำนาจ จะตรวจตราดูการข้อนั้น ถ้าเห็นขัดขวางไม่ถูกต้องไม่เป็นคุณ
 แก่แผ่นดิน ไม่เป็นคุณแก่พระเจ้าแผ่นดิน ไม่เป็นคุณแก่ราษฎรทั่วไป ก็
 จะต้องคัดค้านว่ากล่าวได้เต็มอำนาจทีเดียว ซึ่งว่ามานี้เป็นอำนาจเคน์ซิล
 ทั้งสองประการ ก็ผู้ซึ่งมาเป็นเคน์ซิลลอร์มีอำนาจที่จะขัดขวางพระเจ้า
 แผ่นดิน แลข้าราชการราษฎรได้ดังนี้ ก็ใช้ว่าจะเป็นคนเราปรกติตาม
 ธรรมเนียมนั้นหาได้ ต้องรักษาจดหมายสำหรับการเคน์ซิล แลถือคำชาบาล
 ว่าจะตั้งใจให้ตรงอยู่ในยุติธรรม แล้วจึงจะเข้ารับราชการในที่ปรึกษาได้
 เคน์ซิลลอร์เหล่านี้ ก็คงต้องได้เงินปี เงินเดือน สมควรแก่การซึ่งอยู่ในที่
 สำคัญดังนี้ ถ้าผู้ใดอยากจะทรงบรรพชนิยมเคน์ซิลให้ชัด ก็จงคอยดูพระราช
 บัญญัติสำหรับตัวเคน์ซิล ซึ่งจะออกต่อไปข้างหน้า ก็การซึ่งตั้งเคน์ซิลขึ้น
 ท่านทั้งปวงจะมีความสงสัยว่า เมื่ออยู่ที่ใดแล้ว เหตุไรจึงมาตั้งผู้ให้ชัด
 อำนาจตัวดังนี้ จะมีเห็นการอย่างไร ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในตัวยก ๆ จะเอาไว้
 เกรียวกราดข่มขี่ผู้อื่น ด้วยประการใดประการหนึ่งดอกกระมัง ถ้าผู้ใดคิด
 ดังนี้ ก็ขอให้เข้าใจเถิดว่า การซึ่งได้คิดในใจนั้นว่า บ้านเมืองเราทุกวันนี้
 ซึ่งในตาแลเห็นว่ามีศึกขึ้นมาก มีถนนขึ้นมากนั้น เห็นว่าเป็นการเจริญในตา
 ก็แต่จะคิดไปโดยจริง ๆ การใดธรรมเนียมใดซึ่งมีอยู่เดี๋ยวนี้ ก็ยังเป็นการ
 เดือดร้อนแก่ราษฎรเป็นอันมากอยู่ ก็มีหลายอย่างหลายประการ การซึ่งควร
 จะประกอบทำนั้นก็ยังมิอยู่อีกหลายอย่าง ก็ซึ่งตั้งเคน์ซิลขึ้นไว้นี้ ก็เพราะ
 ประสงค์จะให้ช่วยอุดหนุนในการเรื่องนี้ ให้สำเร็จไปได้ทีละสิ่งทีละคราว

จนบ้านเมืองเป็นความเจริญเข้า ราษฎรได้มีความสุขมากเมื่อเวลาไร เวลานั้น
จะเป็นชื่อเสียงปรากฏติดแผ่นดินอยู่ไม่รู้หาย อนึ่ง อันตรายใด ๆ ซึ่งจะมีมาใน
ภายนอกแลภายใน ก็จะไม่ต้องหวาดหวั่นว่าจะมีมาเลยเป็นอันขาดเมื่อราษฎร
ซึ่งเป็นโลหิตของแผ่นดิน มีความเจริญความสุข ได้ประกอบการทำมาหากิน
โดยชอบธรรมด้วยกันแล้ว บ้านเมืองก็คงจะเจริญเป็นแน่ เมื่อบ้านเมืองเจริญ
แล้ว ผลประโยชน์สิ่งใดก็คงจะบริบูรณ์ ความประสงค์ซึ่งเป็นประโยชน์ใน
ตัวดังนี้ ขอให้ท่านทั้งปวงทราบความแล้วคิดตาม แล้วได้จำไว้ในใจด้วย
เทอญ าวะ

ว่าด้วยปฤกษาจัดการในเคาน์ซิลออฟสเตรต
คือที่ปฤกษาราชการแผ่นดิน

๑ ท่านทั้งปวงบัณฑิตซึ่งได้ทราบว่า ที่ปฤกษาราชการแผ่นดินได้
ประชุมกันอยู่ทุก ๆ เจ็ดวัน ก็จะเอียงหูลงฟังการ ว่าได้จัดสิ่งใดไป ได้ปฤกษา
การสิ่งใดในเวลานี้ ก็จะได้ทราบความว่า จัดการเก็บเงินดังนี้ ก็ไม่รู้ว่าเก็บ
เงินอะไร เก็บอย่างไร การซึ่งเก็บเงินนี้ ใช้ว่าจะไปเก็บเอาตามราษฎร
ทุกชั้นพิภักฎาษากรสิ่งใดนั้นหาไม่ได้ เก็บเงินนั้นซึ่งจำนวนเป็นเงินขึ้นอยู่ใน
แผ่นดินแล้ว คือเงินภาษีอากรเป็นต้น แต่ก่อนเก็บได้ครึ่งหนึ่งบ้าง สาม
ส่วนบ้าง บัดนี้จะเก็บเงินให้ได้หมด อย่าให้ขาดค่าง ท่านทั้งปวงจงจำคำ
นี้ไว้ให้มั่น ก็ถ้าจะว่าการอื่น ๆ ยังมีดมไป เหตุไรจึงไม่จัด มาจับจัดการ
เรื่องนี้ก่อนให้เป็นการเดือดร้อน ก็การซึ่งว่าเดือดร้อนในการเรื่องนี้นั้น จะ

เตือนครอนด้วยเหตุอย่างไร เห็นว่าจะเป็นการเตือนครอนอยู่พวกเดียว ใน
 เจ้าพนักงานผู้ซึ่งเก็บเงินทั้งปวง ถึงกระนั้นเจ้าพนักงานซึ่งเก็บเงินทั้งปวง
 เมื่อประพฤติด้อยอยู่ในความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ฉ้อฉลปล้นแล้ว ก็ไม่มีความ
 เตือนครอนสิ่งไร เพราะเคยทำมาอย่างไร ก็ทำไปอย่างนั้น จะเป็นความ
 เตือนครอนจริงอยู่ ก็แต่ผู้ที่ไม่มีความสุจริต เคยฉ้อฉลปล้นบ้าง มาต้องเปิดเข้า
 ก็จะต้องเป็นความเตือนครอน อยู่พวกเดียวเท่านั้น เห็นว่าเป็นการเตือนครอน
 โดยใช้ธรรมแท้ ๆ เหมือนหนึ่งผู้ปลุกกะท่อม ภาอเหยียดหัวเหยียดท้าวจค
 เอาจากเอาแวงเข้าปุปะแอบอยู่ตามข้างตึก ข้างถนน ข้างคลอง ซึ่งได้จัดไว้
 เรียบร้อยหมดจดงดงามแล้ว ก็เห็นว่าคนเหล่านั้น ไม่ควรจะไปตั้งอยู่ในที่
 เหล่านั้น ให้ไล่เสีย ก็ยังนั่งมัวเป็นการเตือนครอน อยู่แต่ในพวกที่ทำ
 กระท่อมอยู่ในนั้นแต่พวกเดียว ก็ถ้าจะคิดไปโดยจริง ที่ซึ่งทำไว้เรียบร้อย
 งดงามแล้ว จะมีของรกรุงรังมาอยู่อย่างนี้จะงามๆ อีกประการหนึ่งเล่า ที่
 กระท่อมที่บรรจุอยู่ตั้น เป็นเชื้อจะทำให้เหตุอันตราย ให้ถึงของใหญ่ได้
 คือถ้าเกิดเพลิงขึ้น ก็จะต้องไหม้ตึกตลอดถึงกันไปหมด ให้ท่านคิดดูเถิด
 ควรจะได้ปลุกๆไหม้ อีกประการหนึ่ง ท่านทั้งปวงจะคิดไปว่าเงินทองก็มี
 หนักหนมนั่นกันหนา ยังจะจัดอะไรต่ออะไรต่อไปอีกเล่า การนี้ยากเพราะ
 นิไสยคนชาวไทยแท้ๆ ที่ไม่รู้การอะไรก็คิดก็พูดอยู่บ่อยๆ ว่าเงินในพระคลัง
 มีล้นเหลือ ไม่มีที่จะเปรียบ คนที่พูดอย่างนี้ไม่ได้คิดถึงการใช้จับจ่ายเลย
 ถ้าในหลวงจะเก็บเงินไว้สักปีหนึ่งๆสองปี เงินในแผ่นดินก็จะไม่มีใช้เลย
 ความจริงเมื่อได้เงินมาแล้ว ก็ต้องจำหน่ายเป็นเงินเบี้ยหวัดเป็นเงินเดือน
 แลประกอบการก่อสร้าง ทำนุบำรุงบ้านเมืองต่างๆทั่วไป ก็เมื่อเงินเหล่านั้น

ไม่มีตัวเข้ามา การทำนุบำรุงแลก่อสร้างต่าง ๆ ก็ขัดสนไปทุกอย่าง จะทำการ
 สิ่งใดก็ไม่สำเร็จ เพราะการท่งปวงต้องเอาไศรยเงินเป็นพื้น เหมือนหนึ่ง
 ถ้าจะตั้งไปลิศรรักษาชีวิตรแลทรัพย์สินสมบัติของราษฎรทั่วปทั้งหัวเมืองในกรุง
 ให้เป็นการรักษาจริง ๆ ก็ต้องเอาไศรยเงินค่าจ้าง จึงจะเป็นการจริงได้ ฝ่าย
 ทหารบกทหารเรือเล่า ก็เป็นเครื่องบ้องกันบ้านเมืองตลอดพระราชอาณา
 เขต ก็จำจะต้องมีไว้ให้จริง ๆ ภอสมควรแก่บ้านเมือง ก็การค้าขายเล่า
 เป็นเครื่องทำมาหากินของราษฎร แลเป็นผลประโยชน์กำลังของบ้านเมือง
 เป็นประโยชน์แก่ลูกค้าทั่วโลกย์ เมื่อสินค้าออกจากบ้านเมืองมาก เงินก็เข้า
 มาในบ้านเมืองมาก ราษฎรก็บริบูรณ์ขึ้น บ้านเมืองก็เจริญขึ้น ก็การเล่น
 ก็ต้องเอาไศรยการทำนุบำรุง คือชุดคลองท่าทาง ทำท่นบกนน้ำให้ข้งนา
 แลการอื่น ๆ อีก จะว่าพรรณากยดยาวนัก ะ

๑ หนึ่ง เมื่อสินค้าบริบูรณ์ มีทางมีคลองตกลงมาได้ตั้งนี้แล้ว ก็
 จะต้องชวนชวาย ที่จะให้สินค้าออกจากในบ้านเมือง ก็จะต้องมีทะเลแควฟ
 คือสายไฟฟ้าบอกถึงเมืองท่าท่งปวง ให้รู้ราคาสินค้า แลจัดเรือมาบนทุกได้
 โดยเร็ว เป็นประโยชน์แก่ลูกค้าท่งปวง ก็การเล่นนี้จะต้องเอาไศยเงินเป็น
 เครื่องเกือกกุลท่งสน จึงจะสำรับไปได้ จึงได้คิดพร้อมกันในที่เกาน์ซิล ว่า
 จะคิดจัดเก็บเงิน บันดาซึ่งมีจำนวนขึ้นอยู่ในพระคลังแลวันนั้นให้ได้มาจริง ๆ
 ตามจำนวนตามบาณชี ให้เจ้าพนักงานในพระคลังมหาสมบัติ ทำบาณชีรับ
 บาณชีจ่าย ให้รู้ถูกต้องจริง ๆ จะได้คิดจ่ายประจำเดือนประจำการ เมื่อเหลือ
 จากประจำเดือนประจำการ จะได้คิดจัดการท่งเช่นว่ามาแล้วนั้น ไปที่ละสิ่ง
 ที่ละทางตามกำลังเงิน ซึ่งได้มากแลน้อยทุก ๆ ปี ก็จะค่อยเจริญขึ้นทุกปี บัดนี้

จึงได้พร้อมกันจัดการเรื่องนี้ให้เป็นพระราชบัญญัติให้เรียบร้อยขึ้น การก็
เกือบจะสำเร็จอยู่แล้ว ให้ท่านทั้งปวงพึงเข้าใจตามที่ว่ามานี้เถิด ว่าจะจัด
เก็บเงินซึ่งมีบาญชีอยู่ อย่าให้ฟังเสียงซึ่งผิด ๆ แลหวาดหวั่นตื่นตื่นสิ่งไรไป
ก็ทุกวันนี้จะไม่คิดถึงการอื่น ๆ เลย จะมัวคิดอยู่แต่การเงินอย่างเดียว
ก็หาไม่ได้ทรงพระราชดำริห์พร้อมด้วยเกล้าฯ จะจัดการศาลชำระความ แล
แก้ไขสอบสวนพระราชกำหนดกฎหมายเก่าใหม่ แลการอื่น ๆ อีก มีอยู่หลาย
อย่างหลายประการ ก็คงจะจัดให้สำเร็จไปทีละสิ่ง ๆ แต่ซึ่งจะสำเร็จไปโดย
เร็วนี้ไม่ได้ เพราะเป็นการใหญ่ให้ท่านทั้งปวงคอยฟังไปข้างหน้าเถิด เมื่อผู้ใด
ได้อ่านได้ภพหนังสือประกาศนี้ ขอให้ตรึงตรองตามการซึ่งว่ามานี้ให้เข้าใจ
โดยการเลียด แล้วแลไปบอกเล่าซึ่งผู้ไม่ได้อ่านหนังสือนี้ ถ้าผู้ซึ่งไม่พอใจอ่าน
หนังสือ ชอบแต่คำๆ ให้ทราบตามความที่จริงดังนี้ด้วย ให้เข้าใจตามการ
ที่จริงที่ชอบนั้นเทอญ ว่าจะ

ว่าด้วยการปรีวีเคาน์ซิล

๑ ท่านทั้งปวงยังจะได้ยินได้ฟังต่อไปข้างหน้า ว่าจะตั้งปรีวีเคาน์ซิล
คือที่ปรึกษาในพระองค์ ก็คงจะเป็นที่หวาดหวั่นสงสัย ไม่รู้ว่าเรื่องอะไรอีก
ก็การปรีวีเคาน์ซิล ซึ่งจะทรงตั้งขึ้นไว้

๑ ที่ ๑ พระราชประสงค์ว่าการใด ๆ ซึ่งมี ซึ่งเป็น เป็นความ
เดือดร้อนแก่ราษฎร พระบรมวงษานุวงษ แลข้าราชการ ก็การซึ่งมี ซึ่งเป็น
ขึ้นนั้น ไม่ได้แสดงออกไปทอดพระเนตรเห็น ไม่ได้ทรงได้ยินได้ฟัง เพราะ

เสด็จอยู่ในวังเสมอ ไม่ได้ไปข้างไหน เมื่อคนเหล่านั้นได้ขึ้นได้เห็นการสิ่งใด
ซึ่งเป็นการเดือดร้อนแก่ราษฎร ฤๅคิดการสิ่งไรขึ้น โดยลำพังปัญญาของตัว
ก็ให้ทำหนังสือกราบทูลได้ เพื่อจะได้เป็นทางปัญญา แล้วจะได้คิดปฤชา
กัวยที่ปฤชาราชการแผ่นดิน แลท่านเสนาบดีระงับ แลจัดการนั้น
ให้ตลอดไป ว่าจะ

๑ ที่ ๒ เมื่อมีราชการใด ๆ ซึ่งจะเอาความจริง แลจะจัดการให้ดี
จริง ๆ จะได้ทรงใช้คนพวกนี้ ให้ไปสืบสวนแลจัดการ มีข้าราชการซึ่งร้อง
ฎีกาเป็นต้น ว่าจะ

๑ ที่ ๓ คนหนุ่ม ๆ ซึ่งเป็นราชการ ยังไม่ได้ทรงรู้จักนิสัยแลสติ
ปัญญา จะหาช่องทำราชการสิ่งใดก็ยังไม่รู้ จะได้ใช้สอยคนพวกนี้ไปทำการ
ภอสมเวลา ภอสมตัว เมื่อเห็นว่าผู้ใดมีสติปัญญาเฉียบแหลม แลจงรักภักดี
ก็จะได้เป็นราชการต่อไปข้างหน้า ว่าจะ

๑ ที่ ๔ ปรีวีเคาน์ซิลลอร์เหล่านี้ ต้องถือคำสั่งาบาลโดยซื่อสัตย์สุจริต
ก็เหมือนหนึ่งฝึกหัดให้รักษาความสุจริตอยู่ชั้นหนึ่ง เพราะการ ๔ อย่างนี้ จึงได้
คิดจะตั้งปรีวีเคาน์ซิล แลการซึ่งปรีวีเคาน์ซิลนั้น จะประพฤติดังไร ถ้า
ผู้ใดอยากทราบ ก็ให้ดูในพระราชบัญญัติ สำหรับตัวปรีวีเคาน์ซิล ซึ่งจะออก
ไปข้างหน้านั้นเถิด อนึ่ง การปรีวีเคาน์ซิล ซึ่งทรงตั้งไว้นี้ ใช้จะตั้งไว้สำหรับ
ให้พูดพล่อย ๆ ทูลเลกทูลน้อยในการที่ใช้เหตุนี้ ก็หาไม่ได้ เพราะเคาน์ซิลลอร์
ทั้งปวงเหล่านี้ ต้องรับถือพระราชบัญญัติ แลคำสั่งาบาลแข็งแรงทีเดียว อนึ่ง
ปรีวีเคาน์ซิลเหล่านี้ ก็จะเลือกเอาแต่พระบรมวงษานุวงษ แลข้าราชการ ซึ่ง
มีสติปัญญาเฉียบแหลมตามสมควร มิได้เอาคนเลว ๆ มาตั้ง ขออย่าให้ท่าน

ทั้งปวงซึ่งมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความหวาดหวั่นครั่นคร้ามด้วยการซึ่งปรีวี-
เคาน์ซิล จะกราบทูลยุยงการเลก ๆ น้อย ๆ ให้เป็นการขัดเคือง แลเป็นการ
ผิดไปเลย ให้ท่านทั้งปวงคอยฟังต่อไปข้างหน้าเถิด ว่าจะ

ข่าวเกาน์ซิลลอร์ดออฟสเตต

๑ ข่าวเกาน์ซิลลอร์ดออฟสเตต ประชุมวันอังคาร ขึ้นค่ำหนึ่ง เดือน
แปด ทศยาสาธ ปีมจอ จศก วันนั้นเป็นวันที่เกาน์ซิลลอร์ดจะได้ทำสัตยานุสัตย์
สาบาลตามกฎหมาย ครั้นเวลาค่ำตองพระราชพิธีถือน้ำ ณ พระที่นั่งสมมติ-
เทวราชอุปบัติ พระสงฆ์สามเณร ๑๐ รูป กรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ ๑
หม่อมเจ้าพระธรรมมุนีหิศาธดา ๑ หม่อมเจ้าพระอรุณนิภาคุณากร ๑ สมเด็จ
พระวันรัตน์ ๑ พระพิมลธรรม ๑ พระสาสนโสภณ ๑ พระพรหมมุนี ๑
พระธรรมเจดีย์ ๑ พระเทพกระวี ๑ พระโพธิวงษ์ ๑ ครั้นสวดมนต์จบแล้ว
พระมหाराชครูอ่านคำแช่งน้ำชุบพระแสง ครั้นแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัว เสด็จประทับ ณ พระที่นั่งไทรน เกาน์ซิลลอร์ดแลเคิลิกออฟเกาน์ซิล
ลุกขึ้นอ่านคำสาบาล รับพระราชทานน้ำพระพิพัฒน์สัตยาทีละคน แล้ว
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานตราตั้งให้ทีละคน ๆ เป็นลำดับไป
ความในตราตั้งนั้นว่า ว่าจะ

“สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้า

“กรุงสยาม เป็นพระเจ้าแผ่นดินในรัชกาลที่ ๕ ในพระบรมราชวงษ

“ซึ่งได้ประดิษฐาน แลดำรงกรุงรัตนโกสินทร์มหินทรายุทธยา

“ในประเทศบางกอกนี้ ซึ่งเป็นพระมหานครราชธานีใหญ่

“ในพระราชอาณาจักรสยามทั้งฝ่ายเหนือฝ่ายใต้ แลเป็นบรมราชา

“ธิราชแก่ประเทศราชตั้งอยู่ใกล้เคียง คือลาวเฉียง ลาวกา

“มลายู กะเหรี่ยงแลอื่น ๆ ขอประกาศความเรื่องนี้ มาให้ท่าน

“ทั้งหลายทั้งปวง ฤๅผู้หนึ่งผู้ใด ๆ ซึ่งจะได้ภพบอ่าน

“คำประกาศนี้ ให้ทราบว่าเราได้ตั้งให้

“พระยาราชสุภาวดี ซึ่งได้รับเครื่องราชอิสริยยศ จุลสุรามณ

“มังกุสยาม แลได้รับเครื่องราชอิสริยยศสำหรับตระกูล

“ชั้นที่สองชื่อหุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ ให้เป็นที่ปรึกษาราชการ

“แผ่นดิน เพื่อจะได้ช่วยทำนุบำรุงให้เป็นคุณเป็นประโยชน์แก่

“แผ่นดิน แลราษฎรทั้งปวงให้มีความสุขความเจริญถาวร

“ขึ้นโดยชอบธรรมด้วยดี ขอจงได้ตั้งอยู่ในความกระตัญญู

“กตเวที ประพฤติให้ต้องตามพระราชบัญญัติ แลข้อคำ

“สาбалจงทุกประการ ตำแหน่งยศที่ตั้งนี้ จงเป็นไปตลอด

“ความประสงค์ ของเราพระเจ้ากรุงสยาม ประจุบันนี้

“ฤๅผู้ที่จะสืบราชอิสริยยศต่อไปภายหน้า แลตลอดเวลาอายุ

“ฤๅความชอบใจของพระยาราชสุภาวดีนั้นเอง แลตามกฎหมาย

“หมายข้อพระราชบัญญัติซึ่งตั้งไว้สำหรับเคาน์ซิลลอร์ดออฟสเตต

“ทุกประการ ขอสิ่งซึ่งผู้ซึ่งเป็นใหญ่เป็นประธานในสกลโลกย์

มณฑลสยาม พระยาราชโยธา ๑ รวม ๑๑ นาย แต่พระยากระลาโหมราชเสนา
อีกนายหนึ่งนั้น ยังไม่ได้ทำสัตยานุสัตย์ แลรับตราตั้ง เพราะมีราชการขึ้นไป
เมืองตาก ครั้นเกณฑ์ซิดอวาสัตยานุสัตย์เสร็จแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้า-
อยู่หัว มีพระบรมราชโองการในที่ประชุมว่าดังนี้

“ท่านเกณฑ์ซิดอวาสัตยานุสัตย์ทั้งปวง ซึ่งได้มาประชุมกันทำสัตยานุ-
“สัตย์สาบาน, ตามกฎหมายสำหรับเกณฑ์ซิดอวาสัตยานุสัตย์ ในเวลา
“วันนั้นนั้น เปนไปเพื่อความเจริญในกรุงสยาม, เปนครั้งแรก,
“ซึ่งข้าราชการได้ทำสัตยานุสัตย์สาบานเพื่อความตั้งนั้น, เพราะ
“ดังนั้น, เราหมายเป็นแน่ว่าการต่อไปข้างหน้า บ้านเมืองคงจะ
“มีความเจริญ, เจ้าแผ่นดินแลข้าราชการราษฎร, จะประ-
“กอบด้วยความซื่อสัตย์สุจริตต่อกัน เพราะหาไรเหตุสอง
“ประการ, ประการหนึ่งความทั้งปวง ซึ่งได้มาเปนเกณฑ์
“ซิดอวาสัตยานุสัตย์ ทั้งปวง บัดนี้, ก็เป็นคนมีตระกูลมียศ
“บันดาศักดิ์ใหญ่ๆ แลมีสติปัญญา, เปนที่ไว้วางใจของเรา,
“แลข้าราชการราษฎรทั้งปวง, ชั้นหนึ่งแล้ว ก็บัดนี้ท่าน
“ทั้งปวง ยังได้สาบานในที่ประชุม, เปนการปรากฏแก่คน
“ทั้งปวงดังนี้ ก็เป็นการเพิ่มความไว้วางใจเชื่อถือของเรา,
“แลข้าราชการ ราษฎรทั้งปวง อีกชั้นหนึ่ง เพราะฉะนั้น, ท่าน
“ทั้งปวงจะพูดการสิ่งไร ฤๅจะคิดการสิ่งไรขึ้น ก็คงแลเห็น
“ได้โดยง่ายว่า คงจะเป็นการมีคุณมีการเจริญแก่แผ่นดิน, แล
“ตัวเรากับราษฎรทั้งปวง ไม่ต้องมีความหวาดหวั่นระแวงว่าจะ
“เปนเล่ห์กลอุบายสิ่งไรเลย, เพราะเหตุซึ่งความไว้วางใจดังนี้, จึง

“เห็นว่า การสิ่งไร ท่านทั้งปวงซึ่งได้คิด ได้ทำได้พูด การ
 “เหล่านั้นคงสำเร็จได้ทุกประการ, ก็เมื่อการทั้งปวงสำเร็จแล้ว
 “บ้านเมืองก็คงมีความเจริญแน่นอน อีกประการหนึ่ง, ท่านทั้ง
 “ปวงซึ่งได้สาบาลว่า จะรักษาความซื่อสัตย์สุจริตกักตึ
 “ต่อเรานั้น, เราก็คงต้องรักษาความซื่อสัตย์สุจริตต่อท่าน
 “ทั้งปวง, ให้เป็นไปโดยยุติธรรม เพื่อจะมีให้ตกไป ในอคติ ๔
 “ประการแลจะคิดทำนุบำรุงบ้านเมือง ให้เต็มสติปัญญาความคิด
 “เพื่อจะให้เป็นที่เกียรตินยศในตัวเรา, แลแก่นชิลลอร์ออฟสเตท
 “ต่อไปภายหน้า, เพราะหาไศรยความสุจริต ทั้งสองประการทั้ง
 “เชื่อว่ามานี้, การทั้งปวงก็คงจะสำเร็จไปได้ โดยความยุติธรรม
 “ขอให้ท่านทั้งปวงตั้งใจรักษาความซื่อสัตย์สุจริต, แลช่วย
 “กันคิดการให้เต็มสติปัญญาความคิด ตามที่ควร เทอญ ะ
 “อนึ่ง ท่านทั้งปวงซึ่งรักษาความซื่อสัตย์สุจริตนั้น, ขออำนาจ
 “สิ่งซึ่งเป็นใหญ่เป็นประธานในสากลโลกย์ แลเทพยดาซึ่งมีมเห
 “ศวรศักดิ์านุภาพ จงปกครองรักษาท่านทั้งปวง, ให้เจริญศิริ
 “สวัสดิมงคลทุกประการ ทำราชการมีชื่อเสียงประกอบด้วย
 “ทรัพย์สมบัติ สืบตระกูลบุตรหลานต่อไป โดยความ
 “ชอบธรรมทุกประการ เทอญ” ะ

๑ พระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ ที่ประชุมแก่นชิลลอร์ออฟสเตท
 วันอังคาร เดือนแปด ทศุติยาสาร ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีจอ จศก ศักราช ๑๒๓๖
 เป็นปีที่ ๗ ในรัชกาลปัจจุบันนี้ ะ

คำเกณฑ์ขิลปฤชาตักสินโทษ

หลวงจัตรงค์โยธา

นายเทศ

พระยาราชสุภาวดี ๑

พระยาศรีพิพัฒน์ ๑

พระยาราชวรานุกูล ๑

พระยาสุสานึกโกศล ๑

๑ ข้าพระพุทธเจ้า พระยาภาณุวงศ์ ๑

พระยามหาอำมาตย์ ๑

พระยาอภัยภูธร ๑

พระยาราชไชยสวริยาธิบดี ๑

พระยาเจริญราชไมตรี ๑

พระยาพิพิธโกศ ๑

เกณฑ์ขิลลอร้อฟสเทศ ปฤชาด้วยเกล้าด้วยกระหม่อมพร้อมกัน
ด้วยพระเจ้าบรมวงศ์เธอสมเด็จเจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระบำราบปรปักษ์ มี
รับสั่งให้พระยาอนุรักษราชมณเฑียรศักดิ์คำให้การ หม่อมเจ้าเปลี่ยน หลวง
จัตรงค์โยธา นายเทศ นายพ่วง ขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองฯ
มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ข้าพระพุทธเจ้าทั้งปวง ปฤชาตักสินนั้น
ข้าพระพุทธเจ้ารับใส่เกล้าฯ ๖ ตรวจดูได้ความ ๔ ข้อ ข้อ ๑ หลวงจัตรงค์โยธา
นายเทศ ว่าหม่อมเจ้าเปลี่ยนเป็นผู้ร้ายวิ่งราวหมวกนายเทศ ข้อ ๑ ว่า
หม่อมเจ้าเปลี่ยน นายพ่วง เอาขวานฟันนายเทศ ถูกเสื่อขาด เอามีดไล่แทง

นายเทศ ข้อ ๑ หม่อมเจ้าเปลี่ยน นายพ่วง ว่าพวกหลวงจตุรงค์โยธาถูกรุม
 ชกหม่อมเจ้าเปลี่ยน นายพ่วง ข้อ ๑ ว่าพวกหลวงจตุรงค์โยธาเอาอิฐทุบตีสะ
 นายพ่วงแตก ฝ่ายละ ๒ ข้อ ก็หารับกันไม่ หลวงจตุรงค์โยธานำสืบนายพุน
 พยานศาลแล้วเบิกความว่า เห็นแต่หม่อมราชวงศ์จรตือชวานไล่ฟันแย่ง
 หมวกนายเทศ หมวกตกที่ถนน ชายมีชื่อพวกหม่อมราชวงศ์จรตือชวาน
 นายเทศวิ่งไป นายเทศไม่ตั้งใจสืบพยานต่อไป พยานที่สืบมาก็ไม่สมคำให้การ
 หลวงจตุรงค์โยธา นายเทศ แต่หลวงจตุรงค์โยธา นายเทศ ได้ให้การ
 รับสารภาพลูกแก่โทษไว้ แต่ก่อนสืบพยานนั้นครั้ง ๑ ว่าหลวงจตุรงค์โยธา
 นายเทศจับหม่อมเจ้าเปลี่ยน เอาผ้ามัดแขนซ้ายขวาไปส่งพระยาอินทราธิบดี
 สี่หักราชรองเมือง แลหลวงจตุรงค์โยธา นายเทศให้การลูกแก่โทษภายหลัง
 สืบพยานนั้นครั้ง ๑ ว่าหลวงจตุรงค์โยธา นายเทศทราบว่าหม่อมราชวงศ์จร
 เป็นผู้ร้ายวิ่งราวหมวกไป แล้วหลวงจตุรงค์โยธา นายเทศให้การว่าหม่อมเจ้า
 เปลี่ยนเอาชวานฟันถูกนายเทศเสื้อขาด แล้วแย่งหมวกนายเทศไป นายพ่วง
 วิ่งมาแก้หม่อมเจ้าเปลี่ยน หลวงจตุรงค์โยธา นายเทศกับพวก ๖ คน รุมชก
 หม่อมเจ้าเปลี่ยนนายพ่วง แล้วเอาอิฐทุบตีสะนายพ่วงแตก แล้วมัดแขน
 หม่อมเจ้าเปลี่ยนนายพ่วงไปส่งพระยาอินทราธิบดีสี่หักราชรองเมือง ได้ความ
 ชัดดังนี้ เกาน์ซิลลอร์ดออฟสเตตเห็นพร้อมกันว่า หม่อมเจ้าเปลี่ยนมีสถานะศักดิ์
 ราชตระกูล ฝ่ายหลวงจตุรงค์โยธา ก็เป็นข้าทูลองฯ รัชชนบทธรรมเนียม
 ราชการแล้ว ถึงโดยว่าหม่อมเจ้าเปลี่ยนจะเกี่ยวข้องคดีประการใด ชอบแต่จะ
 ฟ้องร้องยังโรงศาลตามกระทรวงจึงจะควร ซึ่งหลวงจตุรงค์โยธา นายเทศ
 กับบ่าวทาส บังอาจถูกรุมชกหม่อมเจ้าเปลี่ยน นายพ่วง เอาอิฐทุบตีสะ

นายพ่วงแตก ตู๋จับหม่อมเจ้าเปลี่ยน นายพ่วง ว่าเป็นผู้ร้ายเอาผ้ามัดแขน
 ไปส่งพระยาอินทราธิบดีสีหราชรองเมือง แล้วหลวงจตุรงค์โยธา นายเทศ
 สาระภาพครั้งก่อนแต่ที่ข้อมัก ครั้นสืบพยานรู้ตัวผู้อื่นเป็นผู้ร้ายภายหลัง
 จึงสาระภาพว่าชกหม่อมเจ้าเปลี่ยน นายพ่วง เอาอิฐทุบศีรษะนายพ่วงแตก
 โลहितไหล หลวงจตุรงค์โยธา นายเทศ กับบ่าวทาส มีความผิดอยู่ด้วยกัน
 ต้องบทพระอาัยการว่า ท่านมิได้เป็นโจรลักสิ่งของ ๆ คนจับกุมตู่ท่านว่าลักของ
 ตนให้ไหมเท่าทรัพย์ซึ่งตู่^๕นั้น ถ้าผู้คุมจำจองตีฆ่าฟันแทง ให้ไหมให้แก่ผู้
 จับโดยบาทเจ็บ บทหนึ่งว่าท่านหาผิดไม่ได้ ไปเกาะกุมเอาท่านมาพิจารณา
 ว่ากล่าวลงเอาพัศดูเงินทอง ไร่^๕เรียนพิศทูลให้เขาต้องตีโดยจำจองผู้ใดทำตึง^๕
 ท่านว่าผู้^๕นั้นแลผิดให้ไหมโดยยศถา^๕ศักดิ์ แล้วให้ไหมโดยตีฆ่าจำจองตามพระ
 ราชกฤษฎีกา บทหนึ่งว่าวิวาทตีกันโทษ ๙ กระทง ๑๐ กระทงมิให้เรียง
 กระทงใหม่ โทษสังเียนักให้เอาแต่สิ่งหนึ่งตึง^๕ไหม ตำนานา ๔๐๐ ลงมาให้
 เอาบันดาศักดิ์ผู้จับได้ตึง^๕ไหม ตำนานา ๔๐๐ ขึ้นไป ให้เอาบันดาศักดิ์ผู้สูงนา
 ฝ่ายเดียวตึง^๕ไหมให้แก่ผู้ชำระ ถ้อยที่ถ้อยคำตึง^๕กัน ให้ไหมกลบลบกัน เหลือ
 นั้นเป็นสินไหมกึ่งพิไนยก^๕ ตำนานา ๔๐๐ ขึ้นไปให้ไหมแต่ต้นหนึ่งสี่ร้อย
 ถ้าตำนานา ๔๐๐ ลงมาพวกซึ่งไปตึง^๕นั้น ให้ไหมกึ่งผู้ลงมือ แลหลวงจตุรงค์
 โยธา นายเทศ มีความผิดตึง^๕นี้ หม่อมเจ้าเปลี่ยนนา ๑๕๐๐ หลวงจตุรงค์
 โยธานา ๖๐๐ ต้องบทพระอาัยการ ให้หลวงจตุรงค์โยธา นายเทศ ตามศักดินา
 หม่อมเจ้าโดยถานแลมิตคนหนึ่งเป็นเงินสิบเจดตำลึงสองบาทสลึงเฟื้อง สองคน
 เงินซังสิบห้าตำลึงสามสลึงแปดพิไนยหลวง ปรับหลวงจตุรงค์โยธา นายเทศ
 ตามศักดินาหม่อมเจ้า ข้อเอาผ้ามัดแขนซ้ายขวาหม่อมเจ้าเปลี่ยน เงินซัง

สามตำลึงบาท ข้อให้การว่าหม่อมเจ้าเปลี่ยนวังราวหมวก แลเอาขวานพื้น
 นายเทตถูกเสื่อขาดไม่จริงเท่ามักได้ไม่มีบาดเจ็บ ถานบอบซำคักเหลกมีคม
 เงินสี่ซังสิบเก้าตำลึงสองบาทสองสลึง รวมหกซังสองตำลึงสามบาทสองสลึง
 หลวงจัตรงค์โยธา นายเทต ตามศักดินาหลวงจัตรงค์โยธา ข้อเอาอิฐทุบ
 นายฟ่วงคีตะแตกตามคักไม้ เงินสองซังสิบสองตำลึงเฟื้อง ข้อเอาผ้ามัด
 นายฟ่วง เงินสิบสี่ตำลึงสองบาทสามสลึง รวมสามซังหกตำลึงสองบาทสาม
 สลึงเฟื้อง รวมเก้าซังเก้าตำลึงสองบาทสลึงเฟื้อง เปนสินไหมกึ่งพิไนยกึ่ง
 ที่ข้อหลวงจัตรงค์โยธา นายเทต ว่าหม่อมเจ้าเปลี่ยน นายฟ่วง วังราวหมวก
 ของนายเทตไป ราคาหมวกนั้นมากน้อยเท่าใดมิได้มีแจ้งมา ให้ตระลาการตี
 ราคาหมวก จะควรเท่าใด ให้เอาราคาหมวกนั้นตั้งปรับ หลวงจัตรงค์โยธา
 นายเทต เปนเงินเท่าราคาหมวกนั้น เปนสินไหมกึ่งพิไนยกึ่ง ที่ข้อหม่อมเจ้า
 เปลี่ยน นายฟ่วง ว่าหลวงจัตรงค์โยธา นายเทต กับบ่าวทาส ชกหม่อมเจ้า
 เปลี่ยน นายฟ่วง ไม่มีบาดเจ็บแต่ไม่ได้ทำคำตราสินไว้ ขอพระราชทานให้
 ยกที่ข้อชกไม่มีบาดแผลนั้นเสีย ให้ตระลาการชำระเร่งเงินสินไหมที่ผู้เสียให้
 แก่ผู้ได้เร่งเงินเลมิตพิไนยส่งเจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติ ที่ข้อนายพุน
 เบิกความว่า หม่อมราชวงศ์จรวังราวหมวกนายเทตไปนั้น เปนแต่ค่านายพุน
 พยานเบิกความแต่ผู้เดียว ไม่มีผู้ยืนยันฟ้องร้องหม่อมราชวงศ์จร จะชำระต่อ
 ไปนั้นไม่ควร ควรมิควรแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ

๑ จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ว่าความเรื่องนี้ ซึ่งเกณฑ์
 ซิลลอร้ออฟสเคต ปฤกษาคัดสินปรับไหมหลวงจัตรงค์โยธาเลมิตแผ่นดิน
 ปรับเปนสินไหมพิไนยนั้นก็ควรแล้ว แต่หลวงจัตรงค์โยธานี้ เปนข้าราชการ

บังอาจจับเอาผ้ามัดแขนหม่อมเจ้าเปลี่ยน ซึ่งเป็นราชตระกูลตามอำเภอใจ
หลวงจัตวงศ์โยธาทำแก้ราชตระกูลมีความผิดอยู่อีกชั้นหนึ่ง ไม่ควรเป็นข้าราชการ
ต่อไป แต่ทรงเห็นว่า หลวงจัตวงศ์โยธาเป็นคนใหม่ ยังหารู้จักขนบ
ธรรมเนียมราชการโดยละเอียดไม่ แลได้ทำด้านทางแข็งแรงอยู่ จึงทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ภาคทัณฑ์งดโทษหลวงจัตวงศ์โยธาไว้ครั้งหนึ่ง ให้
ตระลาการเรียกทนายบนหลวงจัตวงศ์โยธาไว้ อย่าให้ทำการบังอาจกำเริบ
อย่างนี้ต่อไป ว่าจะ

ข่าวเคาน์ซิลลอร์ดอฟสแตก

๑ วันพฤหัสบดี เดือนแปด อุตฺราสาธ แรมสองค่ำ มีพระบรม
ราชโองการโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ให้เคาน์ซิลลอร์ดอฟสแตกประชุม ณ พระที่นั่งสุทไธ-
สวรรย์ปราสาท เคาน์ซิลลอร์ด คือ

พระยาศรีพิพัฒน์	๑
พระยามหาอำมาตย์	๑
พระยาอภัยรณฤทธิ์	๑
พระยาราไชยสุริยาธิบดี	๑
พระยาพิพิธโกไคยสวรย์	๑

รวม ๕ นาย ได้มาประชุมพร้อมกันกับเคาน์ซิลลอร์ด ซึ่งเป็นกอมมิตตีตระลา-
การสาธรับสั่งปรึกษาพร้อมกันจัดการภาษีอากรทั้งปวง บันดาซึ่งขึ้นอยู่ในกรม
ต่าง ๆ ให้เรียบร้อยเป็นอันดี มิให้ราษฎรอันรณ คือภาษีอากรซึ่งขึ้นอยู่ใน

กรรมมหาคไทย ๘ อย่าง ขึ้นอยู่ในกรรมพระกระลาโหม ๑๒ อย่าง ขึ้นอยู่ใน
 กรรมท่ากลาง ๙ อย่าง ขึ้นอยู่ในกรรมท่าซ้าย ๓ อย่าง ขึ้นอยู่ในกรรมนาอย่าง ๑
 ขึ้นอยู่ในกรรมพระคลังมหาสมบัติ ๙ อย่าง ขึ้นอยู่ในกรรมพระคลังสินค้า ๑๔ อย่าง
 ขึ้นอยู่ในกรรมพระคลังในซ้าย ๓ อย่าง ขึ้นอยู่ในกรรมพระคลังในขวา ๒ อย่าง
 ขึ้นอยู่ในกรรมพระคลังราชการ ๒ อย่าง รวมเป็นภาษีอากร ๖๓ อย่าง
 เคาณชีลลอร์ทั้งปวงได้เอาตราตั้งเจ้าภาษีนายอากรทุกฉบับ มาตรวจสอบทาน
 กับพิภักซึ่งเจ้าพนักงานนั้น ๆ ส่งมาให้ถูกต้องกันมิให้วิปะลาศผิดเพี้ยน ประชุม
 กันจัดการภาษีอากรต่าง ๆ ทุกวันมา จน ณ วันจันทร์ เดือนแปด อุตฺราสาธ
 แรมหกค่ำ ปีมะจศก มีพระราชหัตถเลขากระแสดพระราชมารห์ กับเรื่องราว
 ของพระนันทาพิธภาษีนับหนึ่ง พระราชทานให้หลวงพิจารณจักรกิจ เอามาส่ง
 ให้ในที่เคาณชีลลอร์ออฟสเตต ให้ไปดูเข้าใจความในเรื่องราวของพระนันทาพิธ
 ภาษีนว่า บันดาภาษีนอากรซึ่งขึ้นในกรรมพระคลังสินค้าจะขอรับพระราชทานให้
 มีเงินสินบน บนจับผู้ลอบลักภาษีนอากรทุก ๆ รายนั้น เคาณชีลลอร์ออฟสเตต
 พร้อมกันไปดูเข้าใจว่า ถ้ามีพิภักกำหนดเงินสินบนทุกภาษีนอากรแล้ว ก็จะเป็น
 ทางที่ให้เจ้าภาษีนายอากร และผู้หยากได้สินบนคิดอุบายต่าง ๆ พานภาโล
 จับราษฎรที่ทำมาค้าขาย ลงเอาเงินสินบนให้ได้ ความร้อนรนวันวายไปจึง
 พร้อมกันขอยกเลิกเสีย ให้คงมีพิภักเงินสินบนอยู่แต่ภาษีนฝิ่น ภาษีน้ำมันพร้าว
 อากรสุรา อากรบ่อนเบี้ย รวม ๔ อย่างเท่านั้นแล้ว เคาณชีลลอร์ออฟสเตต
 ประชุมกันทุกวันต่อมาจน ณ วันพฤหัสบดี เดือนแปด อุตฺราสาธ แรมเก้าค่ำ
 ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานเรื่องราวของพระยาราชวรานุกูลเคาณชีลลอร์
 มาในที่เคาณชีล ให้พร้อมกันไปดูเข้าใจความในเรื่องราวว่า พระยาราชวร-

นกุลเปนตัวเจ้าภาษีไม้ขอนสักกอเวอร์นเมนต์ จับได้ลูกกำลักร้องไม้ขอนสัก
 หนีภาษี ในพิภักไม่มีกำหนดปรับผู้ลัก ประการหนึ่งราษฎรตัดไม้ขอนสัก
 ซื่อขายกันลากไม้ลง ทางลำแม่น้ำเมืองกาญจนบุรีบ้าง โรงที่จะตั้งเก็บเรียก
 ภาษีที่เมืองกาญจนบุรียังหาไม่มี ประการหนึ่งไม้กระดานที่ล่องมาจากเมือง
 เหนือนี้ยังเก็บภาษีตามแบบพิภักของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวงษา
 ธิราชสนิทอยู่ พิกัดหลวงยังหาไม่มี จะขอให้ตั้งเป็นพิภักหลวงคิดขึ้น
 เคา่นชิลยังประชุมปรึกษากันอยู่ทุกวันนี้ ว่าจะ

ข่าวปรีวีเคาน์ซิลประชุมเดือนนี้

๑ ณ วันเสาร์ เดือนเก้า ขึ้นสามค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๑๐๓ ในรัชกาล
 บัทยาบันนี้ เวลาทุ่มเศษ ตั้งพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ณ พระที่นั่งบรม
 ราชสถิตยมโหฬาร พระสงฆ์สวดพระพุทธรมณฑ์ ๑๐ รูป กรมพระปวเรศวริยา
 ลงกรณ์ ๑ หม่อมเจ้าพระญาณวารามณ ๑ หม่อมเจ้าพระธรรมมุนิหิศาธา ๑
 หม่อมเจ้าพระอรุณนิภาคุณากร ๑ สมเด็จพระวันรัต ๑ พระพิมลธรรม ๑ พระ
 ธรรมวโรคม ๑ พระพรหมมุนี ๑ พระธรรมเจดีย์ ๑ พระธรรมไตรโลก ๑ กรั้น
 เจริญพระพุทธรมณฑ์จบแล้ว พระสงฆ์ถวายอภิเษกแลถวายพระพรลา กลับออก
 จากพระบรมมหาราชวังแล้ว จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้หาท่าน
 ผู้ซึ่งจะได้รับตำแหน่งที่ปรีวีเคาน์ซิลนั้นมาเฝ้าพร้อมกันในพระที่นั่งบรมราช
 สถิตยมโหฬาร แลท่านปรีวีเคาน์ซิลทั้งหลายพร้อมกัน เข้าทางประตูหน้ามุข

พระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ (แต่เจ้าหมื่นไวยวรนาถวันนั้นป่วย ไม่ได้เข้าไปในที่ประชุม) แล้วขึ้นทางบันไดใหญ่ เดินไปทางมุกหน้าพระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร แล้วขึ้นพระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร เมื่อขึ้นไปนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยืนคอยรับอยู่น้ำพระที่นั่งโทรน ท่านปรีวีเคาน์ซิลทั้งหลายเข้าไปถวายคำนับเรียงตามลำดับกันทีละคน แลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงจับมือทุกท่านทูลถวายต่อพระหัตถ์โดยลำดับทั่วกัน แล้ว จึงมีพระบรมราชานุญาตโปรดเกล้าฯ ให้หนึ่งเกาอี้ที่จัดไว้ขึ้น แล้วทรงปราศรัยด้วยท่านปรีวีเคาน์ซิลทั้งหลายตามธรรมเนียม “แลมีพระบรมราชโองการในเรื่องการซึ่งจะทรงตั้งปรีวีเคาน์ซิลขึ้น เพื่อให้เข้าใจชัดทั่วกันว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์ในการสุจริตอย่างเดียว จะให้การทั้งปวงซึ่งเป็นการเจริญแก่บ้านเมืองสำเร็จไป เพราะฉะนั้น จึงได้ลดหย่อนผ่อนพระราชอิศริยยศลง มิได้ถือพระองค์ ยอมให้ท่านทั้งหลายทูลทูลทักขัตขวาง ในการซึ่งทรงพระราชดำริห์ซึ่งยังไม่ต้องด้วยยุติธรรม แลให้กราบทูลการซึ่งตัวได้คิดเห็นว่าเปนคุณ ตามความนึกของตนเพื่อให้เป็นคุณเป็นประโยชน์แก่ราษฎรไปภายหน้า ก็การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงลดหย่อนพระราชอิศริยยศ ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินต้นพระบรมราชวงษแต่ก่อน ซึ่งไม่มีผู้ใดเป็นผู้ทักทูลทักขัตขวางได้ แลบัดนี้จะให้ทูลขัตขวางแลชักนำได้นั้น ก็เป็นการสำคัญยากที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงสนนินฐานน้ำใจคนที่จะคิดการทั้งปวงนั้นจะเป็นการสุจริต ฤ็เป็นการคิดแต่ประโยชน์ตน ไม่คิดถึงคนอื่นก็จะไม่เป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยลงได้ เพราะฉะนั้น กวรที่ปรีวีเคาน์ซิลลอร์ดจะต้องถวายสัตยานุสัตย์ด้วยอาไศรยเหตุสามประการ ประการ

หนึ่งตัวผู้ซึ่งได้รับเป็นปรีวีเคาน์ซิลลอร์ ต้องถือกฎหมายสำหรับเคาน์ซิล ถ้า
 จะคิดจะพูดการฤจะกราบทูลพระกรุณาด้วยได้ทราบการสิ่งไรมาโดยสุจริต
 ข้าราชการแลราษฎรก็มีความหวาดหวั่นว่าผู้^๕นั้นจะกราบทูลพระเจ้าแผ่นดิน
 หาถ้อยความใส่ผู้^๕อื่น ถ้าเกลี้ยคิดให้ผู้^๕นั้นเป็นอย่าง^๕นี้ ผู้^๕นั้นเป็นอย่าง^๕นั้นไป
 ต่าง ๆ เพราะผู้^๕ซึ่งเป็นเคาน์ซิลลอร์^๕นั้น เป็นคนปรกติเรา^๕ๆ อย่าง^๕นั้นเอง
^๕นี้เป็นการเสียข้างฝ่ายข้าราชการแลราษฎรเพราะไม่ได้สาบาล อีกประการหนึ่ง
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อเคาน์ซิลลอร์จะพูดการคิดการสิ่งไรมาก
 จะต้องทรงพระราชดำริห์เทียบเคียงข้าง^๕นำข้าง^๕หลังมากกว่าการที่พูดมานั้นเป็น
 การจริง ถ้าเป็นอุบายสิ่งไรที่จะแก่งัดกันฤจะหาประโยชน์ตน เมื่อต้องทรง
 พระราชดำริห์ดังนี้ไปทุกทางทุกประตู การสิ่งไรซึ่งจะสำเร็จเป็นการเจริญก็จะ
 ไม่ไปได้โดยเร็ว ถ้าลองคราวจะพลาดพลั้งลงก็จะเป็นที่เดือดร้อนแก่คน
 ทั้งปวง บางสิ่งก็จะไม่เป็นยุติธรรมได้ ซึ่งเป็นดังนี้เพราะโทษที่เคาน์ซิลลอร์
 ไม่ได้ทำสัตย์ อีกประการหนึ่งตัวเคาน์ซิลลอร์จะประพฤติตัวดีให้ถูกต้องตาม
 พระราชบัญญัติ เมื่อคิดเห็นการอย่างไร ถ้าได้ทราบการอย่างไร ก็จะต้องคิด
 ไปตามการที่เห็นว่าดีมี คุณก็แต่คำนึงจะเป็นที่ขัดขวางแก่ผู้^๕นั้นบ้างผู้^๕บ้าง
 บางทีก็จะเป็นโทษเป็นภัยแก่ตัว เพราะผู้ที่กล่าวติเตียนขึ้นอย่าง^๕นั้นแล้ว
 ก็ไม่มีสิ่งไรจะแก้ตัวเลย ก็เป็นโทษแก่ผู้^๕ที่เป็นปรีวีเคาน์ซิลลอร์ เพราะเหตุ^๕นั้น
 ถ้าเคาน์ซิลลอร์ได้สาบาล มีคุณสมบัติสามประการคือข้าราชการราษฎรเป็นที่วางใจ
 ประการหนึ่ง พระเจ้าแผ่นดินเป็นที่วางพระราชฤไทยประการหนึ่ง ตัวเอง
 เป็นที่ไวใจแก่ตัวเองประการหนึ่ง ถ้าไม่สาบาลมีโทษสามประการดังเช่นที่^๕ว่า
 มาแล้ว^๕นั้น

อนึ่ง คำสาบาลนี้ ถ้าจะถือว่าไม่เคยสาบาลมาแต่เดิมชั่วปู่เฒ่าบิดา จะต้องสาบาลบัดนี้ มีความรังเกียจนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เป็น พระเจ้าแผ่นดินสืบพระบรมราชวงษมาถึง ๔ ชั่ว ๔ ชั้น นับเป็นพระเจ้าแผ่นดินถึง ๕ พระองค์ จนแผ่นดินปัจจุบันนี้ก็ไม่เคยเสด็จนั่งในที่ประชุม ให้มีผู้ชักชวน ก็แต่บัดนี้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จลงนั่งในที่ประชุมให้เพร ทูลชักชวนชักนำได้ จึงจะต้องขอความสัตย์ข้าราชการทั้งปวงก็ต้องตามลด หย่อนเหมือนกันเห็นว่าภอติอยู่แล้ว แลปรีวีเคาน์ซิลนี้ก็จะเป็นที่ไว้วาง พระราชฤไทยสนิทของพระเจ้าแผ่นดินทีเดียว ควรจะต้องมีความสัตย์ไว้ให้ เป็นที่วางพระราชฤไทย แต่ถึงกระนั้นก็ได้กะเกณฑ์ให้มาเป็น เหมือน อย่างเช่นเคาน์ซิลลอร์ดออฟสเตท จึงได้มีพระราชหัตถเลขา แลส่งกฎหมายถึงท่าน ทั้งปวง ให้ตริตรองคตามความเต็มใจที่จะรับได้ เพราะเหตุซึ่งปรีวีเคาน์ซิลนี้ เป็นสำคัญ ถ้ารับแล้วต้องเป็นตลอดไปจนสิ้นแผ่นดิน ไม่มีเวลาออกเหมือน เคาน์ซิลลอร์ดออฟสเตท ถ้าจะต้องมีเหตุเป็นโทษเพราะผิดข้อคำสาบาล ก็จะต้องถือว่าผู้นั้นไม่เป็นมนุษย์เลยทีเดียว เพราะฉะนั้น ท่านทั้งปวงซึ่งรับเป็นปรีวี เคาน์ซิลนี้เห็นว่าเป็นคนรักความสุจริต พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวชอบใจ เป็นอันมาก ขอให้ท่านทั้งปวงเข้าใจว่าการที่เป็นปรีวีเคาน์ซิลนี้เป็นการใหญ่ มิใช่เป็นการเล็กน้อย แลให้รู้สึกตัวว่าเป็นที่ไว้วางพระไทยของพระเจ้าแผ่นดิน โดยสนิทยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน ขอให้ท่านทั้งปวงมีความเจริญเทอญ” ะ

ครันมีพระบรมราชโองการเสร็จแล้วเสด็จขึ้น ท่านปรีวีเคาน์ซิลพร้อม กันยืนขึ้นถวายคำนับ แล้วกลับออกทางเดิมเป็นเสร็จการในเวลาวันนั้น ครัน รุ่งขึ้น ณ วันอาทิตย์ เดือนเก้า ขึ้นสี่ค่ำ ตรงกับวันที่ ๒๑๐๔ ในรัชกาลปัตยุ

บัดนี้ เวลาบ่ายห้า โมงเจ้าพนักงานกรมสังฆการีนิมนต์พระสงฆ์สิบรูปมารับเดิม
เข้าไปในพระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร เช่นวันก่อนพร้อมกันแล้ว จึงมีพระ
บรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้หาท่านปรีวีเณรชิลทั้งหลายนั้น เข้าไปใน
พระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬารเช่นวันก่อน แลท่านปรีวีเณรชิลเมื่อเข้าไป
พร้อมกันแล้ว ถวายคำนับเรียงตามลำดับเสร็จแล้ว แลจึงมีพระบรมราชา
นุญาตโปรดเกล้าฯ ให้นั่งเก้าอี้ที่จัดไว้เช่นวันก่อน จึงหลวงราชมนเฑียรพราหมณ
ยีนขึ้นถวายคำนับ แล้วอ่านโองการแข่งน้ำตามธรรมเนียมโบราณซึ่งมีสืบมา
ครั้นอ่านคำแข่งน้ำจบแล้ว พระครูสิทธิไชยพราหมณยีนขึ้นถวายคำนับ แล้ว
รับพระแสงอัฐฎาวุธจากเจ้าพนักงานกรมแสงหอกดาบมาแทงน้ำ ขณะนั้น
พระสงฆ์สิบรูปจึงเจริญสัจจกถาขึ้นพร้อมกัน ชาวประโคนก็ลั่นฆ้องไชย
ประโคมแตรสังข์พินพาทย์ขึ้นเป็นพระฤกษ์ ครั้นแทงน้ำเสร็จแล้ว จึงพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ กรมพระเทเวศร์วัชรินทร์ น.ร., ป.จ. ๑ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมหลวงวรศักดิ์ทิศาพิเศศ ป.จ. ๑ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามลดา
กรมพระบารามประไพฯ น.ร., ป.จ., ม.ช., ม.ส.ม., ๑ รวมสามพระองค์ ยืนขึ้น
พร้อมกันถวายคำนับ แล้วเดินเข้าไปที่โต๊ะตรงหน้าพระที่นั่งโอรนถวายสาบาล
เจ้าน้ำพระที่นั่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นคำรบปฐมที่หนึ่ง ท่าน
ทั้งสามพระองค์เมื่อสาบาลจบแล้ว รับพระราชทานน้ำพระพิพัฒน์สัตยาโดยลำดับ
ทั้งสามพระองค์ แล้วเดินเข้าไปหน้าพระที่นั่งโอรนถวายคำนับ แล้วนั่งลง
คุกเข่าซ้าย ขวามือขวา รับตราตั้งต่อพระหัตถ์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตามลำดับ
ที่ละองค์ แล้วยืนขึ้นถวายคำนับ เดินถอยหลังออกมาเช่นชื่อลงในสมุด ซึ่ง
เคลือบออฟเณรชิลจัดไว้แล้ว ครั้นเช่นชื่อเรียงตามลำดับเสร็จแล้ว ถวาย
คำนับ กลับมานั่งเก้าอี้ตามเดิม

๑ ที่ ๒ พระบวรวงษเชอ กรมหมื่นอนันตการฤทธิ จ.ม., ท.จ.ว. ๑
 พระเจ้าราชวรวงษเชอ กรมหมื่นอักษรสาสนโสภณ จ.ม., ท.จ.ว. ๑ พระเจ้า
 ราชวรวงษเชอ กรมหมื่นเจริญผลภูมสวัสดิ์ จ.ม., ท.จ.ว. ๑ รวมสามพระองค์
 ก็ทำอย่างเช่นกล่าวมาแล้ว

๑ ที่ ๓ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี น.ร., ป.จ.,
 จ.ช. ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้ากฤดาภินิหาร ท.จ.ว., ม.ม. ๑
 พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าคัคณางคยกุล ท.จ. ๑ รวม ๓ พระองค์ ะ

๑ ที่ ๔ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าสุขสวัสดิ์ ท.จ. ๑ พระเจ้า
 น้องยาเธอ พระองค์เจ้าทวีตวัณลาม ท.จ. ๑ พระวงษเชอ พระองค์เจ้า
 สีนาทราชตฤงค์ฤทธิ ท.จ., ม.ม. ๑ พระวงษเชอ พระองค์เจ้าสายสนิทวงษ
 ท.จ.ว., ม.ม. ๑ รวม ๔ พระองค์ ะ

๑ ที่ ๕ เจ้าพระยาภูธราภัย ป.จ., ม.ส.ม. ๑ เจ้าพระยาภาณุวงษ-
 มหาโกษาธิบดี ป.จ., ม.ส.ม. ๑ รวม ๒ ท่าน ะ

๑ ที่ ๖ พระยาราชสุภาวดีศรีสังเทพนารายณ์ จ.ม., ท.จ.ว. ๑ พระยา
 ศรีพิพัฒน์รัตนราชโกษา ท.จ.ว. ๑ พระยาราชวรานุกุลวิบูลย์ภักดีพิริยพาห
 ท.จ.ว., น.ช., ภ.ม. ๖ พระยากระสาปนกิจโกศล ท.จ.ว., ม.ม. ๑ รวม ๔ นาย ะ

๑ ที่ ๗ พระยาภาษกรวงษ ท.จ.ว., ภ.ช., ภ.ม. ๑ พระยาอภัยรณฤทธิ
 ท.จ. ๑ พระยามหาอำมาตยาธิบดีพิริยพาห ท.จ. ๑ พระยาเจริญราชไมตรี
 ท.จ., น.ช. ๑ รวม ๔ นาย ะ

๑ ที่ ๘ พระยาราไชยสวริยาธิบดี ม.ม., ต.จ. ๑ พระยาพิพิธโกไคย
 สวรรย ม.ม. ๑ พระยาจำแสนบดี น.ช. ๑ พระยาอนุรักษราชมนเฑียร ท.จ.,
 ภ.ช., ภ.ม. ๑ รวม ๔ นาย ะ

๑ ที่ ๙ พระยารัตนภักตมุนตรี ม.ม. ๑ พระยาอาหารบริรักษ์
ต.จ. ๑ พระยาเพชรชฎา ต.จ., ภ.ม. ๑ พระยาพิพัฒน์โกษา ภ.ม. ๑ รวม
๔ นาย ะ

๑ ที่ ๑๐ พระยาอินทราธิบดีสีหราชรองเมือง ภ.ช. ๑ พระยาราช-
สงคราม ภ.ม. ๑ พระยาโชฎีกราชเสวรี ๑ พระยานรนาถภักดี ม.ม. ๑ รวม
๔ นาย ะ

๑ ที่ ๑๑ พระมหาเทพย ๑ พระมหามุนตรี ท.ช. ๑ พระอินทร
เทพย ม.ม., ภ.ช. ๑ พระพิเรนทรเทพย ว.ม. ๑ รวม ๔ นาย ะ

๑ ที่ ๑๒ เจ้าหมื่นเสมอใจราช ต.จ., ภ.ม. ๑ เจ้าหมื่นไวยวรนาถ
ต.จ., ภ.ม. ๑ เจ้าหมื่นสรวรพเพชรภักดี ม.ม., ภ.ช. ๑ พระสุนทรานุกิจปรีชา
ภ.ช., ภ.ม. ๑ รวม ๔ นาย ะ

๑ ที่ ๑๓ พระยาสมุทรบุรานุรักษ์ ม.ม., ภ.ช. ๑ พระปรีชากลการ
ม.ม., ๑ พระราชเสนา ภ.ช. ๑ รวม ๓ นาย ะ

๑ ที่ ๑๔ พระนรินทรเสนี ๑ พระไพรัชพากย์ภักดี ต.จ. ๑ หลวง
พิจารณาจักรกิจ ภ.ม. ๑ รวม ๓ นาย ะ

ถวายสาบาล แลทำอาการเช่นกล่าวมาแล้วเหมือน ๆ กัน อื่น
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานตราตั้งให้ที่ละคน ๆ เปนลำดับไป
ความในตราตั้งนั้นว่า ะ

“สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้ากรุงสยาม
เปนพระเจ้าแผ่นดินในรัชกาลที่ ๕ ในพระบรมราชวงษ ซึ่งได้ประดิษฐาน
แลดำรงกรุงรัตนโกสินทร มหินทรายุทธยาในประเทศบางกอกนี้ ซึ่งเป็น

มหานครในพระบรมราชธานีใหญ่ ในพระราชอาณาจักรสยามทั้งฝ่ายเหนือ
 ฝ่ายใต้ แลเป็นบรมราชาธิราชแก่ประเทศราชตั้งอยู่ใกล้เคียง คือ ลาวเฉียง
 ลาวกาว มลายู กะเหรี่ยงแลอื่น ๆ แลเป็นเจ้าของตราเครื่องราชอิสริยยศ
 จุลจอมเกล้าสำหรับตระกูลแลอื่น ๆ ขอประกาศความเรื่องนั้นมาให้ท่านทั้งหลาย
 ทั้งปวงผู้หนึ่งผู้ใด ๆ จะได้ทราบอ่านคำประกาศนี้ให้ทราบทั่วกันว่า เราได้
 ตั้งให้ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระเทเวศร์วัชรินทร์ น.ร., ป.จ. ซึ่งเป็นที่
 รักใคร่ไว้วางใจของเราเป็นปรีวีเคาน์ซิลลอร์ รับปฤชการราชการในตัวเราเพิ่ม
 ศักดินาขึ้นอีก ๑๐๐๐ เพื่อจะได้ช่วยเราจัดการบำรุงแผ่นดินให้เป็นคุณเป็น
 ประโยชน์มีความเจริญสมบูรณ์ แลราษฎรทั้งปวงให้มีความสุขความเจริญขึ้น
 โดยชอบธรรมอันดี ขอจงได้ตั้งอยู่ในศีลสัตย์สุจริตกตัญญูทุกตะเวที ประพฤติ
 ให้ต้องตามพระราชบัญญัติ แลข้อคำสั่งบาตทุกประการ ตำแหน่งยศที่ตั้งนี้
 จงเป็นไปตลอดเวลา ความประสงค์ของเราพระเจ้ากรุงสยามบัดนี้ แลตาม
 กฎหมายข้อพระราชบัญญัติ ซึ่งตั้งไว้สำหรับปรีวีเคาน์ซิล แลเคาน์ซิลออฟ-
 สเตต ทุกประการ ขอผู้ซึ่ง สิ่งซึ่งเป็นใหญ่ เป็นประธานในสกลโลกย์ แล
 เทพยดาซึ่งรักษายุติธรรม. จงอนุเคราะห์รักษา พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ
 เทเวศร์วัชรินทร์ น.ร., ป.จ. ให้มีความสุขสวัสดิ์ทุกประการ เทอญ”

{ ลงพระราชลัญจกร } จุฬาลงกรณ์
 { แลพระนาม }

“ประกาศนี้พระราชทานที่พระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร ณ
 วันอาทิตย์ เดือนเก้า ขึ้นสี่ค่ำ ปีจอ จศก ๑๒๓๖ เป็นปีที่ ๗ ในรัชกาล
 บัณฑิต”

แลที่ปรีวีเคาน์ซิลอื่นอีกนั้นก็ตราตั้งเหมือนกันดังนี้ เปลี่ยนแต่ที่ชื่อ
แลอักษรที่หมายสำหรับดวงตรา เครื่องราชอิสริยยศ ตามที่ได้รับพระราชทาน
นั้น รวมปรีวีเคาน์ซิล ๔๔ ตัวด้วยกัน แต่พระยาอนุชิตชาญไชย จางวางกรม
พระตำรวจอีกนายหนึ่งนั้น ยังไม่ได้ทำสัตยานุสัตย์แลรับตราตั้ง เพราะมี
ราชการไปเมืองตาก ครั้นปรีวีเคาน์ซิลถวายสัตยานุสัตย์เสร็จแล้ว พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงมีพระบรมราชโองการที่ท่ามกลางประชุม ว่าดังนี้ ะ

“ท่านพระบรมวงษานุวงศ์ผู้ใหญ่ผู้น้อย แลท่านเสนาบดีข้าราชการ
บันดาซึ่งได้รับเปนปรีวีเคาน์ซิล แลมาประชุมพร้อมกันกระทำสัตยานุสัตย์
ตามพระราชบัญญัติกฎหมายสำหรับปรีวีเคาน์ซิล โดยความขึ้นชมยินดีพร้อม
เพรียงกันนั้น ข้าพเจ้ามีความยินดีเป็นที่สุด แลชอบใจท่านทั้งปวงเป็นอัน
มาก เพราะการปรีวีเคาน์ซิลนี้ เปนการสำคัญ ควรจะเรียกว่าเปนการใหญ่
หลายประการ คือท่านพระบรมวงษานุวงศ์ทั้งปวง ซึ่งมีพระชนมายุมากแลมี
พระเกียรติยศใหญ่ เปนที่เคารพนับถือแลท่านเสนาบดีซึ่งมีเกียรติยศอยู่ใน
ตำแหน่ง มีไวยวุฒิปรีชาได้รับราชการทำนุบำรุงแผ่นดินมา แลข้าราชการซึ่ง
เปนตำแหน่งใหญ่มีอายุได้รับราชการมานาน แลข้าราชการซึ่งได้รับราชการ
ใหม่ที่มีปรีชาฉลาดได้มาประชุมกัน รับคำสาบาลแลถือกฎหมายพระราช
บัญญัติอย่างเดียวกันเสมอน่ากัน ท่านผู้ซึ่งเปนพระบรมวงษานุวงศ์ผู้ใหญ่ แลท่าน
เสนาบดีข้าราชการซึ่งเป็นผู้ใหญ่มิได้มีความรังเกียจแก่ผู้น้อย แลพร้อมเพรียง
กันเข้าเป็นหมู่ได้ดังนี้ ก็เปนการอัศจรรย์ควรจะถือว่าการสำคัญได้อย่าง
หนึ่ง ะ

อีกประการหนึ่ง ท่านทั้งปวงบันดาซึ่งมาเปนปรีวีเคาน์ซิลอรัน
จะรู้สึกตัวว่าได้เป็นที่ปรึกษาาราชการเป็นที่ไว้วางพระไทยของพระเจ้าแผ่นดิน

จะต้องเป็นผู้ช่วยทำนุบำรุงแผ่นดิน พระเจ้าแผ่นดินให้เต็มสติปัญญาของตนๆ จะทอดไม่ธุระเหมือนหนึ่งแต่ก่อน เพราะแต่ก่อนมา การซึ่งจะทำนุบำรุงแผ่นดินให้เจริญขึ้น ฤ็มีเหตุสิ่งใดมาจะต้องแก้ไข ก็แล้วแต่พระเจ้าแผ่นดิน แลท่านเสนาบดีจะจัดการตามความคิดความเห็นให้สำเร็จไป ถึงข้าราชการ ทั้งปวงซึ่งมีสติปัญญาความคิด จะเห็นการต่างแตกไปอย่างไรก็คิดไปไม่ตลอด ต้องเป็นความเดือดร้อนใจภาให้ความซึ่งคิดนั้นทอดหายไปจนถึงทอดธุระว่า แล้วแต่การจะเป็นไป ก็ไม่ได้คิดอ่านการสิ่งใดซึ่งจะช่วยทำนุบำรุงแผ่นดิน ให้มีความเจริญ ะ

ก็ครั้งนั้น ท่านทั้งปวงได้รับเป็นปริวีเอนด์ซิล เป็ตอนุญาตให้คิดการ เหล่านั้นได้ ก็จำจะต้องคิดการนั้นให้เต็มสติปัญญาแลความคิดตามซึ่งเห็นว่า ดีของตน แลแลผูกการณ์นั้นขึ้นได้ตามซึ่งตนเห็น เพราะการเป็นดังนี้ จึงเห็น ว่าท่านทั้งปวงก็คงจะช่วยคิดการอีกหลายสัปปัญญาก็คงจะเป็นการดีได้เป็นแน่ จึงเห็นว่าเป็นการสำคัญอีกอย่างหนึ่ง อีกประการหนึ่งการสิ่งไรซึ่งจะทำต่อไป ข้างหน้าซึ่งเป็นการสำคัญ ก็จะได้เอาไครยท่านทั้งปวงเป็นกอมมิตตีไปจัดการ ทั้งปวงให้สำเร็จไปได้จริง ๆ ไม่เป็นการจิตจาง แลท่านทั้งปวงก็จะตั้งใจทำ ไปโดยสุจริต ให้สำเร็จไปได้เต็มตามกำลังแลอำนาจของท่านทั้งปวง การ นั้นก็คงสำเร็จได้ทุกอย่างก็เป็นการสำคัญมาก เพราะการสิ่งไรซึ่งคิดแล้วทำแล้ว ไม่สำเร็จไม่ตลอดไม่ได้จริง ก็เป็นทางให้เสียการตลอดไปทั้งสิ้น เมื่อการซึ่ง เป็นดังนี้ไม่มีแล้วก็คงหมายความว่าความเจริญในบ้านเมือง คงจะมีเป็นแน่ไม่ต้อง สงสัย นี่ก็เป็นการสำคัญอีกอย่างหนึ่ง ะ

อีกประการหนึ่ง ข้าพเจ้าได้ท่านทั้งปวงมาเป็นผู้ทำนุบำรุงอยู่ดังนี้ แล้ว จะทำการสิ่งไรคิดการสิ่งไร ก็คงไม่ตกไปตามทางที่ผิด ซึ่งจะเป็นทาง

ให้เสียเกียรติยศชื่อเสียงเป็นโทษแก่บ้านเมือง เป็นเครื่องเตือนครันแก่ราษฎร
การสิ่งใดซึ่งจะเป็นการติการเจริญในตัวข้าพเจ้าจะเป็นเกียรติยศชื่อเสียง และ
จะเป็นการเจริญแก่บ้านเมืองจะมีความสุขแก่ราษฎร ให้ราษฎรเป็นที่รัก
ใครในตัวข้าพเจ้าได้ ท่านทั้งปวงก็คงจะช่วยแนะนำแลทำนุบำรุงให้การนั้น
สำเร็จตลอดไปได้ทุกประการ ะ

เพราะการดังนี้ ข้าพเจ้าเห็นเป็นแนวว่าเป็นการสำคัญในตัวข้าพเจ้า
อีกอย่างหนึ่ง ก็ซึ่งท่านทั้งปวงได้มาสอบถามว่าจะรักษาความซื่อสัตย์สุจริต
แลจะช่วยทำนุบำรุงข้าพเจ้าให้มีเหตุอันตราย โดยกำลังปัญญาแลกำลังต่อสู้
จนถึงสิ้นชีวิตนั้น ข้าพเจ้ามีความยินดีขอบใจท่านทั้งปวงเป็นอันมาก หมายถึง
เป็นแนวที่ท่านทั้งปวงก็คงจะช่วยทำนุบำรุงตัวข้าพเจ้า แลวงษตระกูลให้
มีความเจริญปราศจากภัยอันตราย โดยความซื่อสัตย์สุจริตของท่านทั้งปวง
ข้าพเจ้าก็ตั้งใจจะทำนุบำรุงท่านทั้งปวง แลวงษตระกูลของท่านให้มีความ
เจริญมียศศักดิ์ชื่อเสียงปรากฏสืบไป โดยความซื่อสัตย์สุจริตต่อกัน ขอสิ่ง
ซึ่งเป็นใหญ่เป็นประธานในสากลโลกย์ แลเทพยดาซึ่งรักษายุติธรรมจงแผ่
ทิพยานุภาพปกครองรักษาท่านทั้งปวงให้มีความเจริญ สรรพศิริสวัสดิพิพัฒน์
มงคลทุกประการ แลจงช่วยแนะนำปัญญาของท่านทั้งปวงให้ดำรงบริหารซึ่ง
เป็นคุณเป็นการเจริญแก่บ้านเมือง แลยกบ้านเมืองให้ใหญ่โตปราศจากภัยอัน
ตรายสืบไป แลช่วยทำนุบำรุงข้าพเจ้าให้อยู่ในราชสมบัติยืนยาว โดยความ
ชอบธรรมทุกประการ ขอให้ท่านทั้งปวงทำราชการมีเกียรติยศชื่อเสียง ทรัพย์สิน
สมบัติสืบตระกูลวงศ์ไปยืนยาวสืบกาลนานเทอญ” ะ

นี่คือเซนพระราชหัตถ์

จุฬาลงกรณ์

บรมราชสุริยมโหฬาร วันอาทิตย์ ขึ้นสี่ค่ำ เดือนเก้า ปีมะ
๑๒๓๖ เป็นปีที่ ๗ ในราชสมบัติ ว่าจะ

๑ ขณะนั้นท่านปรีวีเคาน์ซิลทั้งหลาย ยืนขึ้นฟังพร้อมกัน ครั้นทรง
อ่านคำสปีศจบแล้ว ท่านปรีวีเคาน์ซิลพร้อมกันถวายคำนับ จึงเจ้าพระยา
ภูธราภัยผู้ว่าที่สมุหนายกอ่านคำสปีศเป็นคำทูลตอบแทนท่านปรีวีเคาน์ซิล
ทั้งหลาย ซึ่งได้ลงเซ็นชื่อไว้ในท้ายหนังสือพร้อมกันทั้ง ๔๙ ในคำสปีศว่า
ดังนี้

“ข้าพระพุทธเจ้า ปรีวีเคาน์ซิลลอร์ ซึ่งมีชื่อในท้ายหนังสือนี้ ขอ
พระราชทานพระบรมราชวโรกาสนมเฝ้าฯ ถวาย (เสดเรดส์) แด่พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้า
เจ้ากรุงสยาม ฯลฯ แลเป็นเจ้าของตราเครื่องราชอิสริยยศจุลจอมเกล้า สำหรับ
ตระกูลให้ทรงทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท ด้วยได้ชุบเกล้าชุบกระหม่อมยกย่อง
ตั้งแต่งให้ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นปรีวีเคาน์ซิลลอร์ที่ปฤยาราชการ รับ
ทำนุบำรุงในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ด้วยทรงพระมหากรุณารักใคร่ไฉน
พระราชหฤทัย มิได้รังเกียจกินแห่งแก่พวกข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ซึ่ง
เป็นข้าทูลของธุลีพระบาท ทรงพระบรมราชานุญาตให้พวกข้าพระพุทธเจ้ามี
(ลิบเบอติ) ที่จะถวายคำนับทูลในการทุกสิ่งทุกอย่างซึ่งพวกข้าพระพุทธเจ้าได้
คิดเห็นว่าเป็นการดี มีความเจริญในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท แลมีคุณมีประ
โยชน์ต่อแผ่นดินให้ราษฎรอยู่เย็นเป็นสุขโดยชอบธรรมนั้น พระเดชพระคุณ
หาที่สุดมิได้ พวกข้าพระพุทธเจ้ามีความยินดีเป็นที่ยิ่ง ด้วยได้เห็นเป็นแน่ว่า
การที่เจ้ากับข้าไม่มีความรังเกียจกินแห่ง ตั้งความสุจริตต่อกัน ไก่ยันตรายที่

ไม่เป็นยุติธรรม คงจะไม่มีในตัวของข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายต่อไปภายหน้า เป็นแน่
 ได้เป็นที่ไว้วางใจของข้าพระพุทธเจ้าที่จะทำราชการฉลองพระเดชพระคุณ
 ทำนุบำรุงในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ให้เต็มสติปัญญาความกตัตริตรองของข้า
 พระพุทธเจ้าทุกสิ่งทุกอย่างให้ต้องตามข้อคำสั่งาบาล แลข้อพระราชบัญญัติทุก
 ประการ อนึ่ง ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายจะตั้งความสุจริตกตัญญูทูลถวายที่ต่อ
 ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ตลอดพระบรมราโชรสที่จะสืบราชอิศริยยศต่อไป ให้
 ต่อติดเนื่องต้งเช่นไปรดพระราชทานพรแก่พวกข้าพระพุทธเจ้าทุกประการ
 อนึ่ง ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายขอปฏิญาณถวายต่อน้ำพระที่นั่ง ด้วยข้า
 พระพุทธเจ้าทั้งหลายจะตั้งใจรักษาความสามัคคีมีความสมัคสโมสรประนี
 ประนอมพร้อมเพรียงช่วยกันทำนุบำรุงแผ่นดิน ทำราชการฉลองพระเดช
 พระคุณในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ให้สมดังพระราชประสงค์ทุกประการ แลข้า
 พระพุทธเจ้าทั้งหลายจะไม่มี ความรังเกียจแก่กันแลกันว่าวาสนาน้อยก็ดี มาก
 ก็ดี อายุ น้อยก็ดี อายุมากก็ดี ที่ได้มาเป็นปรีวีเคาน์ซิลลอร์แล้ว ถ้าผู้หนึ่งผู้ใด
 คิดกล่าวถ้อยคำสิ่งซึ่งจะเป็นความเจริญ ในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท แลเป็น
 คุณเป็นประโยชน์แก่แผ่นดิน ให้ราษฎรมีความสุขโดยตรงแท้ดังพระราช
 ประสงค์แล้ว ถ้าคำของผู้ซึ่งกล่าวนั้นเป็นความดีมีประโยชน์จริงๆ ก็
 จะอนุมัตถยอม แลรับรองตามเหตุผลที่จริง ถ้ามถ้อยคำนั้นไม่เป็นคุณเป็นประโยชน์
 ก็จะไม่อนุมัตถรับรองตามผู้ซึ่งกล่าว ด้วยจิตบริสุทธิ์เที่ยงแท้ มุ่งแต่เฉพาะ
 ความดีความชอบที่เป็นคุณเป็นประโยชน์อย่างเดียว ไม่ทำจิตให้ประกอบ
 ด้วยความริษยามานะมักชะมารยา พุทธเจ้าหลบลบกลบเกลื่อนให้ความดีความ
 ชอบ ของผู้ที่คิดเจื่อนจางเสียไป แกล้งชักใบให้เรือเสีย มือถือพายแต่ไม่พาย

เอาพายุรำน้า ทำให้ราชการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสื่อมเสียไป
 แลข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย จะมีจิตรคิดตั้งสามัคคีมีความรักใคร่ไว้วางใจ
 แก่กันแลกัน ที่จะช่วยทำนุบำรุงในใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ให้มีความเจริญ
 อยู่ในศิริราชสมบัติสืบเนื่องไปมิให้ผู้หนึ่งผู้ใดประทุรร้าย ต่อใต้ฝ่าละอองธุลี
 พระบาทได้ ขอผู้ซึ่งสิ่งซึ่งเปนใหญ่เปนประธานในสกลโลกย์ แลเทพยดา
 ซึ่งรักษายุติธรรมจงได้อภิบาลรักษาแก่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลง
 กรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ทรงพระเจริญพระชนมายุยืนยาวอยู่
 ในศิริราชสมบัติแลพระบรมราโชรสที่จะทอดตกเนื่องสืบไปสิ้นกาลนาน แลขอ
 ให้ได้พระนามว่า พระองค์เป็นผู้เปิดการสวียโดยเซแซนในแผ่นดินสยาม ซึ่งได้
 ทรงรักใคร่ในความสว่างความยุติธรรมให้เป็นที่ยินยอมชมชื่นแผ่ไปในสกลโลกย์
 ให้พระเกียรติยศปรากฏไปชั่วฟ้าแลดิน เทอญ”

- ๑ กรมพระเทเวศร์วัชรินทร์ ว่าจะ
- ๑ กรมหลวงวรศักดิ์พิศาล ว่าจะ
- ๑ สมเด็จพระบวรราชปรีชา ว่าจะ
- ๑ กรมหมื่นอนันตการฤทธิ ว่าจะ
- ๑ กรมหมื่นอักษรสาสนโสภณ ว่าจะ
- ๑ กรมหมื่นเจริญผลกุลสวัสดิ์ ว่าจะ
- ๑ สมเด็จพระเจ้าฟ้าจุฑามณี ว่าจะ
- ๑ พระองค์เจ้ากฤดาภินิหาร ว่าจะ
- ๑ พระองค์เจ้ากัณณางค์ยุคล ว่าจะ
- ๑ พระองค์เจ้าสุขสวัสดิ์ ว่าจะ

๑ พระองค์เจ้าทวีดวลยลาภ	ฯ
๑ พระองค์เจ้าสิงหนาทราชตฤงศ์ฤทธิ	ฯ
๑ พระองค์เจ้าสายสนิทวงษ์	ฯ
๑ เจ้าพระยาภูธรราชย์	ฯ
๑ เจ้าพระยาภาณุวงศ์	ฯ
๑ พระยาราชสุภาวดี	ฯ
๑ พระยาศรีพิพัฒน์	ฯ
๑ พระยาราชวราณกุล	ฯ
๑ พระยากระลาปณกิจโกศล	ฯ
๑ พระยาเกษมการวงศ์	ฯ
๑ พระยาอภัยรัตนฤทธิ	ฯ
๑ พระยามหาอำมาตย์	ฯ
๑ พระยาเจริญราชไมตรี	ฯ
๑ พระยาราไชยสวริยาธิบดี	ฯ
๑ พระยาพิพิธโกไคย	ฯ
๑ พระยาจำแสนบดี	ฯ
๑ พระยาอนุรักษราชมณเฑียร	ฯ
๑ พระยารัตนภักตมณฑรี	ฯ
๑ พระยาอาหารบริรักษ์	ฯ
๑ พระยาเพชรชฎา	ฯ
๑ พระยาพิพัฒน์โกษา	ฯ

๑ พระยาอินทราธิปัตย์สัหราชรองเมือง	ฯ
๑ พระยาราชสงคราม	ฯ
๑ พระยาโชฎีกกราชเศรษฐี	ฯ
๑ พระยานรนาถภักดี	ฯ
๑ พระมหาเทพย์	ฯ
๑ พระมหามนตรี	ฯ
๑ พระอินทรเทพย์	ฯ
๑ พระพิเรนทรเทพย์	ฯ
๑ เจ้าหมื่นเสมอใจราช	ฯ
๑ เจ้าหมื่นไวยวรนาถ	ฯ
๑ เจ้าหมื่นสรวรพเพชรภักดี	ฯ
๑ พระสุนทรานุกิจปรีชา	ฯ
๑ พระยาสมุทบูรนาครักษ์	ฯ
๑ พระปรีชากลการ	ฯ
๑ พระราชเสนา	ฯ
๑ พระนรินทร์เสนี	ฯ
๑ พระไพรัชพากย์ภักดี	ฯ
๑ หลวงพิจารณาจักรกิจ	ฯ

ครั้นเจ้าพระยาภูธราภัยอ่านคำสปีศจบลงแล้ว ปรีวีเภาณ์ซิดทั้งหลาย
ถวายคำนับพร้อมกัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงมีพระบรมราชานุญาต
สั่งให้เลิกประชุมปรีวีเภาณ์ซิด ๆ พร้อมกันถวายคำนับ แล้วกลับออกทางเดิม

จึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงถวายไทยธรรมแก่พระสงฆ์ ๑๐ รูปนั้น
เสร็จแล้ว พระสงฆ์ถวายอภิไศขรแลถวายพระพรลากลับออกจากพระบรมมหา-
ราชวัง เป็นเสร็จการพระราชพิธีศัตยานุสตัย

พระราชบัญญัติ

เกณฑ์ซิลออฟสเตก คือที่ปลูกขาราชการแผ่นดิน

๑ ศุภมัตต จุลศักราช ๑๒๓๖ โสณสังวัจจรบุพพาสาพหมาส
ศุภปัชช ปาฏิบทรวิวาร ปริจเจทกาลกำหนด(๑)

๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์
มหาราช บดินทรเทพยมหารามัญ บรมยรัตนราชวรางษ วรุตมพงษ์บริพัตร
วรชัฎยราชินิกโรตม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิก
มหาราชาราช บรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม เป็น
พระเจ้าแผ่นดินในรัชกาลที่ ๕ ในพระบรมราชวงษ์ซึ่งประดิษฐาน แลดำรง
กรุงรัตนโกสินทรมหินทรายุทธยา ณ ประเทศบางกอก เป็นพระบรมราชธานี
มหานครใหญ่ ในแผ่นดินสยามเหนือใต้ แลเป็นบรมราชาธิราชในเมือง
ใกล้เคียง คือ ลาวเฉียง ลาวกาว มลายู กะเหรี่ยง แลอื่น ๆ ทรงพระราชดำริห์
ว่า ได้ทรงประกาศตั้งเกณฑ์ซิลออฟสเตกที่ปลูกขาราชการแผ่นดินไว้แต่
วันศุกร์ เดือนหก แรมแปดค่ำ ปีมะจิด จศก เพื่อให้ช่วยคิตราชการแผ่นดิน

(๑) วันอาทิตย์ เดือนแปด บุรพาสาว ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีมะจิด จศก จุลศักราช ๑๒๓๖ ตรงกับ
วันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๑๗

ซึ่งจะให้มีความมีประโยชน์ ทำนุบำรุงพระนครทั่วพระราชอาณาเขต ให้
ราษฎรอยู่เย็นเป็นสุข แต่อย่างไรก็ตามมีพระราชบัญญัติสำหรับผู้ที่ปฎิหาราชาการ
แผ่นดิน ซึ่งจะประพฤติให้ถูกต้องตามแบบอย่างทีปฎิหาราชาการไม่ หนึ่ง
ปรีวีเคาน์ซิลคือทีปฎิหาราชาการในพระองค์นั้น ก็จะไปรุดเกล้า ๆ ตั้งขึ้นตาม
ซึ่งมีมาในประกาศฉบับก่อนนั้น ก็ควรจะมืพระราชบัญญัติกฎหมายบังคับ
สำหรับตัวด้วย จึงทรงร่างข้อพระราชบัญญัติ แล้วปฎิษาคด้วยพระบรมวงษา-
นวงษ ท่านเสนาบดี แลทีปฎิหาราชาการแผ่นดิน ได้แก้ไขเพิ่มเติมตกลงกัน
จึงไปรุดเกล้า ๆ ให้ตั้งพระราชบัญญัติสำหรับทีปฎิหาราชาการแผ่นดิน แลที
ปฎิหาราชาการในพระองค์ไว้เป็นแบบฉบับสำหรับแผ่นดินสืบไป ะ

๑ ข้อ ๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทรงตั้งราชตระกูลแล
ข้าราชการซึ่งมีตระกูล แลผู้มีสติปัญญาองไวเจียบแหลมรอบรู้ในราชกิจการ
ต่าง ๆ ที่มีชื่อเสียงปรากฏ เป็นทีปฎิหาราชากรแผ่นดิน ซึ่งเรียกตามภาษา
อังกฤษว่าเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตต โดยกำหนดตั้งแต่ ๑๐ นายขึ้นไป ไม่ให้เกิน
ยี่สิบนายออกไป ถ้าทีปฎิหาราชากรแผ่นดินผู้หนึ่งผู้ใดซึ่งในพวกทีปฎิษา
หมู่เดียวกัน ไม่เป็นที่ชอบใจ เพราะทำการผิด ไม่สมควร เป็นที่รังเกียจด้วย
เหตุใดเหตุหนึ่ง จะใคร่คัดผู้้นออกเสียจากทีปฎิษา ก็ให้ผู้ที่มีความรังเกียจ
นั้นชุมนุมกันลงชื่อ ตั้งแต่หกนายขึ้นไป จดหมายข้อความทีเคาน์ซิลลอร์
ออฟสเตตนั้นทำผิดอย่างไร เป็นที่รังเกียจด้วยเหตุไร นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย
ให้ทรงทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ถ้าพระราชดำริห์ทรงเห็นชอบด้วย จึงจะ
คัดผู้้นออกเสียจากทีปฎิษาได้ ะ

๑ ข้อ ๒ ท่านเสนาบดีซึ่งมีอำนาจอยู่ในตำแหน่ง มีราชการที่
 เกี่ยวข้องกับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้มาประชุมปรึกษาในที่
 ประชุมคณะซิลลอร์ออฟสเตตก็ได้ แต่มิได้นับเข้าในพวกที่ปรึกษา ๒๐ นาย
 ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดตั้งไว้ อนึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน จะทรง
 เลือกพระบรมวงษานุวงศ์ต่างกรมตั้งไว้ในที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน นอกจาก
 จำพวกที่ปรึกษา ๒๐ นายนั้นได้อีก ๖ พระองค์ พระบรมวงษานุวงศ์ ๖ พระ
 องค์ซึ่งทรงตั้งไว้นั้น ก็มีอำนาจจะเข้าไปนั่งประชุมปรึกษาในที่ประชุมปรึกษาร
 าชการแผ่นดินได้ แลพระบรมวงษานุวงศ์ซึ่งทรงตั้งไว้ ถ้าในหมู่คณะ
 ซิลลอร์ออฟสเตตที่ปรึกษาราชการแผ่นดินมีความรังเกียจ ชุมนุมกันลงชื่อ
 จดหมายกล่าวโทษกราบบังคมทูลตั้งแต่ ๖ นายขึ้นไป ถ้าพระเจ้าแผ่นดิน
 ทรงเห็นชอบด้วยก็จะต้องห้ามพระบรมวงษานุวงศ์ซึ่งเป็นที่รังเกียจนั้น ไม่ให้
 เข้าไปนั่งในที่ประชุมปรึกษาค่อยไป ว่าจะ

๑ ข้อ ๓ ข้าราชการผู้หนึ่งผู้ใด ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน
 ได้ทรงพระกรุณาโปรดยกย่องตั้งไว้ในที่ปรึกษาราชการแผ่นดินแล้ว ท่านผู้
 นั้นมีศบันดาศักดิ์ควรนับว่าเป็นที่สองรองจากท่านเสนาบดี ท่านผู้นั้นได้ทำ
 ราชการเรียบร้อยดี จะพระราชทานเงินปีไม่ให้ต่ำกว่าปีละ ๔-๕ ชั่ง แม้ถึง
 มิได้คงอยู่ในตำแหน่งราชการก็ดี ก็จะมีพระราชทานเป็นส่วนเบี้ยเลี้ยงเสมอ
 ไปจนตลอดชีวิต เพื่อเป็นเครื่องประคองรักษายศที่ได้ทรงยกย่องเป็นที่
 ปรึกษาราชการแผ่นดิน ว่าจะ

๑ ข้อ ๔ ที่ปลุการาชการแผ่นดินทุก ๆ นาย ต้องกระทำสัตยา-
นุสัถยสาบาลตัวถวายตามคำสาบาล สำหรับที่ปลุการาชการแผ่นดินก่อน แล้ว
จึงจะนับว่าเป็นที่ปลุการาชการแผ่นดินได้ ถ้าผู้ใดยังไม่ได้สาบาลตัวแล้ว
ผู้นั้นจะเข้านั่งในที่ปลุการาชการแผ่นดินไม่ได้ ว่าจะ

๑ ข้อ ๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินเป็นเปรสิดนหัวหน้า
ปรานาธิบตีเป็นที่แล้วที่จบ เป็นผู้บารงในที่ปลุการาชการแผ่นดิน จะเสด็จ
มาในที่ประชุมฤาจะไม่เสด็จมาก็ได้ ตามพระราชอัธยาไศรย ว่าจะ

๑ ข้อ ๖ เคา์ซิลลอร์ออฟสเกดที่ปลุการาชการแผ่นดิน ต้อง
เลือกผู้หนึ่งผู้ใดใน ๒๐ นายนั้นยกให้เป็นไวซ์เปรสิดน คือเป็นผู้ระงับแฉ
บังคับสิทธิราช ในการปลุการาชการแผ่นดินนายหนึ่ง เพื่อไว้เป็นที่สอง
ฉลองพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ในเวลาซึ่งไม่ได้เสด็จออก
ปลุการาชการแผ่นดิน ทุกคราวประชุม แลตำแหน่งไวซ์เปรสิดนนั้น
จะเลือกจัดขึ้นไว้ปีละนายหนึ่ง ฤาจะเลือกซ้ำที่ได้เป็นในปีก่อนนั้นให้ว่าการ
ต่อไปอีกก็ได้ แต่เมื่อพร้อมใจกันเลือก เห็นว่าท่านผู้ใดควรจะเป็น
ไวซ์เปรสิดนได้ ก็ให้ลงชื่อกราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทรงทราบฝ่าละอองธุลี
พระบาทก่อน ถ้าทรงพระราชดำริห์เห็นชอบด้วย ท่านผู้นั้นจึงเป็นตำแหน่ง
ไวซ์เปรสิดนได้ ถ้าผู้ซึ่งได้รับตำแหน่งเป็นไวซ์เปรสิดนแล้ว มีความผิด
ไม่เป็นที่ชอบพระราชหฤไทย ถึงยังไม่ครบกำหนดปี จะโปรดให้ออกเสีย
จากที่ไวซ์เปรสิดนเวลาใดก็ได้ ว่าจะ

๑ ข้อ ๗ ผู้ที่ตั้งอยู่ในตำแหน่งไวซ์เปรสิเดนนั้น ต้องเป็นธุระเอาใจใส่จัดการ ในที่ปฤภาคาราชาการแผ่นดินให้เรียบร้อยทุกอย่าง แลเป็นผู้ลงชื่อในจดหมายขอคำปฤภา และในจดหมายตอบคำปฤภา ซึ่งจะต้องลงชื่อเป็นสำคัญทุกเรื่อง แลจะต้องพุดนำแลพุดแทนที่ปฤภาคาราชาการแผ่นดินให้ทราบทั่วกันในที่ประชุม ถ้าการในที่เคาน์ซิลลอร์ออฟสเตต จะต้องจับฉลากซึ่งเรียกตามภาษาอังกฤษว่าไวค ไวซ์เปรสิเดนต้องเป็นผู้นับตรวจฉลาก ถ้าในหมู่ที่ปฤภาคาราชาการแผ่นดินด้วยกัน จะเกิดแก่งแย่งทุ่มเถียงไม่ตกลงกัน ประการใดก็ดี ในเวลานั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งเป็นเปรสิเดน ไม่ได้เสด็จมาอยู่ในที่ประชุมด้วย ไวซ์เปรสิเดนต้องเป็นผู้ระงับความวิวาท แลตัดสินสมัคสมานเสียให้เรียบร้อยอย่าให้เป็นคำโต้เถียงกันได้ ะ

๑ ข้อ ๘ ในราชการที่ปฤภาหานี้ ต้องมีตำแหน่งเคลิกออฟเคาน์ซิล คือเสมียนใหญ่ในที่ปฤภานายหนึ่ง ที่ปฤติเคลิกออฟเคาน์ซิล คือเสมียนผู้ช่วยที่ปฤภานายหนึ่ง ทั้งสองนายนี้ มีตำแหน่งราชการที่จะรักษาบาญชี แลจดหมายเหตุในที่ปฤภาทุกอย่างทุกประการ เคลิกนั้นต้องมีออฟฟิศที่รักษาหนังสือไว้ในพระบรมมหาราชวัง แลจะต้องมีเสมียนใช้ให้ภอแก่การ ตำแหน่งเคลิกนี้จะนับเข้าในพวกที่ปฤภา แลจะเข้าประชุมปฤภาคาราชาการด้วยไม่ได้ เป็นแต่พนักงานรับใช้การงานของเปรสิเดน แลไวซ์เปรสิเดน แลเป็นผู้จดหมายเรื่องราวในการปฤภาแลคำสปีชต่าง ๆ เรียบเรียงให้เป็นเรื่องความตามที่ได้เห็นได้ยินได้ฟังในที่ปฤภาให้เรียบร้อยชัดเจน อย่าคัดเปลี่ยนเพี้ยนแปลงให้ผิดจากข้อความปฤภาจงทุกข้อ แลต้องเอาใจใส่รักษาหนังสือต่าง ๆ

อย่าให้เป็นอันตรายได้ ถ้าจะเรียบเรียงเรื่องความปฤกษาแลคำตอบ ต้องเรียงความให้ต้องตามความคิดของผู้ให้เรียง แลให้เรียบร้อยเข้าใจง่าย อนึ่ง ผู้รับตำแหน่งเกลิกนั้น ต้องเป็นผู้ซื่อสัตย์สุจริตภักดีต่อราชการ แลต้องสาบานตัวว่าสิ่งซึ่งตัวได้เห็นได้ยินได้ฟังในที่ประชุมเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตนั้นจะรักษาไว้ให้เป็นความลับมิให้แพร่งพราย เว้นไว้แต่เรื่องใดที่เคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตจะยอมให้เปิดเผยได้ไม่เป็นการลับจึงจะพูดได้ เกลิกที่ ๑ เกลิกที่ ๒ ทั้งสองนายนี้ จะมารับราชการประชุมพร้อมกันทั้ง ๒ นายก็ได้ ฤาจะผลัดเปลี่ยนกันมาตามเวลาซึ่งมีเหตุการคือป่วยไข้ แลมีการสำคัญก็ได้

๑ ข้อ ๙ ถ้าเวลาใดพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินไม่ได้เสด็จมาในที่ประชุม แลพระราชทานพระราชหัตถเลขาเป็นสำเนากระแสพระราชดำริห์มาในที่ประชุม ให้ไวซ์เปรสิเดนอ่านพระราชหัตถเลขานั้นให้ที่ปฤกษาได้ฟังทั่วกัน

๑ ข้อ ๑๐ ถ้าที่ปฤกษาผู้ใดคนหนึ่ง อยากจะให้ที่ปฤกษา ปฤกษาข้อกฎหมายตามที่ตัวได้คิดเห็น ฤาจะปฤกษาในเรื่องราวที่จะถวายในพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ฤาจะเปลี่ยนข้อสำคัญในคำปฤกษาที่เคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตยังปฤกษากังอยู่ ฤาจะยกข้อใดข้อหนึ่งในเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตซึ่งเป็นข้อสำคัญก็ดี ต้องให้ที่ปฤกษาผู้นั้นเขียนเป็นเรื่องราวมายื่นต่อไวซ์เปรสิเดนก็ได้ ให้ไว้แก่เกลิกออฟเคาน์ซิลก็ได้ ยื่นให้ทันทีที่จะคัดกอบีมาส่งผู้ซึ่งเป็นที่ปฤกษาทุก ๆ นาย ก่อนเวลาประชุม ๒๔ ชั่วโมง ถ้าคิดการสิ่งใดขึ้นใหม่ จะ

นำเรื่องราวขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย ต้องให้มีเกณฑ์ซิลลอร์ออฟสเตทรับรองเห็น
ด้วยตั้งแต่ฝ่ายหนึ่งขึ้นไป จึงจะถวายได้ ถ้าเป็นแต่จะแก้ไขในข้อเล็กน้อย
มิใช่ข้อใหญ่ข้อสำคัญๆ เป็นแต่จะคัดค้านการเล็กน้อย ซึ่งผู้นั้นยกขึ้นปรึกษา
ไม่ต้องจดหมายมายืนยันก็แล้วก็ได้ ว่าจะ

๑ ข้อ ๑๑ ถ้าจะมีการประชุมเมื่อใด ให้เคลิกมีจดหมายเชิญท่าน
เกณฑ์ซิลลอร์ออฟสเตทมาประชุมทุก ๆ นาย ในจดหมายนั้นมีไปให้ชักกำหนด
เวลานัด แลที่ประชุม แลเรื่องเหตุที่จะต้องปรึกษาให้ถ้วนถี่ทุกประการ ให้ที่
ปรึกษาทราบก่อนเวลาประชุม ๒๔ ชั่วโมง ถ้าที่ปรึกษามีราชการประชุมติด
ต่อกันไปคราวหนึ่งหลาย ๆ วัน เคลิกไม่ต้องมีจดหมายเชิญ ถ้ามีเหตุสำคัญ
เป็นการควรที่จะให้ประชุมโดยเร็ว เคลิกต้องมีจดหมายไปเชิญเกณฑ์ซิลลอร์
ออฟสเตททั้งปวง ให้เป็นการเร็ว ให้ทันเวลา ว่าจะ

๑ ข้อ ๑๒ ถ้าเกิดเหตุใหญ่เป็นการฉุกเฉินสำคัญในแผ่นดิน เกณฑ์
ซิลลอร์ออฟสเตททั้งปวงทราบแล้ว ไม่ต้องรอรับจดหมายเชิญ ให้รีบเข้ามา
ในที่ประชุมปรึกษาโดยเร็ว ว่าจะ

๑ ข้อ ๑๓ ในวันประชุมนี้ ถ้าถึงเวลาตามกำหนดที่จดหมายแล้ว
เกณฑ์ซิลลอร์ออฟสเตทยังหาพร้อมกันไม่ มาพร้อมเพียง ๗ นาย ฤกว่า ๗ นาย
แล้ว อย่าให้รอคอยเกณฑ์ซิลลอร์ออฟสเตทผู้นั้นซึ่งยังไม่มานั้นให้เสียเวลาเลย

ถ้าไวซ์เปรสตีเดนยังไม่มาในที่ประชุมนี้ ก็ให้เลือกท่านผู้ใดคนหนึ่งซึ่งจะเห็น
พร้อมกัน ว่าเป็นผู้อาจบังคับการได้ ให้ว่าการแทนไวซ์เปรสตีเดน แล้วจึง
ชุมนุมปรึกษาตามราชการ ว่าจะ

๑ ข้อ ๑๔ ถ้าเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตต กับไวซ์เปรสตีเดนนั่งพร้อม
กันในที่ประชุมแล้ว ให้เคลิกอ่านจดหมายปรึกษาสำแดงใจความที่ได้ประชุม
ปรึกษาในวันก่อนแต่ย่อ ๆ ให้เคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตฟังทั่วกัน ถ้าเคาน์ซิล
ลอร์ออฟสเตตทั้งปวงเห็นถูกต้องกันแล้ว ไวซ์เปรสตีเดนจึงจะลงชื่อเป็นสำคัญ
ถ้ามีผู้ทักท้วงกันขึ้นในข้อใดข้อหนึ่ง ต้องปรึกษาอีก ที่ควรจะแก้ได้ ก็ให้
แก้เสียให้เสร็จในเวลานั้น ถ้าเห็นถูกต้องพร้อมกันแล้ว ไวซ์เปรสตีเดนจะได้
ลงชื่อให้เป็นการเสร็จในการปรึกษาไว้ชั้นหนึ่ง แล้วให้ไวซ์เปรสตีเดนนำความ
ขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณา ทรงเห็นชอบแล้ว คำปรึกษานั้นจึงใช้ได้ ถ้า
คำปรึกษานั้นไม่ตกลงกันในข้อใดข้อหนึ่งก็ดี ไวซ์เปรสตีเดนต้องบังคับให้ไวค
คือจับฉลาก ว่าจะ

๑ ข้อ ๑๕ ถ้าปรึกษาในวันก่อนตกลงเป็นเสร็จกัน จนไวซ์เปร
สตีเดนได้ลงชื่อในหนังสือคำปรึกษาแล้ว ไวซ์เปรสตีเดนจะยกข้อความใหม่ที่จะ
ปรึกษากันในวันนั้นให้เคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตได้ทราบ ไวซ์เปรสตีเดนจะพูด
สปีชเอง ฤาจะเชิญผู้ใดคนหนึ่งให้สปีชกล่าวความในเรื่องนั้นก็ได้ ว่าจะ

ข้อ ๑๖ ในที่ประชุมแก่น์ซิลลอร์ออฟสเตตนั้น ยกไว้แต่ไวซ์เปร-
 สติเตนผู้เดียวเป็นหัวหน้าเป็นประธาน นอกนั้นเป็นผู้มียศเสมอกันทั้งสิ้น ไม่มี
 สูงต่ำกว่ากัน ถ้าแก่น์ซิลลอร์ออฟสเตต ๒ นายขึ้นจะพูดความพร้อมกัน
 ไวซ์เปรสติเตนจะตัดสินให้ผู้ใดก่อนจะให้ผู้ใดพูดก่อน ต้องตัดสินตามลำดับ
 ชื่อซึ่งเรียงอยู่น่าแลหลัง ในคำหมายประกาศเดิม แลผู้ซึ่งได้เป็นแก่น์ซิลลอร์
 ออฟสเตตก่อนแลหลัง ผู้ที่มีชื่ออยู่น่าแลผู้ซึ่งได้เป็นแก่น์ซิลลอร์ออฟสเตต
 ก่อน ไวซ์เปรสติเตนต้องตัดสินให้พูดก่อน ถ้าท่านเสนาบดีซึ่งเชิญมาอยู่ในที่
 ประชุมนั้น จะขึ้นพูดพร้อมกันกับผู้อื่น ไวซ์เปรสติเตนต้องตัดสินให้ผู้หนึ่งท
 ไว้ แลยอมให้ท่านเสนาบดีพูดก่อน เพราะท่านเสนาบดีธุระราชการมาก จะ
 ให้งดรอไว้ช้าจะเสียราชการอื่นไป ถ้าเป็นท่านเสนาบดีด้วยกันขึ้นจะพูด
 พร้อมกัน ไวซ์เปรสติเตนต้องตัดสินตามการที่ได้รับตำแหน่งยศท่านเสนาบดี
 ก่อนแลหลัง

วะ

๑ ข้อ ๑๗ มีกำหนดห้ามว่า แก่น์ซิลลอร์ออฟสเตตผู้ใดคนหนึ่ง
 ซึ่งจะพูดสปีชในความปฤกษาเรื่องเดียวกัน วันเดียวกัน อย่าให้พูดสปีชมาก
 กว่าสองคราว เว้นแต่ความต่างเรื่องจึงพูดได้ ถ้าไวซ์เปรสติเตนจะเชิญผู้หนึ่ง
 ให้พูดมากกว่าสองคราว เพื่อจะตอบความแลจะแก้ไขความ จึงพูดได้ ะ

๑ ข้อ ๑๘ ถ้าแก่น์ซิลลอร์ออฟสเตตผู้ใดคนหนึ่ง จะขอให้จดหมาย
 ถ้อยคำซึ่งตัวได้พูดเองก็ดี ถ้าท่านผู้อื่นพูดก็ดี ต้องบอกแก่ไวซ์เปรสติเตน
 ขอให้จดคำนั้นไว้ แลแล้วเกล็ดต้องจดคำนั้นไว้ อนึ่งถ้าแก่น์ซิลลอร์ออฟสเตต

ผู้ใดผู้หนึ่งไต่ยกข้อปฤกษาข้อใดข้อหนึ่งขึ้นพูดในที่ประชุม แลจะให้โวด
จับฉลาก ถ้าไม่มีผู้ลงใจรับรองเห็นชอบด้วย ตั้งแต่คนหนึ่งขึ้นไปแล้ว ไม่
ต้องโวดจับฉลากเลย ถ้าผู้ใดผู้หนึ่งจะห้ามข้อใดข้อหนึ่งจะต้องมีผู้รับรอง
เห็นชอบด้วยตั้งแต่คนหนึ่งขึ้นไป ถ้าไม่มีผู้รับรองก็ไม่ต้องโวดจับฉลาก ถ้า
การข้อใดข้อหนึ่งมีผู้กล่าวขึ้นเรื่องใดเรื่องหนึ่งก็ดี มีผู้รับรองเห็นด้วยคนหนึ่ง
พร้อมแล้ว แลไม่มีใครพูดห้ามกั้นทางแล้ว โวชเปรสตีเคนต้องถามเคาน์ซิล
ลอร์ดออฟสแตตทั้งปวง ว่าเรื่องนี้จะเห็นข้อห้ามตัดทานอย่างไรบ้าง ถ้า
ไม่มีใครห้ามตัดทานแล้ว ก็เป็นอันเห็นว่ายอมพร้อมกัน ความข้อนี้เป็น
ใช้ได้

จะ

๑ ข้อ ๑๙ ถ้าเคาน์ซิลลอร์ดออฟสแตตผู้ใดผู้หนึ่งจะห้ามก็ดี ถ้า
จะยกข้อแก้ไขก็ดี แลมีผู้รับรองเห็นด้วยคน ๑ ให้เคาน์ซิลลอร์ดออฟสแตต
ปฤกษากันก่อน ต่างคนต่างพูดซักถามกันตามแต่ปัญญาแลรูปความ ครั้น
พูดกันสิ้นข้อความแล้ว จึงให้โวดจับฉลาก คือให้ผู้ที่เห็นด้วยฝ่ายขึ้นขึ้น
พร้อมกันให้โวชเปรสตีเคนนับดูว่าฝ่าย ๑ จะเป็นกีนาย แลให้ผู้ที่ฝ่ายข้าง
ไม่ยอมเห็นด้วยนั้นขึ้นขึ้นพร้อมกัน ให้โวชเปรสตีเคนนับดูว่าฝ่ายนี้จะพากีนาย
ถ้าการโวดจับฉลากมีผู้เห็นด้วยกึ่งหนึ่ง ไม่ยอมเห็นด้วยกึ่งหนึ่งเท่ากันทั้ง ๒
ฝ่าย ก็ให้โวชเปรสตีเคนยกความเรื่องนั้นเสีย ให้โวดจับฉลากใหม่ในเวลาอื่น
เว้นแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินซึ่งเป็นเปรสตีเคนประทับอยู่ในที่ประชุม
นั้นด้วย สุดแล้วแต่จะทรงตัดสินในการเรื่องนั้น

จะ

๑ ข้อ ๒๐ ถ้าโวจับฉลากกันในข้อเดิมข้อแก่นั้นแล้ว แต่มีผู้
 เหนชอบในข้อเดิมข้อแก้มากด้วยกัน ต้องเอาข้อนั้นเดิมในข้อเดิมให้เรียบ
 ร้อย แล้วให้โวจับฉลากอีกครั้งหนึ่ง ถ้าคนมากไม่เหนด้วยในข้อเดิมข้อแก้
 ต้องคงจับฉลากแต่ในข้อเดิมเท่านั้น อนึ่ง ในความข้อใดมีผู้ใดผู้หนึ่งเหนชอบ
 ด้วยว่าเพนตี ไม่ต้องแก้ไขแลมีผู้อื่นรับรองพร้อมใจเหนด้วย แลได้โวจ
 จับฉลากกันมีผู้เหนพร้อมกันมาก ความข้อนั้นไม่ต้องเดิมต้องแก้ เพนใช้ได้
 อนึ่ง เกาน์ซิลลอร์ออฟสเตตผู้หยากจะชอรองควั จะให้ประชุมต่อในเวลาอื่น
 ฤาจะให้เลิกข้อที่ปรึกษาอยู่นั้น จะให้ปรึกษาก่อนในคราวหลัง ถ้ามีผู้รับรอง
 เหนด้วยแต่ผู้หนึ่งก็ให้ไวซ์เปรสซิเดนบังคับการโวจับฉลากกัน ถ้ามีผู้
 มีเหนพร้อมกันมาก การนั้นก็ให้ตกลงเลิกตามที่เหนพร้อมกัน ถ้าผู้ใดขอเลิก
 ครั้งหนึ่งแล้ว แต่ผู้อื่นไม่ยอมเหนด้วย ห้ามไม่ให้ผู้นั้นขอเลิกอีกในระหว่าง
 โมง ๑ ถ้าพ้นกำหนดโมง ๑ จะขอเลิกเสียอีกก็ได้ ถ้าข้อที่ปรึกษาก่อนนั้น
 ปรึกษาเสร็จกันแล้ว จะยกข้อใหม่มาปรึกษาต่อไป แม้ยังไม่พ้นกำหนด
 โมง ๑ ผู้นั้นจะขอเลิกเสียก็ได้ ว่าจะ

๑ ข้อ ๒๑ ถ้าเกาน์ซิลลอร์ออฟสเตตผู้ใดผู้หนึ่งทำการไม่ชอบแล
 พุดเพนการขัดขวางให้เสียราชการ แลเพนที่ขัดเคืองแก่ผู้อื่น ไวซ์เปรสซิเดน
 ห้ามปรามผู้นั้นหาฟังบังคับไม่ ไวซ์เปรสซิเดนต้องให้ลงชื่อผู้นั้นไว้ในจดหมาย
 ปรึกษา ถ้าถึงคราวเกาน์ซิลลอร์ออฟสเตตประชุมกันอีกในคราวหลัง ไวซ์
 เปรสซิเดนจะยกความข้อนั้นขึ้นปรึกษาในที่ประชุม เพื่อจะให้เกาน์ซิลลอร์
 ออฟสเตตทั้งปวงเหนผิดแลชอบพร้อมกัน ถ้าเกาน์ซิลลอร์ออฟสเตตผู้ที่มี

ความผิดนั้น รู้สึกตนว่ามีความผิด แลรับสารภาพโทษตนเสียก็เป็นการดี ถ้าผู้นั้นยังไม่รับสารภาพผิดต่อไวซ์เปรสิเตน ฯ ต้องทำจดหมายเรื่องความนั้น ถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน เพื่อให้ทรงจัดการรักษายศในเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตให้เรียบร้อยอย่าให้เสื่อมสูญ เพราะมีผู้ชักขวางไม่ฟังบังคับไวซ์เปรสิเตนแล้ว อำนาจในการเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตก็น้อยลงเสื่อมลง จะไม่สมบูรณ์ได้ ว่าจะ

๑ ข้อ ๒๒ ถ้าเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตจะประชุมปรึกษาราชการใน ที่ใดเวลาใด ห้ามไม่ให้เอาเสมียนเอากนใช้ของเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตทั้งปวง เข้ามาในที่ประชุมเป็นอันขาด ว่าจะ

๑ ข้อ ๒๓ ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน มีพระราชประสงค์ จะรับสั่งให้หาปริวีเคาน์ซิลลอร์ คือที่ปรึกษาราชการในพระองค์ผู้เดียวก็ดี หลายคนก็ดี มาประชุมปรึกษาพร้อมกัน เคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตในเรื่องใด เรื่องหนึ่ง ซึ่งกำหนดในจดหมายเชิญในเรื่องนั้น ปริวีเคาน์ซิลลอร์มีอำนาจ ที่จะพูดให้ยกข้อเติมข้อแก้ แลให้ไวคจับฉลากได้เหมือนดังเป็นเคาน์ซิลลอร์ ออฟสเตตเอง แต่นอกจากเวลาราชการนั้นแล้ว ปริวีเคาน์ซิลลอร์ไม่ต้อง เป็นธุระในการเรื่องนั้น ถ้าเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตทั้งชั้นด้วยกัน ฤๅตั้งแต่ ๖ นายขึ้นไปพร้อมใจกันเห็นว่าการเกี่ยวข้องอยู่ ควรจะเชิญปริวีเคาน์ซิลลอร์ ผู้ใดคนหนึ่งมาปรึกษาในเรื่องความที่เกี่ยวข้องนั้น ให้มีจดหมายเชิญมาในทันที

ใดก็ได้ แลปรีวีเคาน์ซิลลอร์นั้นมานั่งพูดในที่ปรึกษาประชุมด้วยความเรียง
นั้นได้ แต่ไม่มีอำนาจที่จะให้ยกข้อเติมข้อแก้ แลให้โหวตจับฉลากได้ เปน
แต่ผู้จะต้องแจ้งความตามสงสัยของเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตเท่านั้น ว่าจะ

๑ ข้อ ๒๔ ถ้าเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตผู้หนึ่งผู้ใด เพราะตนเป็นคน
ชรามาก กำลังปัญญาอ่อนแล้ว ฤ็เพราะเหตุขัดข้องอื่น ๆ จะรับราชการ
ตำแหน่งเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตตลอดพระเดชพระคุณต่อไปไม่ได้ จะกราบ
บังคมทูลลาออกจากตำแหน่งราชการเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตต การนี้สุดแล้วแต่
จะทรงพระกรุณาโปรด ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ออกจากตำแหน่ง
ยศเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตต ก็ต้องออกจากราชการอื่น ๆ ที่ตนได้บังคับมานั้น
ด้วย ซึ่งจะเลิกแต่สิ่งที่ตนชอบแลจะละวางสิ่งซึ่งตนไม่ชอบเสียนั้นไม่ได้ แม้
ถึงโปรดให้ออกจากตำแหน่งยศแล้วก็ตาม ถ้าผู้นั้นได้รับราชการในตำแหน่งที่
ปฤักษาราชการแผ่นดินเรียบร้อยมาถึง ๕ ปี ก็จะมีพระราชทานเบี้ยเลี้ยง
ซึ่งภาษาอังกฤษเรียกว่าเพนเชน ๓ ส่วน ลดจากส่วนเดิมส่วน ๑ คงได้รับ
พระราชทานแต่ ๒ ส่วน คือไม่ต่ำกว่าปีละ ๓๐ ชั่ง ว่าจะ

๑ ข้อ ๒๕ ถ้าเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตผู้ใดผู้หนึ่งได้รับราชการมา
ครบ ๕ ปีแล้ว ต้องคัดออกจากตำแหน่งยศเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตต ที่ปฤक्षा
ราชการแผ่นดิน ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งแล้ว ผู้นั้นยังมีพระราชทานเพนเชน
เบี้ยเลี้ยง ๓ ส่วน ให้ส่วน ๑ คือ ๑๕ ชั่ง อนึ่ง เงินเบี้ยเลี้ยงซึ่งทรงกำหนด
มานี้เป็นอย่างต่ำที่สุด ซึ่งผู้จะได้รับพระราชทาน ถ้าเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตมี

ความอุสาห ทั้งความสวามิภักดิ์เอาใจใส่ในราชการหมั่นตรองคิดอ่านการ
ที่จะเป็นคุณเป็นประโยชน์แก่แผ่นดิน แลให้เจริญพระเกียรติยศของพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยิ่ง ๆ ขึ้นไป ก็ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานเงินปี
แลเป็นชั้นเบี้ยเลี้ยงเพิ่มขึ้นไปให้สมควรแก่ความชอบมากแลน้อย ว่าจะ

คำสาบาล

เกณฑ์ซิลออฟสเตดคือที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน

๑ ข้าพระพุทธเจ้า ขอกระทำให้สัตย์ถ้อยถวายในพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าแผ่นดิน
สยาม เหนาะพระศรีรัตนไตรย พระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า พระสงฆ์เจ้า
แลผู้ซึ่งสิ่งซึ่งเป็นใหญ่เป็นประธานในสากลโลกย์ ทั้งเทพยดาซึ่งมีมหิศวร
ศักดิ์านุภาพสักสิทธิ์ ทรงทิพยจักขุทรงทิพยโสต มีฤทธิมีอำนาจ แผ่ไปทั่ว
สากลเมหะนี้ อาจรู้อาจเห็นการสุจริตการทุจริต ในดวงจิตรของมนุษย์ทั้งปวง
ทั่วทุกสถาน จงเป็นสักขีทิพยานแก่ข้าพระพุทธเจ้า ด้วยบัดนี้ พระบาทสมเด็จพระ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ วยกย่องตั้งข้าพระพุทธ
เจ้าไว้ในที่เกณฑ์ซิลออฟสเตดที่รับปลุกษาราชการแผ่นดิน ข้าพระพุทธเจ้า
จะตั้งใจสวามิภักดิ์กระทำให้สัตย์ถ้อยสาบาลตัวถวาย ตามข้อคำสาบาลทั้ง ๗
ข้อ ด้วยความเต็มใจ จะไม่เป็นแต่สักว่าออกกวจีเกท ว่าจะ

๑ ข้อ ๑ ข้าพระพุทธเจ้าจะกราบทูลปฤกษาในข้อใดข้อหนึ่งนั้น จะกราบทูลด้วยเทมสติปัญญา แลเทมความคิดไตรตรอง ซึ่งข้าพระพุทธเจ้า เห็นว่าเป็นการที่มีคุณเป็นความเจริญ แลข้าพระพุทธเจ้าจะไม่ทอดธุระในการ ที่จะมาประชุมปฤกษาราชการทุก ๆ ครั้ง แลจะเอาใจใส่ป้องกันรักษาเกียรติยศ ในเกณท์ซิลให้เทมกำลัง เพื่อจะให้การซึ่งได้ปฤกษาในเกณท์ซิลลอร์ออฟสเตต สำเร็จได้ด้วยดี แลจะไม่ให้ชื่อเสียงยศศักดิ์ของเกณท์ซิลลอร์ออฟสเตตเสื่อม สูญไป

๑ ข้อ ๒ ข้าพระพุทธเจ้าจะกราบทูลปฤกษาราชการสิ่งใด ๆ จะคิด ให้เป็นเกียรติยศ เป็นการเจริญแก่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แลจะให้เป็นคนเป็นประโยชน์แก่แผ่นดิน ให้ราษฎรมีความสุขได้โดยชอบ ธรรมทุกประการ ข้าพระพุทธเจ้าจะไม่ล่าเอียงคิดหลีกเลี่ยงให้เสียความจริงใจ เพราะเห็นแก่คนที่ข้าพระพุทธเจ้ารักใคร่ แลญาติพี่น้องบุตรภรรยาแลผู้มีคุณ แลข้าพระพุทธเจ้าจะไม่คิดหนีความจริง เพราะกลัวท่านผู้มีอำนาจ แลกลัว ความพยาบาทผูกเวร แลจะไม่กลับความจริงเป็นเท็จ กลับเท็จเป็นจริง เพราะผู้ซึ่งข้าพระพุทธเจ้าเกลียดชังไม่ชอบ ะ

๑ ข้อ ๓ การสิ่งใดที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ ทรงพระราชดำริห์ไว้ในเกณท์ซิล ซึ่งยังไม่เป็นการเปิดเผย ข้าพระพุทธเจ้าจะ รักษาความซ่อนไว้ให้เป็นการลับมิให้แพร่งพรายได้ ะ

๑ ข้อ ๔ ข้าพระพุทธเจ้าจะไม่ทำการผิด กลับเอาเท็จเป็นจริง เพราะเห็นแก่อาภิสตินบนแลผลประโยชน์ในตน แลเพราะเชื่อคำคนยุยงชักนำ ให้เสียจากสิ่งที่ตรง ะ

๑ ข้อ ๕ การสิ่งใดที่ได้ปฤกษาทกลงกันแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าจะเอาใจใส่ช่วยคำชู้ดหนุนในการซึ่งปฤกษาทกลงกันนั้นให้มั่นคงแข็งแรงขึ้น ะ

๑ ข้อ ๖ ถ้าผู้ใดผู้หนึ่งจะก่นทางขัดขวางต่อการซึ่งได้ปฤกษาทกลงพร้อมกันแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าจะเป็นผู้ตอบโต้ต่อสู้กับผู้นั้นให้เต็มสติปัญญา ความคิดเต็มกำลังอำนาจแห่งข้าพระพุทธเจ้า ะ

๑ ข้อ ๗ ข้าพระพุทธเจ้าจะตั้งใจรักษาประเพณีตัวให้สมควรแก่แบบอย่างธรรมเนียมเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตต ซึ่งเป็นคนดีมีความซื่อสัตย์กะตัญญู แลรักใคร่ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่คิดประทุษฐร้ายด้วยกายวาจาหน้าจิตทั้ง ๓ ประการ ข้าพระพุทธเจ้าขอรับประเพณีธรรมเนียมตามคำสาบาลที่ข้าพระพุทธเจ้าถวายสัตยานุสัตย์ทั้ง ๗ ข้อ^๕ จึงทุกประการ ถ้าข้าพระพุทธเจ้ามิได้ดำรงคงอยู่ในความสัตยานุสัตย์ข้อใดข้อหนึ่งไซ้^๕ ขออำนาจผู้ซึ่งสิ่งซึ่งเป็นใหญ่เป็นประธานในสกลโลกย์แลอำนาจเทพดาซึ่งรักษายุติธรรม แลโทษแห่งวจีทุจริตจงบันดานโทษทุกขไทย ให้ถึงแก่ข้าพระพุทธเจ้าจนถึงชีวิตันตรายด้วยความลำบาก ให้เห็นประจักษ์แก่ตาโลกยในชาติ^๕นี้ อนึ่งทางใดซึ่งเป็นช่องจะให้^๕ได้ถึงความสุขความเจริญในภพ^๕นี้ แลภพหน้า ทางนั้นขออย่าให้ข้าพระพุทธเจ้าได้ประสบเลย ะ

พระราชบัญญัติ

ปรีวีเคาน์ซิลลอร์ คือที่ปรึกษาในพระองค์

๑ ข้อ ๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินจะทรงเลือกจัดตั้งพระบรมวงษานุวงษ แลข้าทูลอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อยตามแต่จะทรงเหนควรขึ้นไว้ เปนปรีวีเคาน์ซิลลอร์สำหรับปรึกษาราชการในพระองค์ แลจำนวนที่ปรึกษาในพระองค์นั้น มากน้อยเท่าใดไม่มีกำหนดตามแต่พระราชประสงค์ ถ้าผู้หนึ่งผู้ใดได้เป็นที่ปรึกษาในพระองค์ แล้วต้องรับตำแหน่งที่อยู่จนสิ้นแผ่นดิน แล้วมีกำหนดอยู่ได้อีก ๖ เดือน จึงต้องขาดจากที่ปรึกษาในพระองค์หมด ถ้าพระเจ้าแผ่นดินที่ได้สืบราชอิสริยยศใหม่นั้น จะโปรดให้เป็นที่ปรึกษาในพระองค์ต่อไปก็ต้องตั้งใหม่ ะ

๑ ข้อ ๒ ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินจะโปรดตั้งผู้ใดให้เป็นปรีวีเคาน์ซิลลอร์ที่ปรึกษาในพระองค์ ต้องพระราชทานสัญญาบัตรประทับพระราชลัญจกรมีกำหนดศักดินาเพิ่มขึ้นในยศเดิมเป็นสำคัญ แลผู้ที่ได้รับตำแหน่งที่ปรึกษาในพระองค์นั้นมียศวิเศษ แลต้องเดินนำข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งศักดินาเสมอกัน ซึ่งมีได้อยู่ในตำแหน่งที่ปรึกษาในพระองค์ ะ

๑ ข้อ ๓ ผู้ที่ได้รับตำแหน่งที่ปรึกษาในพระองค์ แม้ถึงได้สัญญาบัตรแล้ว ถ้ายังไม่ได้ถือน้ำพระพิพัฒน์ถวายเป็นสัตย์ตามข้อสาบาลสำหรับที่ปรึกษาในพระองค์ก่อน ก็ยังนับว่าเป็นที่ปรึกษาไม่ได้ ต่อได้ถือน้ำ

พระพิพัฒน์ทำสัตยานุสัตยสาบาลตัวถวายในพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน
แล้ว จึงนับว่าผู้นั้นเป็นที่ปรึกษาได้ ว่าจะ

๑ ข้อ ๔ ให้เกลิกออฟเคาน์ซิลลอร์มีบาญชีจดหมายรายชื่อจำนวน
ที่ปรึกษาราชการในพระองค์ ถ้าที่ปรึกษาผู้ใดจะมีที่ไปสักเจ็ดวัน ฤๅถึงเดือน
ฤๅเดือนหนึ่งก็ดี ต้องบอกเกลิกออฟเคาน์ซิลก่อนจึงไปได้ ถ้าจะไปเกินกำหนด
เดือนหนึ่งต้องทูลลา เมื่อเวลากลับมากต้องบอกเกลิกออฟเคาน์ซิลให้รู้ด้วย
ถ้าที่ปรึกษาผู้ใดผู้หนึ่งลอบหนีไปไม่ลา ฤๅลาไปเกินกำหนดที่ตัวได้บอกไว้
เมื่อมีราชการจะเชิญมาปรึกษาไม่ได้ตัว ที่ปรึกษานั้นมีความผิดควรจะต้อง
ถอดเสียจากที่ ฤๅจะต้องรับโทษประหารใด สุดแล้วแต่พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวจะทรงตัดสินโทษ ว่าจะ

๑ ข้อ ๕ ถ้าที่ปรึกษาอยู่ในกรมตามปรกติ ไม่มีที่ไปที่อื่น ถ้า
เกลิกออฟเคาน์ซิลได้มีจดหมายเชิญกำหนดนัดเวลาแลที่ประชุมปรึวเคาน์ซิล
ที่ปรึกษาในพระองค์ ได้รับจดหมายเชิญแล้ว ต้องให้มาในที่ประชุมตาม
จดหมายเชิญ อย่าให้กลากเวลาได้ ว่าจะ

๑ ข้อ ๖ ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินจะดำรัสสั่งที่ปรึกษา
นายหนึ่งสองนายฤๅมากด้วยกัน ให้เป็นกอมมิสสิอนคือข้าหลวงไปสืบราชการ
เรื่องใดเรื่องหนึ่ง ปรึวเคาน์ซิลที่ปรึกษาในองค์ซึ่งเป็นผู้รับสั่ง ต้องไปสืบ
ราชการในเรื่องนั้นจนสำเร็จแล้ว ให้มีจดหมายขอราชการทูลเกล้า ฯ ถวายใน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ถ้าทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยื่นจดหมาย
ขอราชการต่อที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน ถ้าผู้หนึ่งผู้ใด จึงให้ยื่นจดหมาย
ขอราชการตามรับสั่ง ว่าจะ

๑ ข้อ ๗ ที่ปรึกษาานั้น ถ้าไม่ได้รับจดหมายเชิญแล้ว ห้ามไม่ให้
เข้ามาในที่ประชุมปรึกษาเป็นอันขาด เว้นไว้แต่มีเหตุใหญ่เหตุสำคัญเกิดขึ้น
ในแผ่นดินเป็นกาลบัดยบัน ที่ปรึกษาทุก ๆ นายต้องรีบเข้ามาเตรียมในที่
ประชุมให้พร้อมกันโดยเร็ว เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดิน ถ้าไว้ช้
เปรสิเตน แลผู้ว่าการแทนไว้ช้เปรสิเตนของเคาน์ซิลออฟสเตต มีราชการ
สิ่งหนึ่งสิ่งใดจะได้เชิญมาปรึกษา แลจะได้ตั้งเป็นคอมมิสชันใช้ไปทำการ
โดยเร็ว ว่าจะ

๑ ข้อ ๘ ปรีวีเคาน์ซิลลอร์ที่ปรึกษานั้น ไม่มีเงินเดือน ถ้าได้รับ
ตำแหน่งราชการในที่ปรึกษาตลอด ๑๐ ปี โดยเรียบร้อย ภักดีต่อราชการ
หมั่นเอาใจใส่สืบคิดราชการอยู่แล้ว ได้เงินเบี้ยหวัด แลเงินเดือนยังไม่ถึงปีละ
ยี่สิบชั่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทรงโปรดให้ได้รับพระราชทาน
เงินเบี้ยเลี้ยงจนตลอดชีวิตในปีหนึ่ง รวมทั้งเบี้ยเลี้ยงแลเงินอื่น ๆ ไม่ให้ต่ำ
กว่ายี่สิบชั่งลงมา ถ้าที่ปรึกษาได้รับราชการตำแหน่งอื่นอยู่ด้วย ได้เบี้ยหวัด
ถึงปีละยี่สิบชั่งขึ้นไปแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินจะโปรดพระราชทาน
เบี้ยเลี้ยงเพิ่มให้ด้วยก็ได้ รายเงินเบี้ยเลี้ยงนั้น เป็นเงินส่วนทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ พระราชทานสำหรับรักษาเกียรติตำแหน่งที่ปรีวีเคาน์ซิล ที่มี
ความภักดีต่อราชการจนตลอดอายุ ว่าจะ

๑ ข้อ ๙ ถ้าที่ปรึกษาผู้หนึ่งผู้ใดทำความผิดความชั่วหยาบช้าไม่สมควรแก่ยศศักดิ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินจะถอดผู้นั้นเสียจากที่ตำแหน่งยศ และไม่ให้พระราชทานเงินเบี้ยเลี้ยงรักษายศต่อไป ว่าจะ

๑ ข้อ ๑๐ ถ้าที่ปรึกษาผู้ใดได้รับจดหมายเชิญมาในที่ประชุมปรึกษาเคาน์ซิลออฟสเตต ฤาจะประชุมแต่ปรีวิเคาน์ซิลก็ดี ต้องประพฤติธรรมเนียมให้ถูกต้องตามกฎหมายข้อพระราชบัญญัติสำหรับเคาน์ซิลออฟสเตต คือที่ปรึกษาราชการแผ่นดินทุกข้อ ว่าจะ

๑ ข้อ ๑๑ ถ้าคราวใดพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินดำรัสให้ที่ปรึกษาราชการในพระองค์มาน้อยเท่าใด ประชุมกันเป็นคอมมิตตี ปรึกษาสืบสวนข้อราชการแลชำระความเรื่องหนึ่งเรื่องใดก็ดี ให้ผู้ที่ต้องประชุมนั้นจับฉลาก เลือกในพวกเดียวกันนั้น ยกขึ้นเป็นแชร์แมนคือหัวหน้าายหนึ่ง แล้วประชุมปรึกษาราชการกันไปตามธรรมเนียมเคาน์ซิลออฟสเตต ว่าจะ

๑ ข้อ ๑๒ ผู้ซึ่งได้รับยศที่ปรึกษาแล้ว ถึงจะไม่มียศตำแหน่งอื่นเลย ก็เฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินในท้องพระโรง ถ้าเฝ้าเป็นการปรียเวศตามธรรมเนียมได้ ถึงผู้นั้นจะเป็นกรมชั้นที่ไม่ต้องให้นายในกรมนั้นนำเฝ้า ถ้าจะใคร่เฝ้านอกจากเวลาที่เสด็จออกท้องพระโรง ถ้าปรียเวศตามธรรมเนียม ก็ให้ส่งกาศชื่อกราบบังคมทูลก่อน สุกแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรด

๑ ข้อ ๑๓ ที่ปรึกษาผู้หนึ่งผู้ใดก็ดี ได้ทราบเหตุการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งเป็นเหตุสำคัญแน่นอนแล้ว ให้กราบบังคมทูลพระกรุณาโดยเร็ว ถ้าปีคัมภีร์รอไว้ต้องมีความผิด ว่าจะ

อนึ่ง ถ้ากราบบังคมทูลพระกรุณาข้อใดข้อหนึ่ง ให้เขียนจดหมายลงชื่อด้วยลายมือเป็นสำคัญ ให้เป็นการแน่นอน เว้นแต่กราบทูลตอบในเวลาเมื่อคำรัศถาม ว่าจะ

๑ ข้อ ๑๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินโปรตุเกสให้มีหนังสือจกไว้ในสมุดบาญชีชี้แจงการที่ปรึกษาสำหรับตัวทุก ๆ นาย แลที่ได้ช่วยกิจการการถวายสำหรับจดหมายราชการ ในข้อความที่ได้ช่วยเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตทุกอย่างในจำนวนปีหนึ่ง เคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตประชุมจะปรึกษากันก็ครั้งแลปริวีเคาน์ซิลลอร์ได้มาช่วยปรึกษาราชการด้วยข้อใดบ้าง เคลิกออฟเคาน์ซิลต้องจดหมายคราวไว้ให้แจ้งชัด เมื่อถึงกำหนดครบปี ๑ แล้ว เคลิกออฟเคาน์ซิลต้องนำสมุดบาญชีขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายปีละครั้งทุกปี แลสมุดบาญชีนั้นต้องรักษาไว้เป็นของสำหรับแผ่นดินสืบไป ว่าจะ

ว่าด้วยกอมมิตีออฟปริวีเคาน์ซิล

๑ ข้อ ๑๕ ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินจะคำรัสสั่งให้ที่ปรึกษาผู้ใดผู้หนึ่ง เป็นกอมมิตีสืบราชการแลชำระความเรื่องใดเรื่องหนึ่ง

ต้องมีอำนาจเหมือนศาลรับสั่งทุกประการ ถ้าผู้ที่ต้องคดีเข้ามาถึงในที่ประชุม
แล้ว ให้แชร์แมนถามก่อน แล้วผู้อื่นจะถามต่อไปก็ได้ เสมียนต้องเขียน
จดหมายไว้ ทั้งคำถามและคำให้การทุกอย่าง ว่าจะ

๑ ข้อ ๑๖ ถ้าชำระไต่ความจริงแล้ว ผู้ซึ่งเป็นกอมมิตีทุก ๆ นาย
ปลูกขากันทำสารบบความมีสำเนา ตามคำที่ลูกความให้การเป็นใจความย่อ ๆ
แต่แจ้งความปลูกขาของท่านกอมมิตีด้วย ถ้ากอมมิตีไม่พร้อมใจ ความ
เห็นไม่ร่วมเป็นอย่างเดียวกัน ให้ทำจดหมายสารบบให้ครบถ้วนตามที่เห็น
ต่างกันนั้น แล้วให้จับฉลากข้างฝ่ายไหนจะมากจะน้อย สารบบซึ่งมีคนเห็น
ด้วยมากนั้น ต้องถือเป็นสารบบของกอมมิตีนั้น แต่กอมมิตีที่ไม่เห็นความ
ร่วมกัน ก็ต้องทำสารบบตามความคิดของตน ทูลเกล้าฯ ถวายสารบบนั้น
ให้ทรงทราบทั้ง ๒ ฝ่าย ว่าจะ

๑ ข้อ ๑๗ ถ้ากอมมิตีชุมนุมกันครั้งแรก จะเลือกจัดให้ผู้ใดเป็น
แชร์แมน ผู้นั้นจะครองที่แชร์แมน และมีอำนาจว่าการกอมมิตีได้ทุกอย่าง
จนสิ้นธุระกอมมิตีคราวนั้น ถ้าสิ้นธุระกอมมิตีครั้งนั้นแล้ว แชร์แมนสิ้น
อำนาจ ถ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าแผ่นดินโปรดเกล้าฯ ตั้งผู้ใดเป็นแชร์แมน
ผู้นั้นจะเป็นแชร์แมนมีอำนาจยืดยาวไปตลอดเวลา กว่าพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าแผ่นดินจะให้ออกเสียจากอำนาจนั้น ว่าจะ

๑ ข้อ ๑๘ ในที่กอมมิตีหนึ่งประชุมปรึกษาสืบข้อราชการแลชำระ
ความนั้น จะยอมให้เป็นการเปิดเผยให้คนทั้งปวงมาฟังฤจะให้เป็นการลับ
ห้ามไม่ให้ใครเข้ามาฟังก็ได้ สุดแล้วแต่กอมมิตีจะบังคับ แต่จะห้ามท่าน
เสนาบดี แลเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตตด้วยนั้นไม่ได้ เคลิกออฟเคาน์ซิลเป็น
พนักงานจัดการเสมียน แลจัดการหนังสือต่าง ๆ ของกอมมิตี ต้องตั้งเสมียน
สำหรับใช้ในกอมมิตี ๆ ละคน ๆ เสมียนซึ่งเคลิกออฟเคาน์ซิลได้จัดตั้งไว้แล้ว
ต้องมาประจำทำการจนตลอดเรื่อง ห้ามไม่ให้เคลิกออฟเคาน์ซิลเปลี่ยนเอา
คนอื่นมาใช้แทนเสมียน เว้นแต่เสมียนที่ตั้งไว้นั้น มีเหตุมามิได้ ะ

คำสาบาน
ปรีวเคาน์ซิลลอร์ คอทปฤกษาในพระองค์

๑ ข้าพระพุทธเจ้าขอกระทำสัตยาณสัตย์ ถวายในพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้า
เจ้าแผ่นดินสยาม เณาะพระศรีรัตนไตรย พระพุทธเจ้า พระธรรมเจ้า
พระสงฆ์เจ้า แลผู้ซึ่งสิ่งซึ่งเป็นใหญ่ เป็นประธานในสกลโลกย์ ทั้งเทพยดา
ซึ่งมีมีเหศวรศักดิ์ทานุภาพศักดิ์สิทธิ์ ทรงทิพยจักขุ ทิพยโสต มีฤทธิมีอำนาจ
แผ่ไปทั่วสากลเมทนี อาจรรู้อาจเห็นการสุจริต การทุจริตในดวงจิตของมนุษย์
ทั้งปวงทั่วทุกสถาน จงเป็นสักขีทิพพยานแก่ข้าพระพุทธเจ้า ด้วยบัดนี้
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ วยกย่อง

ตั้งข้าพระพุทธเจ้าไว้ในที่ปรีวีเคาน์ซิลลอร์ คือที่ปรึกษาาราชการในพระองค์
ข้าพระพุทธเจ้าจะตั้งใจสวามิภักดิ์ กระทำสัตยาณุสัถยสาบาลทั่ว ถวายตามข้อ
คำสาบาลทั้ง ๗ ข้อ ด้วยความเต็มใจ จะไม่แปรแต่สักว่าออกจากราชการ ะ

๑ ข้อ ๑ ข้าพระพุทธเจ้าจะกราบทูลปรึกษาในข้อใดข้อหนึ่งนั้น
จะกราบทูลด้วยเต็มสติปัญญา แลเต็มความศรัทธาจริง ซึ่งข้าพระพุทธเจ้า
เห็นว่าเป็นการดีมีคุณ เป็นความเจริญ แลข้าพระพุทธเจ้าจะไม่ทอดธุระใน
การ ซึ่งตัวข้าพระพุทธเจ้าจะมาประชุมปรึกษาาราชการในที่ปรีวีเคาน์ซิลทุกๆ
ครั้ง แลจะเอาใจใส่ป้องกันรักษาเกียรติยศในเคาน์ซิลให้เต็มกำลัง เพื่อจะ
ให้การซึ่งได้ปรึกษาในที่ปรีวีเคาน์ซิลสำเร็จได้ด้วยดี แลจะไม่ให้ชื่อเสียงยศศักดิ์
ของปรีวีเคาน์ซิลลอร์เสื่อมสูญไป ะ

๑ ข้อ ๒ ข้าพระพุทธเจ้าจะกราบทูลปรึกษาการสิ่งใด ๆ จะคิดให้
เป็นเกียรติยศเป็นการเจริญแก่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็น
คุณเป็นประโยชน์แก่แผ่นดิน ให้ราษฎรมีความสุขโดยความชอบธรรมทุก
ประการ ถ้าทรงพระกรุณาโปรดให้ข้าพระพุทธเจ้าไปทำราชการสิ่งใด ฤฯ ข้า
พระพุทธเจ้าจะกราบทูลพระกรุณาด้วยได้ทราบเหตุการณ์สิ่งใดมา ข้าพระพุทธ-
เจ้าจะไม่ลำเอียงคิดหลีกเลี่ยงให้เสียความจริงใจ เพราะเห็นแก่คนที่ข้าพระ-
พุทธเจ้ารักใคร่ แลญาติพี่น้องบุตรภรรยา แลผู้มีคุณ แลข้าพระพุทธเจ้า
จะไม่คิดหนีความจริง เพราะกลัวท่านผู้มีอำนาจ แลกลัวความพยาบาทผูกแวน

แลจะไม่กลับความจริงเป็นเท็จ กลับเท็จเป็นจริง เพราะผู้ซึ่งข้าพระพุทธเจ้า
เกลียดชังไม่ชอบ ว่าจะ

๑ ข้อ ๓ การสิ่งใดที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้
ทรงพระราชดำริห์ไว้ในที่ปริวิตกอันซิด ซึ่งยังไม่เป็นการเปิดเผย ข้าพระพุทธ-
เจ้าจะรักษาความซื่อนั้นไว้ให้เป็นการลับมิให้แพร่พรายได้ ว่าจะ

๑ ข้อ ๔ ข้าพระพุทธเจ้าจะไม่ทำการผิดกลับเอาเท็จเป็นจริง เพราะ
เห็นแก่อามิสสินบล แลผลประโยชน์ในตน แลเพราะเชื่อคำคนยุยงชักนำให้
เสียจากสิ่งที่ตรง ว่าจะ

๑ ข้อ ๕ การสิ่งใดที่ได้ปรึกษาตกลงกันแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าจะ
เอาใจใส่ช่วยคำชอุคหนุน ในการซึ่งปรึกษาตกลงกันนั้นให้มั่นคงแข็งแรง ว่าจะ

๑ ข้อ ๖ ถ้าผู้ใดผู้หนึ่งจะกั้นทางขัดขวางต่อการซึ่งได้ปรึกษาตกลง
กันแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าจะเป็นผู้ตอบโต้ต่อสู้กับผู้นั้นให้เต็มสติปัญญาความคึก
เต็มกำลังอำนาจแห่งข้าพระพุทธเจ้า ถ้าผู้ใดจะคิดประทุษร้ายต่อพระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ข้าพระพุทธเจ้าจะรับ
ต่อสู้ด้วยผู้นั้น จนถึงสิ้นชีวิต ว่าจะ

๑ ข้อ ๗ ข้าพระพุทธเจ้าจะตั้งใจรักษาประเพณีตัวให้สมควรแก่แบบอย่างธรรมเนียมปรีวีเคาน์ซิลลอร์ ซึ่งเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์กะตัญญูแลรักษใคร่ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่คิดประทุษร้ายด้วยกายวาจาหน้าจิตรทุกประการ ข้าพระพุทธเจ้าขอรับประเพณีธรรมเนียมตามคำสาบาลที่ข้าพระพุทธเจ้าถวายสัตยานุสัตย์ทั้ง ๗ ข้อนี้จงทุกประการ ถ้าข้าพระพุทธเจ้ามิได้ดำรงคงอยู่ในความสัตยานุสัตย์ข้อใดข้อหนึ่งไซ้ร ขออำนาจสิ่งซึ่งเปนใหญ่เปนประธานในสากลโลกย์ แลอำนาจเทพยดาซึ่งรักษายุติธรรมแลโทษแห่งวจิตุจริต จงบันดาลโทษทุกขโกลให้ถึงข้าพระพุทธเจ้าจนถึงชีวิตันตราย ด้วยความลำบาก ให้เหนประจักษ์แก่ตาโลกยในชาติหนึ่งทางใดซึ่งเปนช่องจะให้ถึงความสุขความเจริญในภพนี้แลภพหน้า ทางนั้นขออย่าให้ข้าพระพุทธเจ้าได้ประสบพบเลย ะ

๑ พระราชบัญญัติสำหรับเคาน์ซิลลอร์ออฟสเตต คือที่ปลุกษาราชการแผ่นดิน แลปรีวีเคาน์ซิล คือที่ปลุกษาในพระองค์นี้ ได้ตั้งไว้แต่ ณ วันอาทิตย์ เดือนแปด บุรพาสาร ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีจอ ฉศก จุลศักราช ๑๒๓๖ เปนปีที่ ๗ ในรัชกาลปัตยุบันนี้ ะ

ปรีวีเคาน์ซิล

วันอังคาร เดือนสิบ แรมสี่ค่ำ ปีจอ ฉศก ศักราช ๑๒๓๖ ปรีวีเคาน์ซิลได้ประชุมในพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ ปลุกษาดด้วยเรื่องเตลิกราฟ

ได้โหวต ๓ คน ชัก ๔๕ คน เหนศวรคออเวนแมนต์จะทำ เพราะเหตุว่า ถ้าจะให้คอมปนีทำจะเป็นความลำบากหลายอย่าง และต้องเสียเงินให้คอมปนีถึงสองพันสี่ร้อยชั่ง เหนศวรคออเวนแมนต์จะทำ เพราะมีประโยชน์หลายอย่าง คือถ้าคออเวนแมนต์ทำสายเตลิกกราฟ ก็จะลงทุนเท่าคอมปนีเหมือนกัน ได้สายเตลิกกราฟไว้ ถ้อยความก็ไม่ใคร่จะมี ถึงจะได้กำไรก็ดี ขาดทุนก็ดี คออเวนแมนต์ก็ไม่ต้องการ จะหาผลประโยชน์เป็นกำไรในทางเตลิกกราฟนี้ เพราะถ้าสินค้าออกจากบ้านเมืองมากแล้ว บ้านเมืองก็คงจะเจริญ นั่นก็เป็นประโยชน์แก่คออเวนแมนต์อยู่เอง เพราะภาษีอากรจะได้ขึ้นมาก ถึงโดยคออเวนแมนต์จะทำในครั้งนี้ แรกก็จะเก็บเงินแต่หกคัมทูน ถ้าเห็นว่าประโยชน์คนใช้มากมีความเจริญแก่บ้านเมือง ก็จะลดหย่อนผ่อนราคาให้น้อยลง เพราะประสงค์ประโยชน์ในบ้านเมืองเท่านั้นเอง ในปรีวิเคาน์ซิลตกลงเป็นแน่ว่าคออเวนแมนต์ทำ ในวันนั้นแล้วจึงจะได้เอาคำซึ่งตกลงกันนั้นส่งเคาน์ซิลออฟสเเตคเสนาบัตตามธรรมเนียม ว่าจะ

เคาน์ซิล

๑ วันจันทร์ เดือนสิบเอ็ด ขึ้นสองค่ำ ปีจอ จศก โปรตเกล้าฯ ตั้งกรมมิตีไปชำระตรวจสอบบัญชีเงินค่านา ซึ่งพระยาอาหารบริรักษ์ทำขึ้นทุกเกล้าฯ ถวาย ว่าได้ส่งเงินคลัง ตั้งแต่ปีกุกุย ตรีศก ๑๒๑๓ จนถึงปีวอก จัตวาศก ๑๒๓๔ รวม ๒๒ ปี เงินหาถูกต้องกับจำนวนคลัง ซึ่งพระไชยยศสมบัติไม่ ผิดเงินบัญชีพระยาอาหารบริรักษ์ส่งอยู่กว่าที่ได้ส่งคลังมาก แลการอื่น ๆ อีกหลายอย่าง ตระลาการนั้น เคาน์ซิลออฟสเเตคแลปรีวิเคาน์ซิลอร์อีก

ทกนาย คือ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้ากฤษดาภินิหาร ท.จ.ว., ม.ม. พระ
เจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าคัคณางค์ยุคล ท.จ. พระวรวงษ์เธอ พระองค์เจ้าสาย
สนิทวงษ์ ท.จ.ว., ม.ม. พระราชเสนา ภ.ช. พระนรินทร์เสนี หลวงพิจารณา
จักรกิจ ภ.ม. รวม ๑๗ นาย ได้ชำระที่แก่งวราชสภาภิรมย์ในพระบรมมหา
ราชวัง วันอังคาร เดือนสิบเอ็ด ขึ้นสามค่ำนี้ ขุนหลวงพระไกรยส์ เกลือกอฟ
ดิเคาน์ซิล

ฯ

ประกาศ

ว่าด้วย พณหัวเจ้าท่านที่ปฤกษาราชการแผ่นดิน

๑ มีพระบรมราชโองการให้ประกาศทราบทั่วกันว่า ที่ปฤกษา
ราชการแผ่นดินซึ่งโปรดเกล้าฯ ตั้งขึ้นไว้ครั้งนั้น ก็มีศกควรนับว่าเป็นที่สอง
รองท่านเสนาบดีโดยกฎหมายสำหรับเคาน์ซิล ก็ธรรมเนียมแต่ก่อนมา ลูกขุน
ทั้งสองพวกถ้าจะเรียกออกชื่อก็เคยใช้ว่าพณหัวเจ้าท่าน ฤๅใช้ ๖ พณฯ ลูกขุน
ณ ศาลา พณหัวเจ้าท่าน ๖ พณฯ ลูกขุน ณ ศาลาหลวง ดังนี้ พณหัวเจ้าท่าน
ลูกขุน ณ ศาลาหลวงนั้น คือลูกขุนทั้งปวง มีพระมหाराชครูประโรหิตาจารย์
พระมหाराชครูมหิธรเป็นต้น เมื่อประชุมพร้อมกันเข้า ตัดสินชี้ขาดความใดๆ
ให้สำเร็จไปได้นั้น คือ พณหัวเจ้าท่าน ลูกขุน ณ ศาลาหลวง ก็พณหัวเจ้าท่าน
ลูกขุน ณ ศาลานั้น คือข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งต่าง ๆ ผู้ใหญ่ ๆ มีท่านเสนาบดี
เป็นต้น นี่เป็นพณหัวเจ้าท่านลูกขุน ณ ศาลา ศาลานั้นคือศาลาลูกขุนในทั้ง
สองฝ่าย ถ้าจะมีราชการสิ่งใด ซึ่งเป็นการบ้านเมืองก็ปฤกษาลูกขุน ณ ศาลา
ฤๅไปบอกหัวเมือง ก็ว่าบอกปรนิตมายังพณหัวเจ้าท่านลูกขุน ณ ศาลา ขอ
ได้นำข้อความขึ้นกราบบังคมทูลพระกรุณาให้ทรงทราบได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท
ทั้งนี้

ฯ

๑ เพราะฉะนั้นที่ปฤษาราชการแผ่นดินนี้ เมื่อประชุมพร้อมกันตั้งแต่
เจตคนขึ้นไป ก็อาจจะให้การทั้งปวงสำเร็จได้ เพราะฉะนั้นตั้งแต่ต่อไป
จะใช้ในหนังสือแลคำปฤษาถึงท่านเคาน์ซิล ควรต้องใช้ว่าพณหัวเจ้าท่าน
ที่ปฤษาราชการแผ่นดิน ภาพพณหัวเจ้าท่านเคาน์ซิลออฟสเตต ให้ข้าราชการ
แลราษฎรใช้ตามประกาศมานี้ทุกประการ ประกาศมา ณ วันพุธ เดือนสิบเอ็ด
ขึ้นสิบเอ็ดค่ำ ปีจอ จศก ศักราช ๑๒๓๖ ๖

พระยาอนุรักษราชมณเฑียร รับพระบรมราชโองการ.

ประกาศเลิกระบบนิยมหมอบคลาน^(๑)

เราพระเจ้ากรุงสยาม ขอประกาศแก่พระบรมวงษานุวงษ แลเสนาบดี ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยให้ทราบทั่วกันว่า ตั้งแต่ได้รับบรมราชาภิเษก ถวายราชสมบัติครองแผ่นดินมา ก็ได้ตั้งใจจัดการที่จะทำนุบำรุงพระราช อาณาจักร ให้มีความสุขเจริญแห่งพระบรมวงษานุวงษ แลข้าราชการผู้ใหญ่ ผู้น้อยทั้งสมณชีพราหมณ์ ประชาชนราษฎรทั้งปวงทั่วไป การสิ่งใดที่เป็นการ กตัญญูแก่กันให้ได้ความยากลำบากนั้น ไม่คิดจะให้มีแก่ชนทั้งหลาย ในพระราช อาณาจักรต่อไป ด้วยได้เห็นแลทราบการว่า ในมหาประเทศต่าง ๆ ซึ่งเป็น มหานครอันใหญ่ ในทิศตะวันออกตะวันตกก็ได้เลิกเปลี่ยนธรรมเนียมนี้หมด ทุกประเทศแล้ว การที่เขาได้พร้อมกันเลิกเปลี่ยนธรรมเนียม ที่หมอบคลาน กราบไหว้นั้น ก็เพื่อจะให้เห็นความดีที่จะไม่มีการกตัญญูแก่กันในบ้านเมืองนั้น อีกต่อไป บัดนี้บ้านเมืองประเทศเหล่านั้นก็มีความสุขทุก ๆ เมืองโดยมาก ก็ในประเทศสยามนี้ ธรรมเนียมบ้านเมือง ที่เป็นการกตัญญูแก่กัน อันไม่ต้อง ด้วยยุติธรรมนั้น มีอยู่อีกหลายอย่างหลายประการจะต้องคิดลดหย่อนผ่อน เปลี่ยนเสียบ้าง แต่จะให้แล้วไปในครั้งเดียวคราวเดียวนั้นไม่ได้ จะต้องค่อย คิดเปลี่ยนแปลงไปตามเวลาที่ควรแก่การ จะเปลี่ยนแปลงได้ บ้านเมืองจึงจะ ได้มีความสุขเจริญสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป แลธรรมเนียมที่หมอบคลานกราบไหว้ใน ประเทศสยามนี้ เห็นว่าเป็นการกตัญญูแก่กันแข็งแรงนัก ไม่เห็นว่ามีประโยชน์

(๑) คัดจากสมุดไทย หมู่จดหมายเหตุรัชกาลที่ ๕ เรื่องประกาศเลิกระบบนิยมหมอบคลาน แก่พระบรมวงษานุวงศ์ฯ เลขที่ ๒๔๕๔ ได้จากกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ๗ กรกฎาคม คม ๒๔๘๒ มก ๒๔๓/๕

แก้บ้านเมืองแต่สิ่งหนึ่งสิ่งใด เพราะฉะนั้นจึงจะต้องละธรรมเนียมเดิมที่ถือว่า
หมอบคลานเป็นการเคารพอย่างยิ่งในประเทศสยามนี้เสีย ให้เปลี่ยนอิริยาบถ
เป็นยืนเป็นดิน ธรรมเนียมที่ถวายบังคมกราบไหว้นั้น ให้เปลี่ยนอิริยาบถ
เป็นก้มศีรษะ ก็ซึ่งให้เปลี่ยนธรรมเนียมใหม่ทั้งนี้ เพราะจะให้เห็นเป็นแน่ว่า
จะไม่มี ความกตัญญูแก่กัน ในการที่ไม่เป็นยุติธรรมอีกต่อไป ตั้งแต่สืบไป
พระบรมวงษานุวงษแลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ซึ่งจะเข้ามาในที่เฝ้าแห่งหนึ่ง
แห่งใดจงประพฤติตามข้อบัญญัติใหม่ซึ่งให้ยื่นให้เจ้านั้น เทอญ.

ประกาศเลิกธรรมเนียมหมอบคลานเป็นโค่งศีรษะ^(๑)

๑ ศุภมัสดุ จุลศักราช ๑๒๓๕ กุญแจสังวัสสระกะติกะมาสะ กฤษณ
ปักษภาระสีติธีระวาระ ปรีเจทกาลกำหนด พระบาทสมเด็จพระปรมินทร
มหาจุฬาลงกร บดินทรเทพยมหามกุฏ บวรรัตนราชวียงษ วรุตมพงษ์บริพัต
วรขัตติยราชินิกโรตม จาตุรนต์ปรมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหา
ราชาธิราชปรมนารถบพิท พระจุพจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จออก ณ พระที่นั่ง
อมรินทรวินิจฉัยมหัยสวรายพิमानโดยฐานอัคราภิมุข พระบรมราชวงษานุวงษ
เสนาบดีข้าราชการผู้ ^{ใหญ่}ฝ่ายทหาร ^{น้อย}พลเรือน } เฝ้าพร้อมกันโดยลำดับ จึง
มีพระบรมราชโองการมาระพระบัณฑูรสุรสิงหนาท ทรงประกาศแก่พระบรม
ราชวงษานุวงษ แลข้าทูลออกองธุลีพระบาทผู้ ^{ใหญ่} ^{น้อย} } ให้ทราบทั่วกันว่า ตั้งแต่ได้
ให้เสด็จเถลิงถวัลราชสมบัติมา ก็ตั้งพระราชหฤทัยที่จะทำนุบำรุงบ้านเมือง
ให้มีความสุขความเจริญแก่พระบรมราชวงษานุวงษ แลข้าราชการผู้ ^{ใหญ่} ^{น้อย} }
ทั้งสมณชีพราหมณ์ ประชาชนราษฎรทั้งปวงทั่วไป การสิ่งใดที่เป็นการกดขี่
แก่กันให้ได้ความยากลำบากนั้น ไม่อยากที่จะให้มีในบ้านเมืองต่อไป ด้วยได้
ทรงพระราชดำริห์เห็นว่า ในมหาประเทศต่าง ๆ ซึ่งเป็นมหานครอันใหญ่
ในทิศตะวันตกตะวันออก ในประเทศอาเซียนนี้ ฝ่ายตะวันออก คือเมืองจีน เมือง

(๑) ถัดจากสมุดไทย หมู่จดหมายเหตุรัชกาลที่ ๕ เรื่องประกาศใช้ พรบ. เลิกธรรมเนียมการ
หมอบคลานเป็นโค่งศีรษะ เลขที่ ๑๒๗๒ จุลศักราช ๑๒๓๕ (พ.ศ. ๒๔๑๖) เป็นสมบัติ
เก่าของหอพระสมุดฯ เล่ม ๕๖/๒๕

ญวน เมืองยี่ปุ่น แลฝ่ายวันตกคืออินเดีย แลเมืองที่ใช้การกตขี่ให้ผู้น้อย
 หมอบคลานกราบไหว้ต่อเจ้านายแลผู้มีบันดาศักดิ์ ที่เหมือนกับธรรมเนียม
 ในประเทศสยามนั้น บัดนี้เมืองเหล่านั้น ก็ได้เลิกเปลี่ยนธรรมเนียมนั้นเสีย
 หหมดทุกเมืองทุกประเทศด้วยกันแล้ว การที่เราได้พร้อมกันเลิกเปลี่ยน
 ธรรมเนียมที่หมอบคลานกราบไหว้นั้นเสีย ก็เพราะเพื่อจะให้เห็นความดีที่จะ
 ไม่มีการกตขี่แก่กันในบ้านเมืองนั้นอีกต่อไป ประเทศใดเมืองใดที่ได้ยกธรรม
 เนียมที่เป็นธรรมเนียมกตขี่แก่กันเสียแล้ว ประเทศนั้นเมืองนั้นก็เห็นว่ามิแต่
 ความเจริญมาด้วยกันทุก ๆ เมืองโดยมากแล้ว ก็ในประเทศสยามนี้ธรรมเนียม
 บ้านเมืองที่เป็นการกตขี่แก่กันนั้น ก็ยังมีอยู่อีกหลายอย่างหลายประการ จะต้อง
 คิดลดย่อนผ่อนเปลี่ยนธรรมเนียมที่เป็นการกตขี่แก่กันนั้นเสียบ้าง แต่การที่จะ
 จัดเลิกเปลี่ยนธรรมเนียมจะให้แล้วไปในครั้งเดียวคราวเดียวกันไม่ได้ จะต้อง
 ค่อยคิกเปลี่ยนแปลงไปตามเวลาที่ควรกับการที่จะเปลี่ยนแปลงได้ บ้านเมือง
 จึงจะได้มีความเจริญสมบูรณ์ยิ่งขึ้นไป เหมือนกับประเทศใหญ่ที่อยู่ใกล้เคียง
 ที่เขาได้มีความเจริญแล้ว แลธรรมเนียมที่หมอบคลานกราบไหว้ในประเทศ
 สยามนี้ เห็นว่าเป็นการกตขี่แก่กันเรียวแรงนัก ผู้น้อยที่ต้องหมอบคลานนั้น
 ได้ความเหินเคียนลำบากเวทนา เพราะที่จะให้ยศแก่ท่านผู้ใหญ่ ก็การ
 ทำยศทำให้คนหมอบคลานกราบไหว้นี้ ไม่ทรงเห็นว่ามีประโยชน์กับบ้านเมือง

สิ่งหนึ่ง } เลย ผู้น้อยที่ต้องมาหมอบคลานกราบไหว้ให้ยศต่อท่านผู้ที่เป็น
 ใหญ่ นั้น ก็ต้องทนลำบากอยู่จนสิ้นวาระของตนที่จะได้ออกมาพ้นท่านผู้ที่เป็น
 ใหญ่ ธรรมเนียมอันนี้และ เห็นว่าเป็นต้นแห่งการที่เป็นการกตขี่แก่กันทั้งปวง

เพราะฉะนั้น จึงจะต้องละพระราชประเพณีเดิมที่หมอบคลาน ที่ถือว่าเป็นการ
 เคารพอย่างยิ่งในประเทศสยามนี้เสีย เพราะทรงพระมหากรุณาที่จะให้ท่าน
 ทั้งหลายได้ความสุข ไม่ต้องทนยากลำบากหมอบคลานเหมือนอย่างแต่ก่อน
 แลธรรมเนียมที่หมอบคลานนั้น ให้เปลี่ยนอิริยาบถเป็นยืนเป็นเดิน ธรรมเนียม
 ที่ถวายบังคมแลกราบไหว้นั้น ให้เปลี่ยนอิริยาบถเป็นก้มศีรษะ ธรรมเนียมที่ยืน
 ที่เดินแลก้มศีรษะนี้ ใช้ได้เหมือนกับธรรมเนียมที่หมอบคลานถวายบังคมแล
 กราบไหว้ ฉะนั้นผู้ที่มิชอบก้มศีรษะ ที่ชอบธรรมเนียมที่หมอบคลานกราบไหว้
 ตามธรรมเนียมเดิมเห็นว่าดีนั้น จะมีความสงสัยสนเท่ห์ว่า การที่เปลี่ยน
 ธรรมเนียมหมอบคลานให้ ^{ยืน} _{เดิน} } จะเป็นการเจริญกับบ้านเมืองด้วยเหตุไร ก็
 ให้พึงรู้ว่าการที่เปลี่ยนธรรมเนียมที่หมอบคลานให้ ^{ยืน} _{เดิน} } นั้น เพราะที่จะให้
 เห็นเป็นแน่ว่า จะไม่มีการกดขี่แก่กันอีกต่อไป เมืองใดประเทศใดผู้ที่เป
 ใหญ่มิได้กระทำการกดขี่แก่ผู้น้อยแล้ว เมืองนั้นประเทศนั้นก็คงมีความเจริญ
 เป็นแน่ ดังเห็นสืบไป พระบรมราชวงษานุวงศ์แลข้าราชการผู้ ^{ใหญ่} _{น้อย} } ซึ่ง
 จะเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในท้องพระโรงแลในที่เสด็จออกแห่ง ^{หนึ่ง} _{ใด} } จง
 ประพฤติตามพระราชบัญญัติที่ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
 ให้จัดไว้เป็นข้อบัญญัติสำหรับข้าราชการต่อไปจงทุกข้อทุกประการ จึงได้โปรด
 เกล้าโปรดกระหม่อมให้ท่านเจ้าพระยาศรีสุริยวงษ์สมันตพงษ์พิสุทธมหาบุรุษ
 รัตนโนคม ซึ่งได้สำเร็จราชการแผ่นดิน ตั้งเป็นข้อพระราชบัญญัติไว้สำหรับ
 แผ่นดินต่อไปดังนี้ พระราชบัญญัติ

๑ ข้อ ๑ ว่า พระราชวงษานุวงษแลข้าราชการฝ่ายทหาร พลเรือน } ผู้

ใหญ่ } ทั้งปวงเมื่อจะเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ในท้องพระโรงฯ ที่เสด็จ
น้อย }

ออกแห่งใด ๆ ก็ดี เมื่อเดินเข้าไปถึงหน้าพระที่นั่งแล้ว ให้ก้มศีรษะถวายคำนับ
ครั้งหนึ่ง แล้วจึงเดินไปยืนที่ตำแหน่งของตนเฝ้า เมื่อไปถึงที่ยืนเฝ้าแล้ว ให้
ก้มศีรษะถวายคำนับอีกครั้งหนึ่ง แล้วยืนให้เป็นปกติให้เรียบร้อย ห้ามมิให้

เดินไป } แลยืนหันหน้า } ไปมาในเวลาที่เสด็จออก แลมิให้ยื่นเอามือไพล่หลัง
มา } หลัง }

แลท้าวเฮอร์ แลเอามือไปท้าวผนัง แลเสนาฯ ฤๅที่ต่าง ๆ แลสุบบุรี หัวเราะพูดแก่ง
กันเสียงก้อง ต่อหน้าพระที่นั่ง ให้ยืนเป็นลำดับให้เรียบร้อย ตามบันดาศักดิ์

ใหญ่ } ถ้ามีราชการที่จะต้องกราบบังคมทูลพระกรุณาแล้ว ให้เดินออกมาจาก
น้อย }

ที่เฝ้ายืนตรงหน้าพระที่นั่งก้มศีรษะถวายคำนับแล้ว จึงกราบบังคมทูลพระกรุณา
เมื่อสิ้นข้อความที่กราบบังคมทูลพระกรุณาแล้ว ให้ก้มศีรษะลงถวายคำนับ
จึงให้เดินถอยหลังมาที่ยืนเฝ้าอยู่ตามเดิม ถ้าจะถวายหนังสือฤๅสิ่งของ

สิ่งหนึ่ง } ของเล็ก } ก็ดี ต่อพระหัตถ์สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้ว ให้ถือสองมือ
โต } ของใหญ่ }

เดินตรงเข้าไปถึงหน้าพระที่นั่งภอสมควร แล้วก้มศีรษะลงถวายคำนับเสียก่อน
จึงถวายของนั้นต่อพระหัตถ์ ถ้ายถวายของนั้นเสร็จแล้วให้เดินถอยหลัง ถ้าเป็น
ที่ไกลให้ถอยหลัง ๓ เก้า ฤๅ ๕ เก้าภอสมควร ถ้าเป็นที่ไกลให้ถอยหลังออกมา
๗ เก้า จึงกลับหน้าเดินไปยืนตามที่ ถ้าจะมีพระบรมราชโองการดำรัสด้วย

ผู้หนึ่ง } ที่ยืนอยู่ในที่เช่นนั้น ก็ให้ผู้หนึ่งยืนคงอยู่ตามที่ กัมมัสสะถวายค่านับแล้ว
 จูได } จึงรับพระบรมราชโองการ เมื่อรับพระบรมราชโองการกราบบังคมทูลสิ้นข้อ
 ความแล้ว ก็ให้กัมมัสสะถลงค่านับ อนึ่ง พระราชวงษานุวงษแลเข้าทูลของธูลี
 พระบาทผู้ } ทั้งปวงที่ได้เข้ามายืนเฝ้าในเวลาที่เสด็จออกอยู่นั้น ถ้า
 ใหญ่ }
 น้อย } มีพระบรมราชโองการโปรดพระราชทานเก้าให้นั่งจึงนั่งได้ ห้ามมิให้นั่งลง
 กับพื้นแลนั่งบนเก้าอยู่ ณ ที่แห่งใด ๆ ตามชอบใจในเวลาที่เสด็จออกต่อหน้า
 พระที่นั่ง แลผู้ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดให้นั่งเก้าเฝ้าอยู่นั้น นั่งให้เป็นปกติ
 ให้เรียบร้อย ห้ามมิให้ยกเท้าขึ้นรับบนเก้าแลไขว่ห้างเยียดเท้าตะแคงตัวทำ
 กิริยาหาความสบายให้เกินกิริยาที่นั่งเป็นปกติเป็นอันขาด เมื่อเวลาเสด็จขึ้น
 ก็ให้ยืนขึ้นถวายค่านับให้พร้อมกัน ถ้าแขกเมืองประเทศราชเมื่อจะเข้าเฝ้าทูล
 ของธูลีพระบาทให้กระทำการีการะวะตามเพทบ้านเมืองของตนก่อน เมื่อ
 ทรงพระกรุณาโปรดให้ยืนจึงยืนได้

๑ ข้อ ๒ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินออก
 ประทับอยู่ที่แห่งใด ๆ ก็ดี ข้าราชการแลมหาดเล็กซึ่งเฝ้าทูลของธูลีพระบาท
 อยู่ในที่นั้น ถึงเสด็จออกประทับอยู่ชั่วหลายชั่วโมง ก็ห้ามมิให้ข้าราชการแล
 มหาดเล็กที่ยืนเฝ้าอยู่นั้น นั่งลงในที่แห่งใด ๆ เป็นอันขาด ถ้าเว้นไว้แต่เป็น
 ที่กำบังลับพระเนตรสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงนั่งได้ แลในเวลาเสด็จออกทรง
 ประทับอยู่ ณ ที่แห่งใด ๆ นั้น ข้าราชการแลมหาดเล็กยืนเฝ้าอยู่ในที่โดยลำดับ
 แล้ว ผู้ซึ่งจะเข้ามาเฝ้าทูลของธูลีพระบาทภายหลังที่มีข้าราชการที่จะกราบ

บังคมทูลพระกรุณา ห้ามมิให้เดินผ่านหน้าพระที่นั่ง แลเดินผ่านหน้าข้าราชการ
ที่ยืนเฝ้าอยู่ก่อนนั้น ให้เดินหลีกเลี่ยงเข้ายืนตามตำแหน่งของตนที่ควรจะยืน
ถ้าเว้นไว้แต่ผู้ที่รับพระบรมราชโองการ จึงเดินผ่านหน้าเพื่อนข้าราชการไป
มาได้

๑ ข้อ ๓ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินไปทรงสดมราค

ข้าราชการแลราษฎร ชาย } ที่จะมากอยดูกระบวนเสด็จพระราชดำเนินก็ดี
หญิง }

ข้าง }
จะทรง ม้า } ฤๅจะทรงพระที่นั่งอย่าง หนึ่ง } ก็ดี เมื่อเวลาเสด็จพระราชดำเนิน
รถ }

มาถึงหน้าผู้ที่ยืนคอยดูกระบวนเสด็จพระราชดำเนินอยู่นั้น ให้คนเหล่านั้นก็มีสี่

ถวายคำนับจงทุกคน ห้ามมิให้นั่งยืนดูกระบวนเสด็จพระราชดำเนิน บนบาน

เรือน บนหน้าต่างเรือน แลบนที่สูงที่ไม่ควรจะ หนึ่ง } ถ้าทรง ม้า } ไม่มีกระบวน
ยืน }

นำเสด็จตามเสด็จพระราชดำเนิน ผู้ซึ่งอยู่บนเรือนแลอยู่บนที่สูงไม่ทันรู้ว่าเสด็จ

พระราชดำเนิน แต่ก่อแลเห็นว่าเปนครถพระที่นั่ง ฤๅม้าพระที่นั่ง ก็ให้ยืนขึ้น

ถวายคำนับ ห้ามมิให้ หนึ่ง } เปนอันหาช แลในเวลาเสด็จพระราชดำเนิน
หมอบ }

ข้าง }
ทรง ม้า } ฤๅทรงพระที่นั่งอย่าง หนึ่ง } มาในทางสดมราค ถ้าผู้ หนึ่ง }
รถ }

ขี่ม้าไปบนรถบปะกระบวนนำเสด็จพระราชดำเนิน ก็ให้หยุด ม้า }
รถ }

ถ้าเสด็จมาถึงทรงหน้าแล้วให้ถอดหมวกก้มสืสะถวายคำนับอยู่บน^{รถ}หลังม้า } ไม่

ต้องลงจาก^{รถ}หลังม้า } ต่อเสด็จพระราชดำเนินไปสิ้นกระบวนแล้ว จึงให้ออก

เดิน^{รถ} } ต่อไป ถ้าเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารค ข้าราชการแลราษฎร

ชาย } ที่อยู่แพ อยู่เรือริมน้ำ ให้ยืนขึ้นก้มสืสะถวายคำนับจงทุกคน ถ้ามา

ด้วยเรือรบปะกระบวนเสด็จพระราชดำเนิน ถ้าเรือเล็กยืนไม่ได้ก็ให้ถอดหมวก
ก้มสืสะถวายคำนับในเรือไม่ต้องยืน ถ้าเป็นเรือใหญ่ควรจะยืนได้ก็ให้ยืนขึ้น
คำนับตามธรรมเนียม

๑ ข้อ ๔ ข้าราชการเมื่อจะเข้าไปในพระบรมหาราชวัง แลจะออก
จากพระบรมหาราชวัง ฤจะไปกิจธุระแห่ง^{หนึ่ง}ใด } ก็ดี ถ้าภบปะท่านผู้มี

บันดาศักดิ์ที่ได้เคยกระทำคำนับยำเกรงตามธรรมเนียมเก่าจนใด ก็ให้กระทำ
คำนับยำเกรงอย่างธรรมเนียมใหม่ให้เหมือนกัน ธรรมเนียมที่ยืนเหมือน

กับ^{หนึ่ง} } ธรรมเนียมที่เบ็ดหมวกก้มสืสะเหมือนกับกราบไหว้อย่างแต่ก่อนนั้น
หมอบ

ถ้าผู้หญิงจะไปในที่เฝ้าแลภบปะท่านผู้ใหญ่ไม่ต้องเบ็ดหมวกเป็นแต่ก้มสืสะลง
คำนับ เมื่อกระทำคัมกับแล้ว หมวกนั้นจะเบ็ดก็ได้ไม่เบ็ดก็ได้ แลผู้คนข้า

ทาสที่ใช้สอยอยู่ในบ้านเรือนนั้น ก็อย่าให้ท่านผู้ที่เป็น^{เจ้า} } บังคับให้
นาย

ข้าทาสหมอบคลาน ให้บังกับให้ข้าทาสไช่ยืนไช่เดินตามพระราชบัญญัติ
 ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดให้ตั้งไว้ ให้พระบรมราชวงษานุวงษ ข้าราชการฝ่าย
 ทหาร } ฝ่ายหน้า } ในพระบรมมหาราชวัง พระราชวังบวรสถานมงคล
 พลเรือน } ฝ่ายใน }
 ให้กระทำตามพระราชบัญญัติประกาศนี้ทุกประการ ประกาศมา ณ วัน
 ๑๒ ค่ำ ปีกา เบญจศักราช

๓ ๒ ๒ ๕ (๑)
เรื่องการแต่งตั้งทนายเฝ้า

คือ ตำรวจ
กรมช่าง } (๒)
ทหารมหาดเล็ } เปนต้น ก็ให้แต่งตามตำแหน่งยศ

๘๒๖
ที่ใต้รับพระราชทาน ฯ

ข้อ ๒ พระบรมราชวงษานวษ แลข้าราชการผู้ใหญ่ }
น้อย }

เผ่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพระที่นั่ง ๑๓ ในที่ประชุมแห่งใด
หนึ่ง

ที่เปนคราวแต่เดิมยศนั้น ให้พระบรมราชวงษานุวงศ์ต่าง องค์ทรง
 ผ้าม่วงสีน้ำเงินแก่ สวมเสื้อเยרבับเข็มขาบ ถูท้าวแพรสีน้ำเงินแก่
 รองท้าวหนึ่งค้ำมัน มีเข็มเงิน แต่ในพระที่นั่ง ถ้าเป็นที่อื่นรองท้าว
 หนึ่งค้ำมันไม่ต้องมีเข็มก็ได้ หมวกนั้นใช้เหมือนอย่างหมวกเดิมยศ
 ใหญ่อย่างที่ว่ามาแล้ว ข้าราชการให้นุ่งผ้าสีน้ำเงินแก่ สวมเสื้อ
 เยרבับเข็มขาบ ถูท้าวแพรสีน้ำเงินแก่ รองท้าวหนึ่งค้ำมันมีเข็มเงิน
 แต่ในพระที่นั่ง ถ้าเป็นที่อื่นรองท้าวหนึ่งค้ำมันไม่มีเข็มก็ได้
 ข้าราชการที่มียศแล้ว ที่ต้องเข้ามา
 แห่
 นำตาม } เสด็จ ไปบูชารองท้าว

(๑) คัดจากสมคไทย หมู่จกหมายเหตุรัชกาลที่ ๕ เรื่องประกาศพระราชบัญญัติ
การแต่งกายในการเข้าเฝ้า จ.ศ. ๑๒๓๕ เลขที่ ๑๖๗๕ ได้จากกรมเลขาธิการ
คณะรัฐมนตรี เล่ม ๗๖/๒

(๒) ข้อความตอนต้นของเรื่องขาดหายไป ยังหาสมุทไทยไม่พบ

สูง ฤๅสนับขา^๕ก็ได้ หมวก^๕นั้นให้ใช้เหมือนอย่างหมวกเทมยศอย่าง
ใหญ่ อย่างเช่นว่ามาแล้วนั้น ผู้ที่ได้รับตราพระราชทานเครื่องราช-
อิสริยยศ ก็ให้ติดตราเครื่องราชอิสริยยศด้วย ฯ

ข้อ ๓ พระบรมราชวงษานวงษ แลข้าราชการผู้^{ใหญ่}
น้อย

จะเฝ้าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพระที่นั่ง ฤๅที่แห่ง^{ใด}
หนึ่ง

เวลาแต่งเครื่องยศ ให้นุ่งผ้า^๕ม่วงสีน้ำเงินแก่ เสื้อเชิดชั้นในขาวผ้าผูกคอ
ขาว เสื้อ^๕กนกขาวฤๅดำก็ได้ เสื้อชั้นนอกเตุศโกศสีดำคืออวนิงเตุศ
ถ้าเป็นเตกอายุต่ำกว่า ๑๖ ปีลงมาให้ใช้เตุศยักเกต ถุงเท้าสีน้ำเงิน
แก่ รองเท้าหนังดำมัน หมวก^๕ดำขนยาว ถ้าได้รับพระราชทาน
ตราเครื่องราชอิสริยยศ ก็ให้ใช้ติดที่อกเสื้อฤๅรังคัมเสื้อคางซ้าย ถ้า
ได้ตราเครื่องราชอิสริยยศ มีสายแพรแถบสภายด้วย ก็ให้ใส่สภาย
ในเสื้อเตุศโกศ ถ้าได้ดวงตราสวมคอ^๕ก็ให้แขวนที่คอเสื้อเชิดชั้นใน
แทนผ้าผูกคอก็ได้ อนึ่งผู้ที่มีความชอบได้รับพระราชทานตราเครื่อง
ราชอิสริยยศหลายอย่างด้วยกัน ก็ให้ยื่นดวงตราเล็กให้เลกลงห้อยกับ
สายสร้อย ที่รังคัมเสื้อเตุศโกศคางซ้ายแทนดวงตราหลวงที่ได้รับ
พระราชทาน อนึ่งเสื้อเตุศโกศสีดำแลเสื้อฟรอกโกตสีน้ำเงินแก่ฤๅ
ดำนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีสองอย่าง คือ ข้าราชการ
ที่มีตำแหน่งยศ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นสำคัญนั้น ฤๅ
ข้าราชการที่มีราชการไปต่างประเทศแลหัวเมือง ให้ใช้เสื้อเตุศโกศ
แลฟรอกโกตสีน้ำเงินแก่ มือคอก้ามหยีดำ ติดคัมตราแผ่นดินตาม
ตำแหน่งกรม ใช้หมวกแถบติดแถบทองฤๅแถบเงินแทนหมวกแพร

กำหนดยาวด้วยก็ได้ นอกจากผู้ที่ได้รับสัญญาบัตรนั้น ห้ามไม่ให้ใช้
 เสื้อเกรศโคต ฎาเสื้อฟรอกโกษ ^{มือ} } ห้ามหยีคำมีตุ้มตราแผ่นดิน
 คอ }
 แลหมวกติดแถบทองฎาแถบเงิน อนึ่งข้าราชการที่ได้รับพระราช-
 ทานเสื้อยศสำหรับกรมนั้น ถ้าเห็นเสด็จก็ให้ใช้เสื้อเครื่องยศสำหรับกรมนั้น
 ถ้าไม่ได้เห็นเสด็จ ก็ให้ใช้เสื้อยศยศสำหรับกรมนั้น ฯ

ข้อ ๔ พระบรมราชวงษานุวงษ ข้าราชการ ^{ใหญ่}
^{น้อย}

จะเผ้าทูลอองธุลีพระบาทในพระบรมมหาราชวัง เป็นเวลาปรกติ
 ตามธรรมเนียมนั้น ตั้งแต่เวลาเข้าไปจนเวลาบ่าย ๔ โมงเย็น ให้
 แต่งตัวนุ่งผ้าสีน้ำเงินแก่แทนสมบัติตามธรรมเนียม สวมเสื้อเชิด
 ชันในขาว ^๕ ^๕ เสือกกขาวฎาคำก็ได้ สวมเสื้อฟรอกโกตจุ่มสองแถวสี
 น้ำเงินแก่ฎาคำชันนอก ถูท้าวศรีรองท้าวหนึ่งคำหมวกแพรดำขน
 ยาว ถ้าได้รับพระราชทานตราเครื่องราชอิสริยยศด้วย ก็ให้ติดผ้าศรี
 สำหรับดวงตรานั้น ผูกเป็นรูปดอกไม้ฎารูปแมงปอตามตำแหน่ง
 ยศตราที่รั้งคุมเสื้อฟรอกโกษข้างซ้าย ฎาจะติดดวงตราอย่างเล็กกับ
 สายสร้อยตามที่ว่ามาแล้วก็ได้ ถึงวันอุโบสถก็ให้ข้าราชการแต่งคงอยู่
 อย่างเช่นว่ามานี้ แต่พระบรมราชวงษานุวงษนั้น แต่งพระองค์ทรง
 ผ้าม่วงศรีแดง สวมเสื้อกักขาวยกเกศขาว ผ้าผูกคอขาว ถูท้าวขาว
 ห้ามไม่ให้พระบรมวงษานุวงษแลข้าราชการแต่งอย่างอื่นให้ผิดจาก
 ข้อบังคับนี้ ถ้าเวลาบ่ายสี่โมงแล้ว ให้แต่งตัวสวมเสื้ออิวันิงเกรศจง
 เสมอ ถึงจะเข้าไปข้างในฎาจะมีกิจธุระในพระบรมมหาราชวัง ก็ให้

แต่งอย่างเช่ว่ามานี้ ข้าราชการกรม ตำรวจ
ทหารมหาดเล็ก } นั้น ถึงจะ

เผ้าในเวลาตามธรรมเนียมก็ให้แต่งเครื่องยศแลสภายกระบี่ด้วย ถ้าแล

ข้าราชการ ใหญ่
น้อย } ผู้ใดเห็นแต่งตัวอย่างที่ว่ามานี้เป็นความลำบาก

ไป จะนุ่งผ้าม่วงสีน้ำเงินแก่สวมเสื้ออย่างเก่าที่ได้รับพระราชทาน

ติดคุมให้ตลอดคอนั้นก็ได้ไม่ห้าม ถ้าจะแต่งตามที่บังคับอย่างใหม่

ก็ให้แต่งให้หมดจกสอาดเรียบร้อย

ข้อ ๕ ถ้าจะมีการเสด็จพระราชดำเนินออกจากพระนครไป

ประกาศ ณ เมืองใดตำบลใดก็ตีเป็นเวลา ไปรเวต
ปิกนิก } พระบรมราช-

วงษานุวงษแลข้าราชการ ใหญ่
น้อย } ซึ่งตามเสด็จพระราชดำเนินนั้น

จะแต่งตัวนุ่งผ้าสีต่างๆ ถาสวมเสื้ออย่างต่างๆ ผ้าผูกคอศรีฎารูป

ต่างๆ ถาหมวกอย่างต่างๆ ก็ได้ไม่ห้าม แต่ถ้าเสด็จขึ้นประทับที่วัง

แลที่ประทับแรมตำบล ใด
หนึ่ง } ไม่เป็นเวลาไปรเวตแล้ว ต้องแต่ง

ตัวตามธรรมเนียมสอยอย่างในกรุงเทพฯ

ข้อ ๖ ในวันพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยานั้น ให้

พระบรมราชวงษานุวงษข้าราชการ ใหญ่
น้อย } ทั้งปวง ที่จะถือน้ำ

พระพิพัฒน์สัตยาในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม แต่งองค์แล

เสด็จพระราชดำเนินนอกพระนคร

แต่งตัวนุ่งผ้า	ยกขาว	} ข้าราชการนุ่งผ้าขาวทองพันธุขาวคาม
	เขียนทองขาว	
	ขาวลาย	

สวมเสื้อเย็บปักเข็มขาวขาว ถูท้าวแพรขาว รองท้าวค้ำนมมีเข็ม
 คาคเสื้อครุย หมวกยศตามเช่นว่ามาแล้ว ผู้ที่ได้รับพระราชทานตรา
 เครื่องราชอิสริยยศนั้น ก็ให้ติดตราเครื่องราชอิสริยยศด้วย แต่ผู้ที่
 ได้รับพระราชทานเสื้อยศตามกรรมนั้น ก็คงให้แต่งเสื้อตามยศ ฯ

ข้อ ๗ ถ้าเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานเพลิงพระศพ
 พระบรมราชวงษานวงษ์แลศพข้าราชการผู้ใหญ่ แลข้าราชการซึ่งจะ
 ไปรับเสด็จนั้นให้แต่งตัวเครื่องยศตามข้อบังคับที่ ๓ พระบรมราชวงษา
 นวงษ์จงแต่งพระองค์ทรงเครื่องดำไว้ทุกข์ แลทรงเครื่องขาว เคารพ
 ท่านผู้สืบพระชนม์ลำดับยศแลกำหนดพระชนมายุดังนี้

	ราชวรวงษ์	} เธอ
ถ้าเป็นพระศพพระเจ้าบรมวงษ์เธอให้พระเจ้า	น้องยา	
	บวรวงษ์	

ทรงเครื่องขาวล้วนในวัน	เชิญพระศพ	} ในวันกลางให้
	พระราชทานเพลิง	

ทรงขาวลาย	ถ้าเป็นพระศพพระเจ้าราชวรวงษ์เธอให้พระ-	} แต่งพระองค์ทรงขาวลาย เว้นไว้แต่ทรง
เจ้า	น้องยาเธอ	
วรวงษ์เธอ	ชั้น ๔	

พระกรุณาโปรดให้ทรงขาวล้วนจึงทรงได้ ถ้าเป็นพระศพพระเจ้าน้อง
 ยาเธอ ให้พระเจ้าน้องยาเธอที่มีพระชนม์อ่อนกว่า ทรงขาวล้วน

วัน เชิญพระศพ
พระราชทานเพลิง } ในวันกลางให้ทรงขาวลายแต่พระวรวงษเธอ

ชั้น ๔ นั้น ถึงจะมีพระชนมายุแก่กว่าก็ให้ทรงขาวลาย ถ้าเป็น

พระศพพระบวรวงษชั้น ๑ ให้ ราชวรวงษ } เธอ } ทรงขาวลาย
น้องยา }
บวรวงษ ชั้น ๒ } ๓ }
ชั้น ๔ }

วันพระราชทานเพลิง ถ้าเป็นพระศพพระเจ้าบวรวงษเธอชั้น ๒

ให้พระเจ้า ราชวรวงษ } เธอ } ทรงขาวลายในวันพระราชทานเพลิง
น้องยา }
บวรวงษ ชั้น ๒ } ๓ }
ชั้น ๔ }

ถ้าเป็นพระศพพระเจ้าบวรวงษเธอ ชั้น ๓ } พระเจ้า ราชวงษ } เธอ
ชั้น ๔ } น้องยาเธอ }

ไม่ต้องทรงขาวลาย ถ้าเป็นพระศพพระ ราชวงษ } เธอ
ประพันทวงษ }
สัมพันทวงษ }

พระบรมราชวงษานุวงษไม่ต้องทรงขาว ถ้าโปรดให้ทรงจึงทรงได้
แต่ท่านที่ผู้ร่วมพระวงษเดียวกันที่มีพระชนม์อ่อนกว่าเป็น... (๑)

จึงทรงขาวได้ พระประพันทวงษนอกจากที่บังคับไว้นี้ จงแต่ง
พระองค์นุ่งผ้าม่วงศรีคำ เสื้ออิวนิงเตรศสีคำเช็ดกักคำ ผ้าผูกคอคำ
ถุงเท้าคำ รองเท้าหนังคำมัน ถ้าพระบรมราชวงษานุวงษ มีอภัย

(๑) อ่านไม่ออกเพราะขาดหายไป

สรัยรักใคร่กันกับท่านที่สิ้นพระชนม์นั้นจะไว้ทุกข์ได้เป็นการนับถือ
ก็ให้พันแพรคำที่พระมาลา ถาตั้นแขนเสื้อข้างซ้ายก็ได้ ถ้าได้รับ
พระราชทานตราเครื่องราชอิสริยยศก็ให้ติดตราเครื่องราชอิสริยยศ

ท้าว	หนึ่งหม่อม	เจ้า	}	น้อง	}	ท่านผู้สิ้นพระชนม์
		ราชวงษ์		ถ้าเป็น บุตร		

ถ้าเป็นลูกน้อง ถาหลานก็ให้แต่งตัวนุ่งขาวลายวันพระราชทานเพลิง
หม่อม เจ้า } นอกจากบังคับนี้ ก็ให้แต่งตัวตามอย่างเช่นว่ามา
ราชวงษ์ }
แล้วนั้น

หนึ่งข้าราชการผู้	ใหญ่	}	บิดา	}	บุตรภรรยาถา มารดา
	น้อย		ทั้งปวง ที่		

ญาติพี่น้องถึงแก่กรรมลง ก็ให้ไว้ทุกข์เมื่อเวลาเฝ้าได้ คือ ให้พันแพร
คำที่ต้นแขนเสื้อข้างซ้ายไปกว่าจะสิ้นเขตที่ไว้ทุกข์ ฯ

ข้อ ๘ ผู้ที่จะแต่งให้ถูกต้องตามข้อพระราชบัญญัตินี้ ถ้าไม่
เข้าใจสงสัยอยู่ในข้อใด } ก็ให้ไปดูรูปภาพที่เขียนไว้ที่ทึบคาบ
หนึ่ง }
กรมวังในพระบรมมหาราชวัง อื่นๆ ประเทศราชทั้งปวง แลคนต่าง
ประเทศที่จะเฝ้าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น ก็ให้แต่งตัวตามเทศบ้าน }
เมือง }
ของตัว ให้กรมวังดูแลระวังห้ามปราม อย่าให้ข้าราชการทั้งปวงแต่ง
ตัวต่างๆ ผิดอย่างข้อพระราชบัญญัติซึ่งจัดไว้นี้ได้จงทุกประการ ถา
ข้าเจ้าปาวขุนนางแลพลเรือนคนใด อยากจะแต่งตัวตามอย่างใหม่ให้

สารบัญฉบับบุคคล

หมวดเจ้านาย

กฤษฎาภินิหาร — พระองค์เจ้า (กรมพระนเรศวรวรฤทธิ)	๓๐, ๓๘.
กัณทางคยกุล — พระองค์เจ้า (กรมหลวงพิชิตปรีชากร)	๓๐, ๓๘.
จาตุรนต์รัศมี — สมเด็จพระเจ้าฟ้า (สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระจักรพรรดิพงศ์)	๓๐, ๓๘.
เจริญผลภูสวัสดี — กรมหมื่น (กรมขุนเจริญผลภูสวัสดี)	๓๐, ๓๘.
ทิวถวัลยลาภ — พระองค์เจ้า (กรมหมื่นภูธรเรศธำรงศักดิ์)	๓๐, ๓๘.
เทเวศร์วัชรินทร์ — กรมพระ	๒๙, ๓๘.
บำราบปรบักษ์ — สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระยา	๒๙, ๓๘.
วรศักดิ์พิศาล — กรมหลวง	๒๙, ๓๘.
สายสนิทวงศ์ — พระองค์เจ้า	๓๐, ๓๘.
สิงหนาทราชคุรุรงค์ฤทธิ — พระองค์เจ้า	๓๐, ๓๘.
สุขสวัสดี — พระองค์เจ้า (กรมหลวงอดิศรอุดมเดช)	๓๐, ๓๘.
อนันตการฤทธิ — กรมหมื่น	๓๐, ๓๘.
อักษรสาสนโสภณ — กรมหมื่น (กรมหลวงบดินทร์ไพศาลโสภณ)	๓๐, ๓๘.

หมวดขุนนาง

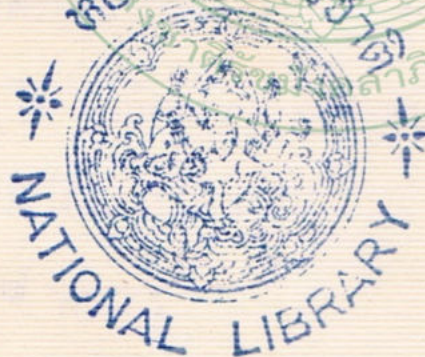
กระสาปนกิจโกศล (โหมค อมาตยกุล) — พระยา	๕, ๑๙, ๓๐.
กลาโหมราชเสนา (กรับ บุณยรัตพันธุ์) — พระยา	๕.
ขุนหลวงพระไกรยี่ (จัน)	๖๘.
(ขุนหลวงพระยาไกรยี่)	
จตุรงคโยธา (เทศ) — หลวง	๑๙.
จำแสนยบดี (ชลีบ พยัคฆ์พันธ์) — พระยา	๓๐.
เจริญราชไมตรี (ตาค อมาตยกุล) — พระยา	๕, ๑๙, ๓๐.
(พระยาธรรมสารนิติ)	
โชฎีกราชเศรษฐี (พุก โชติกพุกคณะ) — พระยา	๓๑.
ไชยยศสมบัติ (เอี่ยม) — พระ	๖๗.
นรนาถภักดี (เถียร โชติกเสถียร) — พระยา	๓๑.
(พระยาโชฎีกราชเศรษฐี)	
นรินทรเสนี (?) — พระ	๓๑, ๖๘.
นานาพิธภายี (โต บุณนาค) — พระ	๒๔.
(พระยานานาพิธภายี)	
ปรีชากลการ (สำอาน อมาตยกุล) — พระ	๓๑.
พิจารณาจักรกิจ (เจิม อมาตยกุล) — หลวง	๒๔, ๓๑.
(พระยาเพชรพิไชย)	
พิพัฒน์โกษา (ทับ จาติกวณิช) — พระยา	๓๐.
พิพิธโภคัยสุวรรณย์ (ทองคำ สุวรรณทัต) — พระยา	๕, ๑๙, ๓๐.
(พระยาราชภักดี)	

พิเรนทรเทพ (เวก ยมภัย) - พระ (พระยาอภัยรณฤทธิ์)	๓๑.
เพ็ชรชญา (ติศ สิงหเสนี) - พระยา	๓๑.
ไพรัชพากย์ภักดี (สุคใจ บุณนาค) - พระ (พระยาราชานุประพันธ์)	๓๑.
ภาษกรวงษ์ (พร บุณนาค) - พระยา (เจ้าพระยาภาษกรวงษ์)	๕, ๑๙, ๓๐.
ภาณุวงษ์มหาโกษาธิบดี (ท้วม บุณนาค) - เจ้าพระยา	๓๐.
ภูธรภัย (นุช บุณยรัตพันธุ์) - เจ้าพระยา	๓๐, ๒๑.
มหาเทพ (พืง สุวรรณทัต) - พระ (พระยาอนุชิตชาญไชย)	๓๑.
มหามนตรี (หรั่ง ศรีเพ็ญ) - พระ (พระยามหาอำมาตย์)	๓๑.
มหาอำมาตยาธิบดี (ชื่น กัลยาณมิตร) - พระยา	๕, ๑๙, ๓๐.
รัตนกัณฑ์ไมตรี (อ่อน ชูโต) - พระยา (พระยาอุไทยธรรม)	๓๑.
ราชมณี (เหมือน) - หลวง	๒๗.
ราชโยธา (ทองอยู่ ภูมิรัตน์) - พระยา	๕.
ราชวรานุกุล (รอก กัลยาณมิตร) - พระยา (เจ้าพระยารัตนบดินทร์)	๕, ๑๙, ๓๐.
ราชสงคราม (กรุด อินทรวิมล) - พระยา	๓๑.

ราชสุภาวดี (เพ็ง เพ็ญกุล) — พระยา (เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง)	๕, ๑๙, ๓๐.
ราชเสนา (เดช กฤหเดช) — พระ (พระยาจำแสนยบดี)	๓๑, ๖๘.
ราชไชยสวริยาธิบดี (จำเริญ บุณศิริ) — พระยา (พระยาธรรมจรรย์านุกุลมนตรี)	๕, ๑๙, ๓๐.
ไวยวรนาถ (ชาย บุณนาค) — เจ้าหมื่น (พระยาประภากรวงษ์)	๓๑.
ศรีพิพัฒน์รัตนราชโกษา (แพ บุณนาค) — พระยา (เจ้าพระยาศรีพิพัฒน์)	๕, ๑๙, ๓๐.
สมุทบุรานุรักษ์ (เนตร เนตรายน) — พระยา (พระยาอรรคราชนารถภักดี)	๓๑.
สรรพเพชรภักดี (โต มานิตยกุล) — เจ้าหมื่น (เจ้าพระยานรรัตนราชมานิต)	๓๑.
สิทธิไชย (อ้น) — พระครู	๒๙.
สุนทรานุกิจปรีชา (หนูเล็ก โกมารกุล ฉนกร) — พระ (พระยาศรีสรวราชภักดี)	๓๑.
เสมอใจ (ชื่น บุณนาค) — เจ้าหมื่น (พระยามนตรีสุริยวงษ์)	๓๑.
อนุชิตชาญไชย (อ้น ภูมิรัตน์) — พระยา	๓๓.

อนุรักษราชมนเฑียร (สิงห์โต) — พระยา (พระยาพิทักษ์ภูบาล)	๓๐.
อภัยรณฤทธิ (แย้ม บุญยรัตพันธุ์) — พระยา (พระยาสิทธิราชฤทธิไกร)	๕, ๑๙.
อาหารบริรักษ์ (นุช บุญ — หลง) — พระยา	๓๑.
อินทรเทพ (อ่ำ อัมรานนท์) — พระ (พระยาพิไชยสงคราม)	๓๑.
อินทราธิบดีสิทธิราชรองเมือง (?) — พระยา	๓๒, ๓๑.
ญาณวราภรณ์ (รอง) — หม่อมเจ้าพระ	๙, ๒๕.
เทพกระวี (แดง สีลวฑฺฒโน) — พระ (สมเด็จพระวันรัตน์)	๑๔.
ธรรมเจดีย์ (ทอง) — พระ	๑๔, ๒๕.
ธรรมไตรโลก (อ้น) — พระ (พระพิมลธรรม)	๒๕.
ธรรมวโรดม (สา ปุสฺสเทโว) — พระ (สมเด็จพระสังฆราช)	๒๕.
ธรรมุณหิศาตา (สีหเรศ มหากุล) — หม่อมเจ้าพระ	๑๔, ๒๕.
ปวเรศวรียาลงกรณ์ — สมเด็จพระยา	๑๔, ๒๕.

พรหมมุนี (ศรี อโนมสิริ) – พระ (สมเด็จพระพุฒาจารย์)	๑๔, ๒๕.
พิมลธรรม (ทับ พุทธสิริ) – พระ (สมเด็จพระวันรัตน์)	๑๔, ๒๕.
โพธิวงศ์ (ผ่อง) – พระ	๑๔.
วันรัตน์ (สมบุญ) – สมเด็จพระ	๑๕, ๒๕.
สาสนโสภณ (สา ปสฺสเทโว) – พระ (สมเด็จพระสังฆราช)	๑๔.
อรุณนิภาคุณากร (กระจำง ลดาวัลย์) – หม่อมเจ้าพระ (พระองค์เจ้าพระอรุณนิภาคุณากร)	๑๔, ๒๕.

หอสมุดแห่งชาติ
 สาขาวัดไชยชุมพลชนะสงคราม
 จังหวัดกาญจนบุรี

